

ACTA UNIVERSITATIS SZEGEDIENSIS DE ATTILA JÓZSEF NOMINATAE
SECTIO PAEDAGOGICA
SERIES SPECIFICA

1.

STANDARDIZÁLT TÉMAZÁRÓ TESZTEK

MAGYAR NYELVTAN

Általános iskola 5. osztály

DR. OROSZ SÁNDOR

SZEGED, 1973

A 74166

Szerkesztő

DR. ÁGOSTON GYÖRGY
egyetemi tanár

Lektorálta

Dr. Sipka Sándor
egyetemi adjunktus

Kiadja a JATE Pedagógiai Tanszéke
Technikai szerkesztő: Dr. Kunsági Elemér
Borítóterv: Horváth Mihály
Terjedelem: 9 A/5 iv
Példányszám: 1200
Készült a Lenin TSz Nyomdarészlegében, Cegléden
Műszaki vezető: Kalmár-Nagy Imre
Engedélyszám: 99384/73.

ELŐSZÓ

E standardizált témazáró tesztek - a tananyagcsökkentő rendelkezések figyelembevételével - a Művelődésügyi Minisztérium és az Országos Pedagógiai Intézet támogatásával készültek.

Ezeket a tesztek felügyeleti célokra nem szabad felhasználni. A témazáró mérőlap a pedagógus eszköze. A pedagógus a mérőlapok használatára nem kötelezhető.

A felhasználásnak az a feltétele, hogy az ujjasokszorosítás hibátlan és kifogástalanul olvasható legyen. Ezért csak olyan teszt használható, amelyen fel van tüntetve az ujjasokszorosításért felelős személy neve a tesztváltozat utolsó oldalán. Az ujjasokszorosítást formailag úgy kell megoldani, hogy egy oldalt arányosan egy normál gépelt oldalra kinagyítva helyezünk el. Amennyiben az ujjasokszorosítás nem az iskolában történik e füzet birtokában, akkor a sokszorosító szerv a tesztekhez az értékelő anyagot, a javítókulcsokat külön mellékelje a pedagógusok számára. Kérjük, hogy közzöljék a sokszorosítás tényét és azoknak az iskoláknak a listáját, amelyek a tesztek megkapták.

Mivel hazánkban standardizált tudásszintmérő tesztek még nem használatosak, ezeknek a teszteknek az is céljuk, hogy a pedagógusok megtanulják használatukat, megismerjék az országos eredményeket, azok tükrében elemezhesék saját munkájukat és az oktatás fejlesztésének lehetőségeit.

Természetesen a tesztkészítő kollektívák is szeretnének tanulni a felhasználó pedagógusoktól, hogy az új tantervekhez már a pedagógusok szélesebb körének tapasztalatai alapján jobb tesztek készülhessenek. Ezért kérjük felhasználó kollégáinkat, hogy közöljék észrevételeiket, bíráló jelzéseiket az alábbi címre: JÓZSEF ATTILA TUDOMÁNYEGYETEM PEDAGÓGIAI TANSZÉK, 6722 Szeged, Táncsics Mihály u. 2.

A standardizált témazáró tesztek elveinek és használati módjainak a megismerésére dr. Nagy József: A témazáró tudásszintmérés c. könyvét ajánljuk /Tankönyvkiadó, 1972/. Mivel előfordulhat, hogy nem mindenki tud a könyvhöz hozzájutni, ezért abból a felhasználásra vonatkozó legfontosabb részt a Függelékben közöljük.

Dr. Ágoston György
egyetemi tanár

BEVEZETŐ

1. Közismert a nyelv meghatározó szerepe az emberi tudat, az emberiség és az egyes ember fejlődésében. Semmiféle ismeretszerzés nem lehetséges nyelv nélkül. Ezért az iskolai tanulás kezdeti szakaszában rendkívül fontos a nagyon intenzív anyanyelvi képzés: a tudatos nyelvhasználat minden tanulás előfeltétele. Természetes tehát, hogy minden ország oktatásügyi irányító szervei megkülönböztetett helyet biztosítanak az anyanyelv tanításának. Hazánkban is az alapműveltséget nyújtó általános iskola alsó négy osztályában a legnagyobb óraszámban /a teljes órakeret 43 %-ában/ az anyanyelvi tárgyak tanítása folyik.

Nem fejeződhet be azonban az anyanyelvi kultúra kialakítása ezen a fokon. A felső tagozaton folytatódik ez a munka. A felső tagozatos nyelvtanítás célkitűzéseit a Tanterv a következőképpen fogalmazza meg:

"A magyar nyelvtan tanításának feladata az általános iskola 5-8. osztályában - az 1-4. osztályban szerzett ismeretekre és az ott kialakított készségekre alapítva - az, hogy nyújtson szilárd és rendszerezett ismereteket a leíró nyelvtan legfontosabb elemeiről, és ezáltal tegye tudatossá a tanulók ösztönös nyelvhasználatát;

alakítsa ki bennük a helyesírás készségét;

tegye képessé őket arra, hogy gondolataikat szóban és írásban értelmesen, szabatosan és választékosan fejezzék ki;

a nyelvi tudatosítás útján járuljon hozzá a tanulók logikus gondolkodásának kialakításához és fejlesztéséhez;"

/Tanterv, 1963. 247. o./

2. Jelenleg nincs pontos értesülésünk arról, hogy e feladatoknak milyen mértékben tesz eleget az általános iskolai oktatás. Intenzív továbbfejlesztés pedig csak akkor lehetséges, ha objektív képet alkotunk az elért eredményekről. Ennek igényét jelzi az utóbbi években megjelent több publikáció /pl. Szemere, 1958/59.; Kiss, 1960. és 1961.; Török, 1962.; Stéger, 1965.; Pásztor, 1969.; K.Nagyné, 1971./. Rendszeres, átfogó visszajelzésünk azonban nincs az anyanyelvi tudásszint fejlődéséről.

A József Attila Tudományegyetem Pedagógia Tanszékén az 1960-as évek közepe táján megindult, a tanulók tudásszintjének objektív feltárására irányuló kutatások keretében a szerző az anyanyelvi képzés eredményeinek megállapítását szolgáló mérőeszközök kidolgozására és az országos színvonal felmérésére vállalkozott. E munka folyamatában elkészült a fogalmazástechnika mérésmetodikáját bemutató és az országos színvonalat feltáró /1971./ és a helyesírás fejlettségét bemutató /1972./ kötet. E két alapvető tevékenység, a helyesírás és a fogalmazás eredményeinek megállapítása után, az 1969/70. és az 1970/71. tanévben az általános iskola felső tagozatos nyelvtani ismeretek totális felmérését végeztük el témazáró mérőlapok /tesztek/ segítségével.

E kötettel megkezdjük a mérőlapok közreadását és az országos tudásszint bemutatását. Mind a négy felső osztály anyagát külön füzetben közöljük.

A témazáró mérés fogalmáról, funkciójáról, a mérőlapok készítésének metodikájáról e helyen nem adhatunk kimerítő ismertetést /e témáról lásd: Ágoston-Nagy-Orosz, 1971. és Nagy, 1972./, csupán a legfontosabb jellemzőkre térünk ki.

a/ A témazáró mérőlapokkal /tesztekkel/ totális: a tananyag minden ismeretelemére kiterjedő mérést végzünk. Ennek az a legfőbb haszna, hogy a tanárok minden egyes tematikus egység minden ismeretének, ismeret-elemének elsajátítási szintjét megállapíthatják osztályukban, így a tanítás munkájának javításához pontos adatokat kapnak.

b/ Megállapíthatják ismeret-elemenként és átlagosan is, hogy osztályuk és az egyes tanulók tudása milyen szintet ért el az országos színvonalhoz viszonyítva.

c/ A tematikus egység feldolgozása után minden egyes tanuló tudása tárgyilagosan osztályozható az országos reprezentatív méréssel kidolgozott értékelő rendszer alapján.

d/ A reprezentatív mérés részletesen feltárja az országosan elért eredményeket, így a tantervkészítők, a tankönyvírók, a kutatók és az országos felügyeleti szervek alaposan megismerhetik a nyelvtanítás -tanulás problémáit.

e/ A témazáró tesztek tehát az elemzés - önelemzés eszközei. Nem helyettesítik és nem szorítják ki a tanulói teljesítmények értékelésének olyan egyéb módjait és eszközeit, mint

például a hagyományos feleltetés, a tanár készítette feladatlapok stb.

f/ Nem használhatják a témazáró teszteket a felügyeleti szervek, oktatásügyi vezetők a tanárok minősítésére.

3. Mivel a négy osztály eredményeit bemutató kötetek azonos felépítésűek lesznek, helyesnek látszik e kötetek szerkezetéről néhány alapvető információt nyújtanunk.

A kötetek annyi fejezetre tagolódnak, ahány tematikus egységre bontható az osztály évi nyelvtani tananyaga, vagyis külön fejezetben elemezzük az egyes tematikus egységekben elért országos eredményeket. Az egyes fejezetek szerkezeti felépítése a következő:

a/ A tematikus egység tananyagának elemzése.

b/ A mérőlapok és a javítókulcsok az osztályzattá alakítás kulcsával.

c/ Az összesített, országos eredmények változatokként.

d/ Az eredmények elemzése témánként.

4. Mivel e jelenlegi munka az indító kötet, és nem valószínű, hogy a mérések elméleti és gyakorlati kérdéseivel foglalkozó, főttebb említett könyveket e kötetet olvasó minden magyartanár ismeri, szükséges a témazáró mérőlapok felépítéséről, alkalmazásáról és a javítókulcs használatáról néhány fontos tudnivalót közölnünk.

a/ A témazáró mérőlapokkal totális mérést végzünk, vagyis az adott témához tartozó, a tankönyvben és a tantervben rögzített minden ismeret-elem tudását ellenőrizzük. Semmiféle szelekciót nem alkalmazunk.

b/ Egy 45 perces tanítási óránál tovább nem tarthat egy tematikus egység mérése /egy mérőlap kitöltése/. Pszichológiai szempontok miatt és a zavartalan iskolai munkarend érdekében szigorúan ragaszkodjunk ehhez a szabályhoz! /Az országos mérésben is egy 45 perces tanítási óra állt a tanulók rendelkezésére. Ha nem tartjuk meg az időtartamot, nincs jogunk az országos színvonalhoz viszonyítani saját osztályunk eredményeit!/
c/ Minden mérőlap négy változatban készült. A változatok azonos jellegűek és - megadott tűrési határok között - egyenlő nehézségi fokúak.

Nem minden elemet kértünk számon minden tanulótól: ez nem lenne lehetséges egy 45 perces tanítási órában. De a négy változat együttesen a teljes tematikus egység tudásáról ad képet. A négy változatnak az az előnye is megvan, hogy - sakk-táblaszerűen szétosztva - a közvetlenül egymás mellett, mögött/ill. előtt/ ülők más-más változattal dolgoznak, így biztosított a munka zavartalansága. Ügyeljünk arra is, hogy az egymást követő mérések alkalmával az egyes tanulók ne mindig ugyanazt a változatot kapják.

d/ A mérést a tematikus egység tanítását lezáró ismétlést-rendszerhez követő tanítási órán végezzük.

e/ Minden tanuló törekedjék a kötelező feladatokat megoldani az órán. Csak az a tanuló fogjon a szorgalmi feladatokat megoldásához, aki a kötelezőket befejezte.

f/ A mérőlapok feladatainak, utasításainak a megszervezésében teljes egyértelműségre törekedtünk. Elvileg szükségtelen tehát a tanulóknak "használati utasítást" adni. A kevésbé önálló, főként alsóbb osztályos tanulóknak azonban az első mérés alkalmával - szükség szerint - adjunk egyéni utmutatást a feladatok megértéséhez. /Természetesen ne a megoldáshoz!/

g/ A javítás a közölt javítókulcsok alapján történik. Minden egyes feladat-elemet külön értékelünk. Az elemenkénti értékelés biztosítja az objektivitást.

A feladatokat azonos sorszámmal láttuk el a mérőlapon és a javítókulcson. A feladat-elemek azonosítása kódolással történik. Kódolás céljára az abc kisbetűit alkalmaztuk. Minden feladat-elem betűjele szerepel a javítókulcson és a mérőlapon a feladatok alatti "értékelőrács"-ban. A javítókulcson a betűjelek mellett a helyes megoldás található. Az értékelőrácsban a betűjelek alatt álló számok a feladat-elemek százalékpont /%pont/ értékét jelölik. Az összes feladat elemeire adható %pontok összege 100.

Vannak feladatok, amelyekben a négyzetrács betűjelei a feladat szövegében, a megoldáshoz adott táblázatban stb. is megtalálhatók, vagyis a kódolás a mérőlapon történt. Ezek javításához nem szükséges a javítókulcs, mivel lehetséges a közvetlen azonosítás. A javítókulcson ilyen esetben rendszerint ez a szöveg található: "Javítás értelemszerűen."

h/ Javitáskor huzzuk át a hibás feladat-elemek százalékpont értékét, a megmaradó számokat összegezzük, és írjuk ki a négyzetrács utolsó, nagyobb méretű, üres négyzetébe. Miután ezt minden feladatnál elvégeztük, összegezzük a beírt értékeket, és az összeget írjuk az utolsó feladat alatt található "A tanuló teljesítménye: ...%pont" rovatba. Ez az összeg adja a tanulók százalékos teljesítményét.

i/ A javítókulcsra feltüntetettük az országos reprezentatív mérés eredményei alapján kidolgozott osztályoztató alakitási kulcsot. Az egyes tanulók osztályoztató /érdemjegyet/ a százalékos teljesítményüknek megfelelően eszerint állapítjuk meg. - Ne okozzon problémát, hogy az egyes változatok osztályoztató alakitási kulcsai nem azonosak. Oka az, hogy az átalakítás a változatok országos átlagai és az eredmények megoszlása /szórása/ alapján történt.

j/ A feladat-elemek százalékpont értékét a szintsúlyok, a fontossági és az empirikus súlyok együttes figyelembevételével számítottuk ki. Ezek közül az empirikus súly azt fejezi ki, hogy a tanulók hány százaléka oldotta meg helyesen, ill. rosszul a feladat-elemet. Ezért előfordulhat, hogy olyan elem, amelyet nehezebbnek becsülünk egy másiknál, kisebb %pont értéket kapott, mint az a másik, mivel az országos mérésakor valójában a tanulók nagyobb hányada részére nem volt nehéz a megoldása.

k/ A szorgalmi feladatok megoldása kedvezően módosíthatja a kötelezők alapján megállapított érdemjegyet olyan esetekben, amikor a tanuló százalékos teljesítménye közel áll egy magasabb érdemjegy határához. Egyébként helyesebb a szorgalmi feladatok megoldását más módon jutalmazni. /Pl. szorgalmi ponttal stb./

l/ Hátrányos helyzetű iskolákban, nagyon gyenge összetételű osztályokban előfordulhat, hogy a megadott osztályoztató alakitási kulcs szerint a tanulók jelentős része elégtelen érdemjegyet kapna. Javasoljuk, hogy olyan esetben, amikor a tanulók egyharmadát vagy ennél is nagyobb hányadát kellene elégtelenre minősíteni, szállítsa lejjebb a szaktanár az elégtelen osztályzat határát. A többi érdemjegyhátárt azonban hagyja érintetlenül! - Ezáltal megnövekszik az elégséges osztályzatú tanulók száma, és az elégséges érdemjegy nem azonos értékű a

többi iskolában adott elégséggessel, de a közepes, a jó és a jeles osztályzat az egész országban azonos értékű marad.

5. A mérőlapok a következő munkafázisokban készültek:

a/ Az 1969/70. tanévben elvégeztük a tantervi és a tankönyvi anyag tartalmi és strukturális elemzését, ennek alapján megállapítottuk a tematikus egységeket, kidolgoztuk a kísérleti mérőlapokat, elvégeztük a próbaméréseket. Ennek eredménye alapján javítottuk a mérőlapokat.

b/ Az 1970/71. tanévben megtörtént az országos reprezentatív mérés a javított mérőlapokkal. Az adatokat a JATE Kibernetikai Laboratóriumában elektronikus számítógéppel dolgoztuk fel. A mért eredmények alapján kidolgoztuk az értékelő rendszert. Elvégeztük a szükséges korrekciókat a mérőlapokon az országos mérésben részt vett iskolák magyartanárainak észrevételei alapján. A segítő szándéku észrevételekért, nem egy esetben kimerítő elemzésekért újból köszönetet mondunk minden kedves Kartásunknak.

c/ Az 1973/74. tanév I. félévében elvégeztük a szükséges módosításokat a 114/1973.(M.K.9.)MM számú utasítá /"Az általános iskolai tantervek módosítása: Magyar nyelv és irodalom"/, valamint a "Tájékoztató az általános iskolai magyar nyelv és irodalom tananyagának csökkentéséhez" /Tankönyvkiadó, 1973./ c. kiadvány utmutatásai szerint.

I. FEJEZET

A "Mondattani bevezető" c. tematikus egység

1. A tematikus egység ismeretanyaga /Tartalmi elemzés/

E tematikus egység - a tankönyv beosztása szerint - a következő témákat foglalja magába:

Az egyszerű és az összetett mondat

Az egyszerű mondat fajai tartalom szerint

Az egyszerű mondat fajai szerkezet szerint:

A tömondat

Az állítmány és az alany

A bővített mondat

A tárgy

A határozó

A jelző

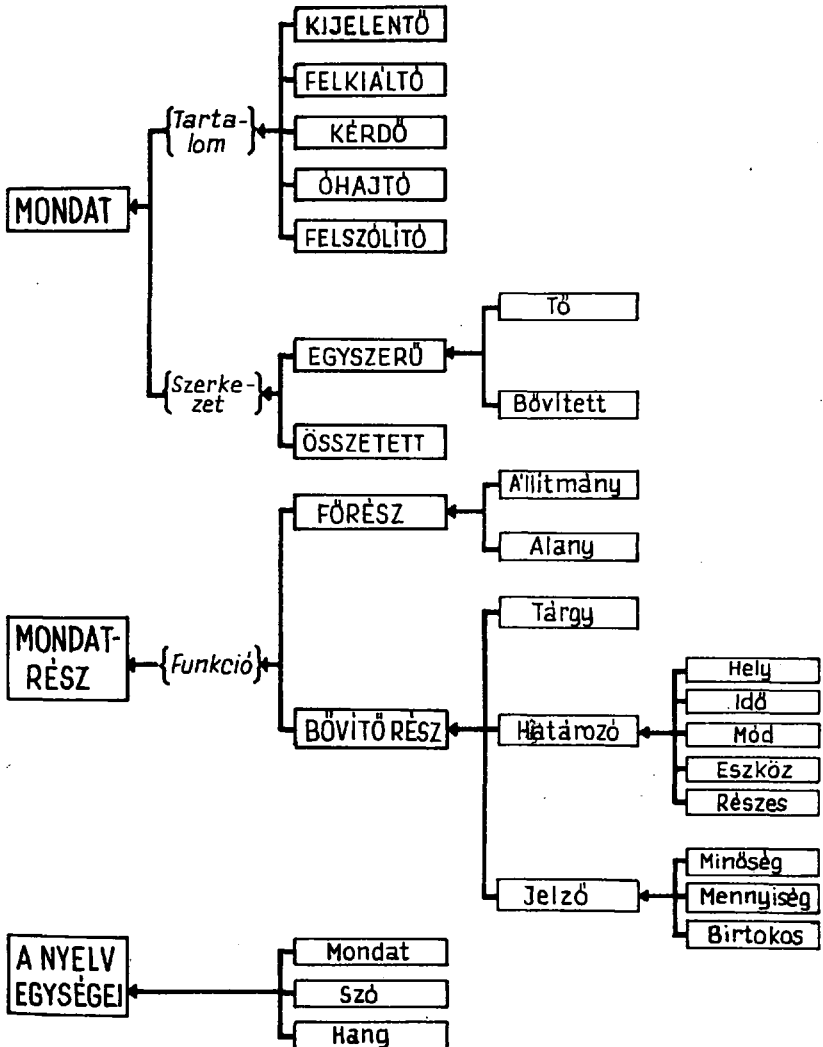
A nyelv egységei /A mondat, a szó és a hang/

Az ismeretanyag pontos szabványát és világos áttekintése érdekében felvázoltuk a tematikus egység fogalmainak logikai rendszerét; ezt mutatja az 1. ábra. /Bekeretezve a halmazképző fogalmakat, kapcsos zárójelek között a rendszerképző fogalmakat, más szóval: a felosztási alapokat tüntettük fel./

Az ábra jól mutatja, hogy az egység 33 fogalma 3 halmazt alkot. Ezek a következők: A mondat, a mondatrész, a nyelv egységei. A tankönyv - mint láttuk - nem e halmazokkal jelölt témákra tagolja az anyagot. A tanároknak viszont fontos, hogy lássák a szigorú logikai strukturát, ezért nem követtük a tanítandó ismeretek rendszerének felvázolásakor a tankönyv beosztását. De nem ártana, ha a tanulók is e rendszerben gondolkodnának, hiszen a bevezetőben idézett tantervi célkitűzések egyike, hogy a nyelvtan tanítása járuljon hozzá "... a nyelvi tudatosítás útján a tanulók logikus gondolkodásának kialakításához és fejlesztéséhez." /Tanterv, 1963. 247. o./.

A tantervnek ezt az elvi álláspontját helyeseljük akkor is, ha a bevezető 5. c pontjában említett Tájékoztató így foglalja állást: " A tömondat és a bővített mondat fogalompárján kívül ilyen öncélú - tehát elhagyható - rendszerező szempont a mondatok vizsgálatának kétféle megjelölése: a szerkezet és a tar-

A „MONDATTANI BEVEZETŐ” FOGALMAI

talom szerinti osztályozása." /13.o./

Az alábbi indokok miatt kell vitáznunk a Tájékoztató idézett megállapításával.

a/Tisztazatlan fogalmak alapján intézkedik ismeretek elhagyásáról: a "tőmondat és a bővített mondat fogalompárja" ugyanis nem "rendszerező szempont," hanem az egyszerű mondat halmazának egy "rendszerező szempont"/azaz felosztási alap/szerinti két részhalmaza.

b/ A "tartalom és a szerkezet szerinti osztályozás" fogalompárja valóban "rendszerező szempont" /vagyis felosztási alap/, így e kettő alapján minden mondat rendszerezhető /a "mondatok halmaza" felbontható "részhalmazokra"/, s ez igen fontos gondolkodási művelet.

c/ Ennélfogva a Tájékoztató által egy kalap alá vont kétféle ismeret funkciója is eltér egymástól a nyelvtani ismeretek rendszerében: "a tőmondat és bővített mondat fogalompárja" olyan "tényanyag", amelynek /az 5. osztályban/ valóban nincs funkciója, tehát elhagyható a nyelvtani fogalmi rendszer csorbulása nélkül, míg a "szerkezet és a tartalom szerinti osztályozás" fogalompárjának elhagyásával a mondatnyi fogalomrendszer kialakulása akadályoztatik.

A Tájékoztató a mondatfajtákról megtanítandó ismereteket két kérdés köré kívánja csoportosítani: "Mi a különbség az egyszerű és az összetett mondatok között?" - "Hányféle lehet az egyszerű mondat?" - Ez utóbbi kérdésre a mondatok tartalom szerinti csoportjainak a felsorolását várja. - A gondolkodó 11 éves gyermekekben azonban tanári vezetés nélkül is felvetődik a kérdés, hogy vajon csak az egyszerű mondat lehet ki-jelentő, kérdő stb., az összetett pedig nem? - S hogyan tanítható ezek nélkül az összetett mondatok végén alkalmazandó mondatjel írása? - Később pedig, amikor majd találkozunk a tőmondat - bővített mondat fogalmaival, az okoz dilemmát e tanulóknak, hogy az egyszerű mondat e fajtái valahogy nem illeszkednek a megszokott "Hányféle az egyszerű mondat?" - kérdésre felsorolt mondatfajták közé.

d/Ilyen formán nem segítjük a tantervben és az 1972. évi júliusi párthatározatban megjelölt célnak a megvalósítását /hogy ti. a gondolkodást, a gondolkodási képességet kell első-sorban fejleszteni az iskolában/.

Megjegyezzük még, hogy a 114/1973.MM.sz. tantervmódosítási - tananyagcsökkentési utasításban sincs szó a két rendszerképző fogalom kihagyásáról. - Mivel azonban az iskolai munka a hivatkozott utasítás és a tájékoztató együttes figyelembe vételével folyik, a tesztekben természetesen kihagytuk a tőmondat és a bővített mondat fogalmán kívül a tartalom és a szerkezet szerinti osztályozást is.

A feltüntetett fogalmak közül a tankönyv definíciót ad a következő hét fogalomról: állítmány, alany, tárgy, határozó, jelző, tőmondat, bővített mondat. Definíciót helyettesítő leírást közöl további hat fogalomról. Ezek: kijelentő mondat, felkiáltó mondat, kérdőmondat, óhajtó mondat, felszólító mondat, bővítmény.

A követelményeket a tanterv így határozza meg:

"A tanulók önállóan ismerjék fel és határozzák meg a következő nyelvi elemeket és összefüggéseket a tanult nyelvtani általánosítások, szabályok alapján:

a/ Mondattani bevezető: az egyszerű mondat; az egyszerű mondat felosztása a tartalom /a beszélő szándéka/ szerint, az egyes mondatfajták; a mondat alkotóelemei: a mondatrészek; a mondat fő részei: az állítmány és az alany; a tőmondat és a bővített mondat ...

A tanulók önállóan ismerjék fel és különböztessék meg egymástól a következő nyelvi elemeket és összefüggéseket /meghatározásuk nélkül/:

a/ Mondattani bevezető: a mondatok felosztása szerkezetük szerint, az egyszerű és az összetett mondat; bővítő részei: a tárgy, határozó és a jelző, a tanult határozó- és jelzőfajták /elemzéssel/. "/Tanterv, 1963. 251-252.o./.

Láthatóan bizonytalan a tanterv az ismeretanyag fogalmi megjelölésében: mit ért "nyelvi elemek"-en, "nyelvi összefüggések"-en? - Biztosabban számbavehetjük az ismereteket, ha az ábrán feltüntetett fogalmakhoz tartozó, a fogalmak tulajdonságait tükröző tényeket vesszük számba a következő lépésben, mégpedig összefüggéseik vázolásával. /Csak azokat a tényeket vesszük számba, amelyek tanítása a tananyagcsökkentés után is egyértelműen kötelező./

A mondat halmazának fogalmaira vonatkozó tények:

- I. mondat — { 1.- gondolataink kifejezője
2.- nagybetűvel kezdjük
3.- végén írásjel — { 4.- pont
5.- kérdőjel
6.- felkiáltójel
7.- mondatrészekből áll
- II. kijelentő mondat — { 1.- közöl
2.- végén pont van
- III. felkiáltó mondat — { 1.- közöl
2.- érzelmet is kifejez
3.- végén felkiáltó jel van
- IV. kérdő mondat — { 1.- kérdez, tudakol
2.- végén kérdőjel van
- V. óhajtó mondat — { 1.- kívánságot fejez ki
2.- végén felkiáltó jel van
- VI. felszólító mondat — { 1.- felszólít
2.- tilt
3.- végén felkiáltó jel van
- VII. egyszerű mondat — 1.- egyetlen mondatból áll
- VIII. összetett mondat — { 1.- két tagmondatból áll
2.- több tagmondatból is állhat

A mondatrész halmazának fogalmaira vonatkozó tények

- I. állítmány — 1.- mondatrész
2.- megállapítunk vele valamint
3.- kérdése — 4.- Mit állapítunk meg?
5.- Mit állítunk?

- II. alany — 1.- mondatrész
2.- rá vonatkozik a megállapítás
3.- kérdései — 4.- ki? és az állítmány
5.- kik? és az állítmány
6.- mi? és az állítvány
7.- mik? és az állítvány

- III. tárgy — 1.- mondatrész
2.- kérdései — 3.- kit? és az állitm.
4.- kiket? és az áll.
5.- mit? és az állitm.
6.- miket? és az áll.
7.- legtöbbször főnév
8.- többnyire t ragot kap

- IV. határozó — 1.- mondatrész
2.- körülményt fejez ki
3.- felismerését kérdések segítik
4.- a kérdésbe bele kell foglalni az állítmányt

- V. helyhatározó — 1.- ? mondatrész
2.- ? a cselekvés helyét fejezi ki
3.- kérdései — 4.- hol? és az áll.
5.- honnan? és az áll.
6.- hová? és az áll.
7.- merre? és az áll.
8.- meddig? és az áll.
9.- ragok — 10.- -ban - hol kérdésre
11.- -ba - hová kérdésre

- VI. időhatározó
- 1.- ? mondatrész
 - 2.- ? a cselekvés idejét fejezi ki
 - 3.- kérdései
 - 4.- mikor? és áll.
 - 5.- mióta? és áll.
 - 6.- meddig? és áll.

- VII. módhatározó
- 1.- ? mondatrész
 - 2.- ? a cselekvés módját fejezi ki
 - 3.- kérdései
 - 4.- hogyan? és áll.
 - 5.- mi módon? és áll.
 - 6.- kifejezője
 - 7.- -n, -an, -en rag
 - 8.- melléknév
 - 9.- -s végű mnévben a -s nem kettőződik

- VIII. eszközhat.
- 1.- ? mondatrész
 - 2.- ? a cselekvés eszközét fejezi ki
 - 3.- kérdései
 - 4.- kivel? és áll.
 - 5.- mivel? és áll.
 - 6.- kifejezője
 - 7.- -val, -vel rag
 - 8.- főnév
 - 9.- ha a ragot ejtjük, kiírjuk
 - 10.- ha nem ejtjük, a végső msh-t kettőzzük

- IX. részeshatározó
- 1.- ? mondatrész
 - 2.- ? kinek a részére történik a cselekvés
 - 3.- kérdései
 - 4.- kinek? és áll.
 - 5.- minek? és áll.

- X. jelző
- 1.- mondatrész
 - 2.- másik mondatrész
 - 3.- milyenségét
 - 4.- mennyiségét
 - 5.- birtokosát
 - 6.- felismerését kérdések segítik
 - 7.- a kérdésbe befoglalandó a jelzett mondatrész

- XI. minőségjelző — { 1.- ? mondatrész
2.- ? a jelzett szó tulajdonságát fejezi ki
3.- kérdései — { 4.- milyen? és jelz.szó
5.- mikorra? és jelz.szó
6.- melyik? és jelz.szó
- XII. menyiségj. — { 1.- ? mondatrész
2.- ? a jelzett szó mennyiségét fejezi ki
3.- kérdései — { 4.- hány? és a jelz.szó
5.- mennyi? és a jelz.szó
- XIII. birtokos j. — { 1.- ? mondatrész
2.- ? a jelzett szó birtokosát fejezi ki
3.- kérdései — { 4.- kinek a? és jelz.szó
5.- minek a? és jelz.szó

"A nyelv egységei" halmazának fogalmaira
vonatkozó tények

- I. mondat — { 1.- szavakra tagolódik
2.- a legnagyobb egység
3.- többnyire több szóból áll
4.- állhat egyetlen szóból is
- II. szó — { 1.- a mondat építőköve
2.- hangokra bontható
3.- jelentése van
4.- a mondatnál kisebb egység
5.- egy-egy hang megváltoztatásával új szó keletkezik
6.- egyetlen hangból is állhat
- III. hang — { 1.- a nyelv legkisebb egysége
2.- jelentése nincs

A tankönyvben az egyes fogalmakra vonatkozó tények nem ilyen csoportosításban szerepelnek természetesen. Sok közülük nincs is kifejtve /például a határozókról és a jelzőkről külön-külön az, hogy mondatrészek, vagy minden egyes határozófajtnál külön nem közli, hogy az állítmányt is bele kell foglalni a kérdésbe stb. Pedig e tények tudatosítása gyakorlati szempontból szükséges lehet minden esetben külön is az 5. osztályban, (ezeket a tényeket úgy jelöltük a szerkezeti vázlatban, hogy megnevezésük elé kérdőjelet tettünk); egyeseket nem is a tanulandó szövegben találunk meg, hanem a szemléltető anyagban vagy a gyakorlatokkal, feladatokkal kapcsolatosan /például azt, hogy a szó egyetlen hangból is állhat, hogy egy-egy hang megváltoztatásával új szó keletkezik, vagy hogy a mondat állhat egyetlen szóból is/.

Összesen tehát 122 tényt kell tudniuk a tanulóknak. Mind ezeknek nemcsak a "Mit mérjük?", hanem a "Mit tanítsunk?" szempontjából is igen nagy jelentőségük van. Ezért is közöltük a tényeknek a fogalmakkal való összefüggését szemléletes formában.

E tényekre épül a tankönyvben megfogalmazott 12 szabály. Ezek a következők: a mondat kezdőbetűjének az írása; a mondatjelek írása /3 szabály/; írásjel az összetett mondat tagmondati között; a tárgyra kérdésés szabálya; a határozóra kérdésés szabálya; a tárgy ragjának írására vonatkozó szabály; a -ban, -ben és a -ba, -be ragok használatára vonatkozó szabály; az egy s-re végződő melléknévek -an, -en ragos alakjának helyesírása; a-val, -vel ragos főnevek írása; a jelzőre kérdésés szabálya.

A tematikus egységben előforduló tevékenységek 7 típusba sorolhatók, és összesen 13-féle konkrét feladat különböztethető meg:

Tagolás: összetett mondatokat tagmondatokra,
tagolatlan szöveget mondatokra.

Pótlás: mondatjel, központosítás pótlása,
közmondások kihagyott elemeinek pótlása,
megadott szavak mondatba illesztése és ellátása megfelelő raggal.

Elemzés: egyszerű mondatot mondatrészek szerint

Mondatbővítés: különféle mondatrészekkel.

Mondatszerkesztés: meghatározott tartalmu mondatok alkotása,
/Fogalmazás/ mondatok megadott mondatrészekkel,
mondatok tetszés szerinti jelzős kifejezé-
sekkel.

Szerkezetek alkotása: megadott szóhoz különféle jelzők illesz-
tése,
jelzős szerkezetek megadott szavakból.

Helyesírási jelenségek megmagyarázása.

Összesítve a tematikus egység ismereteit, ezt kaptuk:
van benne 24 megtanítandó fogalom, 122 tény, 12 szabály, 13-
féle konkrét feladat.

Meg kell határoznunk, hogy mit milyen szinten kérjünk
számon a tanulók tudásának mérésekor. Itt néhány probléma e-
lőzetes megoldására van szükség.

A tanterv már említett terminológiai bizonytalansága ne-
hézségeket okoz. Mivel a "nyelvi elem" gyűjtőfogalmat alkal-
mazza általában a nyelvi ismeretek megjelölésére, olykor de-
finíció reprodukáltatását követeli meg rendszerképző foga-
lomról is /pl. "az egyszerű mondat tartalom szerint"/, ami
nem definiálható. Ezt a tényt - elvi megfontolásból - annak
ellenére is megemlítendőnek tartjuk, hogy a tartalom szeriti
osztályozást a tananyagcsökkentés után nem tanítjuk. Máskor
olyan fogalmak meghatározását kívánja meg, amelyeket a tan-
könyv nem határozott meg /pl. a mondatrész/, viszont nem ki-
ván meghatározást olyan fogalmakról, amelyeket a tankönyv de-
finiál /pl. tárgy, határozó, jelző/. Ezekre vonatkozóan az a
követelmény, hogy "... önállóan ismerjék fel és különböztessék
meg" őket. De mi alapján ismeri fel a tanuló, ha nem tudja a
meghatározást, amely tartalmazza a felismerést, a fogalmi
azonosítást lehetővé tevő fogalmi jegyeket?

E problémák megfontolása alapján úgy határoztunk, hogy a
tankönyv fogalom-definíciót reprodukálás szintjén is számon-
kérjük. A fogalmak többségét feladatokba foglalva az alkalma-
zás szintjén kérjük számon.

De további problémák is adódnak. Elsősorban a tankönyvi
anyag szerkezetével és az ismeretek szövegezésével összefüg-
gésben.

A tankönyv e tematikus egységben nem teremt logikai rendszert, noha szerkezeti tagolása ilyen igényt jelez. A benne található felosztásból viszont nem derül ki például, hogy az összetett mondat is felosztható, osztályozható a tartalom szerint. Ez itt, az 5. osztályban nem is lenne hiba, két okból: 1. mert az 5. o. anyagából a tananyagcsökkentés folytán kimaradt a mondatok tartalom szerinti felosztása, 2. mert az összetett mondat csak a 8. osztály tananyaga: ott lenne mód ennek megtanítására is. A 8. osztályos tankönyv azonban abból a feltételezésből indul ki, hogy a mondatokkal kapcsolatos általános tudnivalóknak birtokában vannak a tanulók, ezért olyan ismétlő résszel kezdődik a mondatnyi ismeretek tárgyalása, amelyben a jelzett probléma nem fordul elő; enélkül tér rá az összetett mondat megtanítására. Így logikai hiátus marad.

A tankönyv tehát az egyszerű mondat fajait tárgyalja a tartalom szerint, majd ismerteti az egyszerű mondat fajait a szerkezet szerint. És a második szemontu ismertetésbe olvassza bele a mondatrészek tanítását. Logikai szempontból az kifogásolható, hogy olyan rendszert kapnak a tanulók, amelyben

- a/ nem nevezik meg a felosztási alapot, amely szerint a mondatok halmazát egyszerű és összetett mondatok részhalmazára bontják, pedig később mindkét részhalmazt ugyan ezen szempont szerint mélységében tovább tagolja a tankönyv /vagyis mindkettőt vizsgálja szerkezet szerint/;
- b/ olyan helyzet alakul ki, hogy úgy tűnik, mintha a mondatok második felosztási alapja /tartalom/ szerint csak egyik: az egyszerű mondat lenne osztályozható és osztályozandó;
- c/ a mondatok további felosztási alapjának tűnik a mondat egyik tulajdonsága /ismérve/, az, hogy mondatrészekből áll, s így belekeveredik a mondatok halmazának a felosztásába egy másik halmaznak /a mondatrészek halmazának/ a felosztása. S ezen a logikai problémán nem sokat segít az sem, hogy a Tájékoztató szerint nem kell tanítani a mondatok tartalom és szerkezet szerinti osztályozását.

Ha ilyen, nem kellőképpen tisztázott logikai úton halad a tanítás munkája, aligha szolgálhatja kielégítően a tanulók

logikus gondolkodásának a fejlesztését. Pedig a tantervi utasításban ezt olvashatjuk: "Elsősorban a grammatikai ismeretek tanítása során sajátíttatjuk el a tanulókkal a helyes gondolkodás eljárásait, műveleteit." /Tanterv, 1963. 277. o./

Jeleztük, hogy nem egy esetben problémákat okoz a tankönyv szövegezése is. Ezek közül csak néhányat emelünk ki.

Az alany definíciójában ez olvasható: "... az a mondatrész, amelyre a megállapítás vonatkozik." /Tankönyv, 1967. 9.o./ - Nem vagyunk biztosak benne, hogy a "vonatkozás", "vonatkozik" szónak egyértelmű jelentéstartalma van minden tanuló számára.

A határozó definíciója hasonló kételyt támaszt a "körülmény" szavával. Igaz, ennek a példamanyag jó képzeti bázist ad, de a "hely", "idő", "mód" stb. tudatos azonosítása a "körülmény" fogalmával nem történik meg. Logikai oldalról nézve: a tankönyv sehol sem sorolja a "hely", "idő", "mód" stb. fogalmát a "körülmény" fogalma alá, a körülmények halmazába.

A jelző tankönyvi definíciója így hangzik: "Azt a mondatrészt, amely egy másiknak a milyenségét, mennyiségét vagy birtokosát fejezi ki, jelzőnek nevezzük." /Tankönyv, 1967. 16.o./ A meghatározásban szereplő három megkülönböztető jegy közül kettő mennyiség, birtokos/ azonos a jelzők két fájának /részhalmazának/ megnevezésével: mennyiségjelző, birtokos jelző. A harmadik megkülönböztető jegy, a "milyenség" és a "minőség" /minőségjelző/ fogalmát azonban megint csak implicite: a szemléleti anyagban azonosítja a tankönyv./Tulajdonképpen tehát azonosságukat nem tudatosítja./

Az elemzésre vonatkozó szabályok egyikét így fogalmazza a tankönyv: "Ha a tárgyat keressük, a kérdésbe bele kell foglalnunk a cselekvést jelentő mondatrészt is." /Tankönyv, 1967. 11.o./ - Függetlenül attól, hogy helyes-e az állítmányt cselekvést jelentő mondatrésznek nevezni /nézetünk szerint ez is bizonytalanságot okoz a tanulóknak/, kifogásolható, hogy ezt a kifejezést sehol másutt nem alkalmazza a könyv. Hogyan jöjjenek rá a tanulók, hogy ez azonos az állítmánnyal, amikor az állítmány kérdései között sem szerepel a "Mit cselekszik?", hanem csak a "Mit állapítunk meg?" - "Mit állítunk?".

Folytatódik a terminológiai következtelenség. - A határo-

zóra kérdéses szabályát így fogalmazza meg a tankönyv: "A kérdésbe bele kell foglalni az állítmányt, vagy más cselekvést jelentő szót." /Tankönyv, 1967. 13.o./

Ha gondolkodva tanul a kisdíák, akkor e megfogalmazásból arra a következtetésre jut, hogy 1./ az állítmány szó, pedig azt tanulta róla, hogy mondatrész; 2./ az állítmány cselekvést jelentő szó, amiben persze van igazság, de így univerzálisan fogalmazva nem igaz; 3./ a mondatban más cselekvést jelentő szó is van, nemcsak az állítmány, ami bizonyos megszöritásokkal igaz is, de ismét csak keveri a szó és a mondatrész fogalmát, tehát zavart kelt.

E kifogásokkal szemben ellenérvként felhozható, hogy a tanár kötelessége a részletek kifejtése, a homályos elemek tisztázása. Ez az érvelés azonban nem fogadható el elvileg sem, gyakorlatilag pedig még kevésbé, hiszen még az 1970/71. tanévben is országosan csak 73,3 %-os a tantervi órák szakos ellátottsága a felső tagozaton. /Statistikai adattár, 1971. 20.o./ Nem várható el a nem szakos pedagógustól e fogalmak tisztázása, ha a tankönyvirók figyelmét is elkerülték e pontatlanságok. - Nem fogadható el az az érv sem, amelyet ilyen esetekben hálunk olykor-olykor, hogy a 10 éves gyermekek "fogalmi gondolkodása" nincs olyan fejlettségi szinten, hogy a tudományos fogalmakat megértsék, és ezért "kerülgetjük" a pontos fogalommegjelöléseket; a tisztázatlan fogalmakat sokkal kevésbé értetik meg.

Hangsúlyozzuk, hogy nem tanterv- és tankönyvbírálatot végzünk. Különb is meggyőződésünk, hogy pedagógiatörténünk legjobb magyar nyelvtankönyvei közé sorolhatók az érvényes felsőtagozatos könyvek, főként jó példaanyaguk, változatos, kitűnő gyakorlataik és feladataik révén. Csupán azt kívántuk jelezni, hogy miféle problémákat vet fel a tananyag tartalmi elemzése, amire alapozva pontosan megállapítható, hogy mit, milyen szinten és milyen formában kérjünk számon a mérőlapokkal, és hogy mit fogadhatunk el helyes megoldásnak.

2. A mérőlapok és a javítókulcsok

A tananyag elemzése eredményeképpen a mérőlapokkal ellenőriztük minden fogalom, tény és szabály tudását. "A nyelv egységei" c. témából azonban csupán a három alapegység /mondat,

szó, hang/ tudását vizsgáljuk, mivel ezek e tematikus egységben is fontos eszközfogalmak. E nagyon kevésbé egységes téma sok egyéb fontos ismerete a nyelvtantanítás későbbi szakaszaiban rendszertanilag megfelelő helyen előkerül: ezek ellenőrzését ezért most mellőzzük.

Nem vehettük figyelembe a mérőlapok feladatainak összeállításakor az azóta megjelent nyelvtani munkafüzet kitűnő gyakorlatrendszerét. Ügyeltünk azonban arra, hogy az ismereteket minél több szinten és minél változatosabb formában kérjük számon. A terminológiai egység hiánya miatt a tankönyvi kifejezéseket alkalmaztuk mind a mérőlapokon, mind a javítókulcsokon.

Tekintettel a tantervi követelmények bizonytalanságára, mindazon fogalmak meghatározását a reprodukálás szintjén is kértük, amelyekről a tankönyv logikailag helytálló definíciót ad.

Közöljük a mérőlapokat és a javítókulcsokat, arányos kicsinyítésben. Felhasználáskor normális méretű ívpapírra, 1 sorszámozott oldal = 1 gépelt oldal arányban készítendő a lapok, másfeles sorközzel.

Témazáró mérőlap
Általános iskola
Nyelvtan, 5. osztály

A/ változat
Név:
Osztály:.....

MONDATTANI BEVEZETŐ

1. Egészítsd ki az alábbi mondatot a tanultak alapján!
"A tárgyat többnyire ragosfejezzük ki."
a/ b/

a	b	
1	1	

2. Sorold fel a mondat főrészeit!

.....

a	b	
2	2	

3. Egészítsd ki az alábbi mondatot!

"Az összetett mondat
.....-ból áll."

a	b	
2	2	

4. Elemezd a következő mondatot!

A mondat szavai alatt található pontozott vonalakra írd
le, hogy milyen mondatrész szerepét töltik be a szavak!
"Bandi becsületesen dolgozik."
a/..... b/..... c/.....

a	b	c	
3	5	4	

5. Írd le a módhatározó kérdéseit!

.....

a	b	
3	2	

6. Melyik mondatrész ismerhető fel a kinek a /valakije,
valamiije/?,minek a/valakije, valamiije/?kérdéssel?

.....

a	
4	

7. Kérdezz a következő mondat tárgyára!

"Pista könyvet vett."

.....

a	b	c	
4	3	4	

5/1.A

8. Hányféle lehet az egyszerű mondat?

.....

a	b	c	d	e	
2	2	2	2	2	

9. Elemezd a következő mondatot az alatta álló táblázat segítségével úgy, hogy a mondat szavait írd be a megfelelő mondatrész neve mellé!

"A derék úttörő mindig pontosan elvégzi feladatait."

Állítmány	
Alany	
Tárgy	
Minőségjelző	
Mennyiségjelző	
Birtokos jelző	
Helyhatározó	
Időhatározó	
Módhatározó	
Eszközhatórozó	
Részeshatórozó	

a	b	c	d	e	f	
4	4	4	4	4	4	

10. Egészítsd ki a tanultak alapján a következő mondatot!

"Az összetett mondat tagmondatait legtöbbször

.....-vel választjuk el egymástól."

a	
1	

11. Mi az állítmány?

.....

a	b	
3	4	

12. Írd le eszközhatározó raggal a következő főneveket
a mellettük álló pontozott vonalakra!

a/ vasaló:.....
b/ ceruza:.....
c/ jókedv:.....
d/ ész:.....

a	b	c	d	
3	3	5	5	

Teljesítmény:%pont

Érdemjegy:.....

SZORGALMI FELADAT

13. Elemezd a következő mondatot az alatta található
tábla segítségével!

"Tegnap volt nálatok Jóska?"

A mondat tartalma szerint:.....
a/

Szerkezete szerint:.....
b/

Milyen mondatrész?

Tegnap:.....
c/

volt:
d/

nálatok:.....
e/

Jóska:.....
f/

a	b	c	d	e	f	
2	2	2	2	2	2	

A szorgalmi feladat értéke:%pont

Ez a teszt - az MM és az OPI támogatásával - a JATE Pedagógiai Tanszékén készült.

Csoportvezető: Dr. Orosz Sándor kandidátus

Az újrasokszorosításért felelős:.....

5. osztály

MONDATTANI BEVEZETŐ

1. a/ -t
b/ főnévvel	11. A fogalmazás tetszőleges.
A szükséges jegyek:
2. a/ állítmány
b/ alany
E kettőt is rossznak tekintjük, ha mást is felsorol.	a/ mondatrész
b/ amellyel megállapítunk valamit
3. a/ <u>kettő</u> tagmondatból
b/ vagy több tagmondatból	12. a/ vasalóval
b/ ceruzával
4. a/ Bandi: alany
b/ becsületesen: módhatározó
c/ dolgozik: állítmány	c/ jókedvvel
d/ ésszel
Csak hibátlan helyesírással fogadható el!
5. a/ hogyan?
b/ milyen módon?	13. a/ kérdő
b/ egyszerű, bővített
6. a/ birtokosjelző	Bármelyik külön is elfogadható.
7. a/ Mit
b/ vett
c/ ?	c/ időhatározó
d/ állítmány
e/ helyhatározó
f/ alany
8. a/ kijelentő
b/ felkiáltó
c/ kérdő
d/ óhajtó
e/ felszólító	
9. a/ állítmány: elvégzi
b/ alany: úttörő
c/ tárgy: feladatait
d/ minőségjelző: derék
e/ időhatározó: mindig
f/ módhatározó: pontosan	
10. a/ vessző	

OSZTÁLYZATTÁ ALAKÍTÁS

0,0 - 18,7: elégtelen
18,8 - 44,8: elégséges
44,9 - 71,0: közepes
71,1 - 94,9: jó
95,0 - 100,0: jeles

Témazáró mérőlap

Általános iskola

B/ változat

Név:

Osztály:.....

MONDATTANI BEVEZETŐ

1. Sorold fel a mondat bővítményeit!

.....
.....

a	b	c	
2	2	2	

2. Elemezd a következő mondatot az alatta álló táblázat segítségével úgy, hogy a mondat szavait írd be a megfelelő mondatrész neve mellé!

"Az akadályversenyt hétfői napon rendezték az úttörők az erdőben."

Állítmány	
Alany	
Tárgy	
Minőségjelző	
Mennyiségjelző	
Birtokos jelző	
Helyhatározó	
Időhatározó	
Módhatározó	
Eszközhatározó	
Részeshatározó	

a	b	c	d	e	f	
3	4	4	7	3	5	

3. Mi a különbség az egyszerű és az összetett mondat között?

.....
.....

a	b	
2	2	

5/1.B

4. Egészítsd ki a következő mondatot a tanultak alapján!

"A módhatározót sokszor -n, -ban, -ben ragos
.....-vel fejezzük ki."

a	
1	

5. Mi az alany?

.....
.....
.....

a	b	
3	5	

6. Kérdezz a következő mondat határozójára!

"Vendégek érkeztek vidékről."

.....

a	b	c	
5	4	2	

7. Sorold fel a határozók fajait!

.....
.....
.....

a	b	c	d	e	
2	2	2	2	2	

8. Elemezd a következő mondatot!

A mondat szavai alatt található pontozott vonalakra
írd le, hogy milyen mondatrész szerepét töltik be a
szavak a mondatban!

"Gyurka fát vág."

a/ b/ c/

a	b	c	
4	4	4	

9. Egészítsd ki az alábbi mondatot!

"A mondat végére pontot
teszünk."

a	
1	

10. Írd le a részeshatározó kérdéseit!

.....
.....

a	b	
2	2	

5/1.B

11. Írd le módhatározó raggal a következő melléknéveket a mellettük álló pontozott vonalakra!

a/ ritka
b/ meleg
c/ haragos
d/ szíves

a	b	c	d	
3	3	5	5	

12. Milyen mondatrészt ismerhetünk fel a milyen?, mekkora?, melyik? kérdésekkel?

.....

a	
1	

Teljesítmény:%pont

Érdemjegy:

SZORGALMI FELADAT

13. Elemezd a következő mondatot az alatta található tábla segítségével!

"A gyerekek holnap iskolába mennek."

A mondat tartalma szerint:

a/

Szerkezete szerint:

b/

Milyen mondatrész?

A gyerekek:

c/

holnap:

d/

iskolába:

e/

mennek:

a	b	c	d	e	f	
2	2	2	2	2	2	

A szorgalmi feladat értéke:%pont

Ez a teszt - az MM és az OPI támogatásával - a JATE Pedagógiai Tanszékén készült.

Csoportvezető: Dr. Orosz Sándor kandidátus

Az újrásokszorosításért felelős:

5. osztály

MONDATTANI BEVEZETŐ

<p>1. a/ tárgy
b/ határozó
c/ jelző</p> <p>Ezeket is rossznak tekintjük, ha az alanyt vagy az állítmányt is ide sorolja. -Elfogadható a b/ és a c/, ha a határozók tanult fajtáit vagy a jelzők fajtáit maradéktalanul felsorolja.</p> <p>2. a/ állítmány: rendezték
b/ alany: úttörők
c/ tárgy: akadályversenyt
d/ minőségjelző: hétfői
e/ helyhatározó: erdőben
f/ időhatározó: napon</p> <p>3. a/ egyszerű: egy gondolat /egy tagm./
b/ összetett: kettő v. több gondolat /tagmondat/</p> <p>4. a/ melléknév</p> <p>5. A fogalmazás tetszőleges.</p> <p>A szükséges jegyek:</p> <p>a/ mondatrész
b/ amelyre a megállapítás vonatkozik /amelyről megállapítottunk valamit/</p> <p>6. a/ Honnan
b/ érkeztek
c/ ?</p> <p>7. a/ helyhatározó
b/ időhatározó
c/ módhatározó
d/ eszközhatórozó
e/ részeshatórozó</p> | <p>8. a/ Gyurka: alany
b/ fát: tárgy
c/ vág: állítmány</p> <p>9. a/ kijelentő</p> <p>10. a/ kinek /a részére/?
b/ minek /a részére/?</p> <p>11. a/ ritkán
b/ melegen
c/ hangosan
d/ szívesen</p> <p>Csak kifogástalan helyesírással fogadható el!</p> <p>12. a/ minőségjelzőt</p> <p>13. a/ kijelentő
b/ egyszerű, bővített
Bármelyik külön is elfogadható.</p> <p>c/ alany
d/ időhatározó
e/ helyhatározó
f/ állítmány</p> |
|---|---|

OSZTÁLYZATTÁ ALAKÍTÁS

0,0 - 13,4: elégtelen
13,5 - 40,3: eléggéses
40,4 - 67,2: közepes
67,3 - 94,1: jó
94,2 - 100,0: jeles

Témazáró mérőlap

- 33 -

C/ változat

Általános iskola

Név:

Nyelvtan, 5. osztály

Osztály:

MONDATTANI BEVEZETŐ

1. Írd le az alábbi vonalra a helyhatározó kérdéseit!

.....
.....

a	b	c	d	e	
2	2	2	3	3	

2. Elemezd a következő mondatot az alatta álló táblázat segítségével úgy, hogy a mondat szavait írd be a megfelelő mondatrész neve mellé!

"Pista vödörrel hordta a vizet a tiszta forrásból."

Állítmány	
Alany	
Tárgy	
Minőségjelző	
Mennyiségjelző	
Birtokos jelző	
Helyhatározó	
Időhatározó	
Módhatározó	
Eszközhatározó	
Részeshatározó	

a	b	c	d	e	f	
4	4	5	2	2	3	

3. Sorold fel a jelző fajtáit!

.....
.....

a	b	c	
1	1	1	

4. Egészítsd ki az alábbi mondatot a tanultak szerint!
 "Az eszközhatározó szerepét legtöbbször -val, -vel
 ragos tölti be."

a	
1	

5. Egészítsd ki az alábbi mondatot!
 " Az egyszerű mondat
-ból áll."

a	b	
2	2	

6. Milyen mondatrészt ismerhetünk fel a hány?, mennyi?
 kérdéssel?

.....

a	
4	

7. Írd le eszközhatározó raggal a következő főneveket a
 mellettük álló pontozott vonalakra!

- a/ hajó
 b/ szív
 c/ tűz
 d/ gyöngy

a	b	c	d	
3	5	5	7	

8. Elemezd a következő mondatot!

A mondat szavai alatt található pontozott vonalakra
 írd le, hogy milyen mondatrész szerepét töltik be a
 szavak a mondatban!

"Esős

idő

várható

a/ b/ c/

a	b	c	
8	6	6	

5/1.C

9. Egészítsd ki a következő mondatot!

A kérdő mondat végéreteszünk."

a	
1	

10. Mi a határozó?

.....
.....
.....

a	b	
3	3	

11. Kérdezz a következő mondat határozójára!

"Pista ceruzával írta a feladatot."

.....

a	b	c	
5	3	1	

Teljesítmény:%pont

Érdemjegy:

SZORGALMI FELADAT

12. Elemezd a következő mondatot az alatta található tábla segítségével!

"Édesapám hétfőn külföldre utazott."

A mondat tartalma szerint:

a/

Szerkezete szerint:

b/

Milyen mondatrész?

Édesapám:

hétfőn: c/

külföldre: d/

utazott: e/

..... f/

a	b	c	d	e	f	
2	2	2	2	2	2	

A szorgalmi feladat értéke: ...%pont

Ez a teszt - az MM és az OPI támogatásával - a JATE Pedagógiai Tanszéken készült.

Csoportvezető: Dr. Orosz Sándor kandidátus

Az újraszkiosztásért felelős:

JAVÍTÓKULCS

C/változat

5. osztály

MONDATTANI BEVEZETŐ

1. a/ hol?	8. a/ esős: minőségjelző
b/ honnan?	b/ idő: alany
c/ hová?	c/ várható: állítmány
d/ merre	9. a/ kérdőjelet
e/ meddig	10. A megfogalmazás tetszőleges.
2. a/ állítmány: hordta	A szükséges jegyek:
b/ alany: Pista	a/ mondatrész
c/ tárgy: vizet	b/ /valamilyen/ körülményt
d/ minőségjelző: tiszta	határoz meg
e/ helyhatározó: forrásból	11. a/ Mivel
f/ eszközhatározó: vödörrel	b/ írta
3. a/ minőségjelző	c/ ?
b/ mennyiségjelző	12. a/ kijelentő
c/ birtokosjelző	b/ egyszerű, bővített
4. a/ főnév	Bármelyik külön is elfogadható.
5. a/ egyetlen /egy/	c/ alany
b/ tagmondat/mondat/	d/ időhatározó
6. a/ a mennyiségjelzőt	e/ helyhatározó
7. a/ hajóval	f/ állítmány
b/ szívvel	
c/ tűzzel	
d/ gyönggyel	

Csak kifogástalan helyesírással fogadható el!

OSZTÁLYZATTÁ ALAKÍTÁS

- 0,0 - 20,7: elégtelen
20,8 - 47,7: elégséges
47,8 - 74,8: közepes
74,9 - 94,6: jó
94,7 - 100,0: jeles

Témazáró mérőlap

Általános iskola

Nyelvtan, 5. osztály

D/ változat

Név:.....

Osztály:

MONDATTANI BEVEZETŐ

1. Egészítsd ki az alábbi mondatot a tanultak alapján!

"A -ban, -ben ragot a kérdésre,
a/

-ba, -be ragotkérdésre felelős hely-
határozóhoz kapcsoljuk."

a	b	
1	1	

2. Mi a jelző?

.....
.....
.....

a	b	c	d	e	
1	4	4	4	4	

3. Kérdezz az alábbi mondat jelzőjére!

"Jancsi táskája kopott."

.....

a	b	c	
7	5	3	

4. Egészítsd ki a következő mondatot!

"Gondolatainkatfejezzük ki."

a	
1	

5. Elemezd a következő mondatot!

A mondat szavai alatt található pontozott vonalakra
írd le, hogy milyen mondatrész szerepét töltik be a
szavak a mondatban!

"Öcsém

délután

tanul."

a/ b/ c/

a	b	c	
4	4	4	

6. Elemezd a következő mondatot az alatt álló táblázat segítségével úgy, hogy a mondat szavait írd be a megfelelő mondatrész neve mellé!

"Három pajtás száraz gallyat gyűjtött az erdőben."

Állítmány	
Alany	
Tárgy	
Minőségjelző	
Mennyiségjelző	
Birtokos jelző	
Helyhatározó	
Időhatározó	
Módhatározó	
Eszközhatározó	
Részeshatározó	

a	b	c	d	e	f	
3	4	4	3	3	3	

7. Írd le az időhatározó kérdéseit!

.....

a	b	c	
2	2	2	

8. Melyik mondatrész ismerhető fel a kivel? mivel? kérdéssel?

.....

a	
3	

9. Melyek a nyelv egységei?

.....

.....

a	b	c	
2	2	2	

10. Egészítsd ki a következő mondatot!

"A felkiáltó, felszólító és óhajtó mondat végére"

..... teszünk."

a	
1	

11. Írd le tárgyraggal a következő főneveket a mellettük álló pontozott vonalakra!

a/ vasaló
 b/ kés
 c/ toll
 d/ óra

a	b	c	d	
4	4	5	4	

Teljesítmény:%pont

Érdemjegy:

SZORGALMI FELADAT

12. Elemezd a következő mondatot az alatta található tábla segítségével!

"Újévkor dolgoznak a munkások a gyárban?"

A mondat tartalma szerint:
 a/

Szerkezete szerint:
 b/

Milyen mondatrész?

Újévkor:
 c/

dolgoznak:
 d/

a munkások:
 e/

a gyárban:
 f/

a	b	c	d	e	f	
2	2	2	2	2	2	

A szorgalmi feladat értéke:

.....%pont

Ez a teszt - az MM és az OPI támogatásával - a JATE Pedagógiai Tanszékén készült.

Csoportvezető: Dr. Orosz Sándor kandidátus

Az újraskozorozításért felelős:

JAVÍTÓKULCS

D/ változat

5. osztály

MONDATTANI BEVEZETŐ

1. a/ hol?	8. a/ az eszközhatározó
b/ hová	9. a/ mondat
2. A fogalmazás tetszőleges.	b/ szó
A szükséges jegyek:	c/ hang
a/ mondatrész	10. a/ felkiáltójelet
b/ egy másik mondatrész-	11. a/ vasalót
nek a/	b/ kést
c/ milyenségét /tulajdon-	c/ tollat
ságát/ fejezi ki	d/ órát
d/ vagy mennyiségét feje-	
zi ki	Csak kifogástalan helyes-
e/ vagy birtokosát feje-	írással fogadható el!
zi ki	
3. a/ Kinek	12. a/ kérdő
b/ a táskája	b/ egyszerű, bővített
c/ ?	Bármelyik külön is el-
4. a/ mondatokkal	fogadható.
5. a/ öcsém: alany	c/ időhatározó
b/ délután: időhatározó	d/ állítmány
c/ tanul: állítmány	e/ alany
6. a/ gyűjtött: állítmány	f/ helyhatározó
b/ pajtás: alany	
c/ gallyat: tárgy	
d/ száraz: minőségjelző	
e/ három: mennyiségjelző	
f/ erdőben: helyhatározó	
7. a/ mikor?	
b/ mióta?	
c/ meddig?	

OSZTÁLYZATTÁ ALAKÍTÁS

0,0 - 20,7: elégtelen
20,8 - 37,7: elégséges
37,8 - 64,8: közepes
64,9 - 91,2: jó
91,3 - 100,0: jeles

3. Összesített eredmények változatanként

Hogy az országos eredmények minél könnyebben áttekinthetőkké váljanak, bemutatásukat úgy végezzük, hogy először közöljük változatanként a legfontosabb mutatókat, az eloszlási táblát és az eloszlási grafikont az osztályzat-intervallumok feltüntetésével. Ebben az első kötetben szükségesnek látszik a használt fogalmakat röviden értelmeznünk. /Bővebben lásd: Ágoston-Nagy-Crosz, 1971./

Átlag \bar{x} : az országos mérésben részt vett tanulók elért százalékpont teljesítményeinek a számtani középértéke.

Konfidencia intervallum \pm /: azok a határok, amelyek között az átlag megismételt mérések esetén ingadozna.

Pontossági követelmény: a konfidencia intervallum az átlag százalékában kifejezve.

Szórás s : a tanulók szóródó teljesítményeinek az átlagtól való átlagos eltérése.

Relatív szórás: a szórás az átlag százalékában kifejezve.

Az eloszlási tábla azt mutatja meg, hogy az egyes teljesítményintervallumokba a tanulók hány százalékának a teljesítménye tartozik. Az eloszlási görbe ugyanezt grafikusan ábrázolja.

Mindezen adatokat változatanként egyetlen lapon tüntettük fel. Ezeket követik az eredményeket feladatanként és feladat-elemenként feltüntető oszlopdiagramok. Az azonosítás megkönnyítése végett szóban is megfogalmaztuk az egyes feladatok és feladatelemek lényegét /szükség szerinti rövidítésekkel/.

1. tábla

Az I/A változat össze-
foglaló adatai

A tanulók száma		242
Átlag	\bar{x}	59,0
Konfidencia intervallum	$\pm \Delta$	$\pm 3,2$
Pontossági követelmény		$\pm 5,5 \%$
Szórás	s	$\pm 26,1$
Relatív szórás		44,2 %

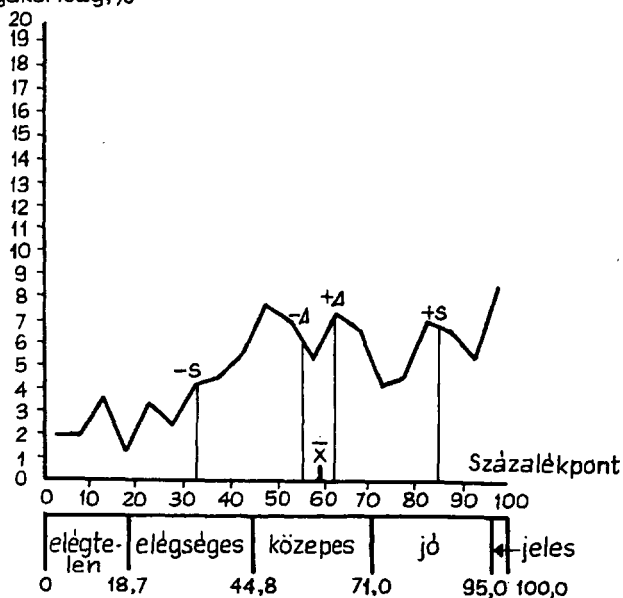
2. tábla

Eloszlás

%pont	Tanuló /% /
0,1 - 5,0	2,0
5,1 -10,0	2,0
10,1 -15,0	3,7
15,1 -20,0	1,2
20,1 -25,0	3,3
25,1 -30,0	2,4
30,1 -35,0	4,1
35,1 -40,0	4,5
40,1 -45,0	5,7
45,1 -50,0	7,8
50,1 -55,0	7,0
55,1 -60,0	5,3
60,1 -65,0	7,4
65,1 -70,0	6,6
70,1 -75,0	4,1
75,1 -80,0	4,5
80,1 -85,0	7,0
85,1 -90,0	6,6
90,1 -95,0	5,3
95,1 -100,0	8,6

Relatív
gyakoriság, %

2. ábra

3. tábla

Az I/B változat össze-
foglaló adatai

A tanulók száma		237
Átlag	\bar{x}	54,9
Konfidencia intervallum	$\pm \Delta$	$\pm 3,4$
Pontossági követelmény		$\pm 6,2\%$
Szórás	$\pm s$	$\pm 26,8$
Relatív szórás		48,9 %

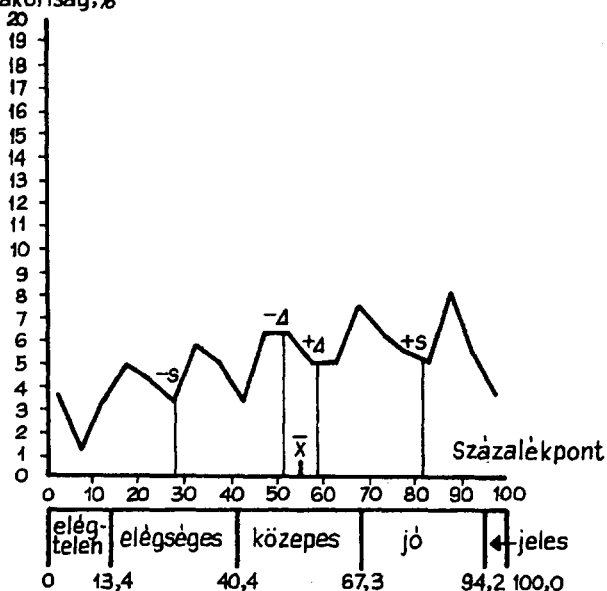
4. tábla

Eloszlás

%pont	Tanuló / %/
0,1 - 5,0	3,7
5,1 - 10,0	1,2
10,1 - 15,0	3,3
15,1 - 20,0	5,0
20,1 - 25,0	4,2
25,1 - 30,0	3,3
30,1 - 35,0	5,9
35,1 - 40,0	5,0
40,1 - 45,0	3,3
45,1 - 50,0	6,3
50,1 - 55,0	6,3
55,1 - 60,0	5,0
60,1 - 65,0	5,0
65,1 - 70,0	7,5
70,1 - 75,0	6,3
75,1 - 80,0	5,4
80,1 - 85,0	5,0
85,1 - 90,0	8,0
90,1 - 95,0	5,4
95,1 - 100,0	3,7

Relatív
gyakoriság, %

3. ábra

5. tábla

Az I/C változat össze-
foglaló adatai

A tanulók száma		226
Átlag	\bar{x}	62,4
Konfidencia intervallum	$\pm \Delta$	$\pm 3,7$
Pontossági követelmény		$\pm 6,0\%$
Szórás	$\pm s$	$\pm 27,0$
Relatív szórás		43,3%

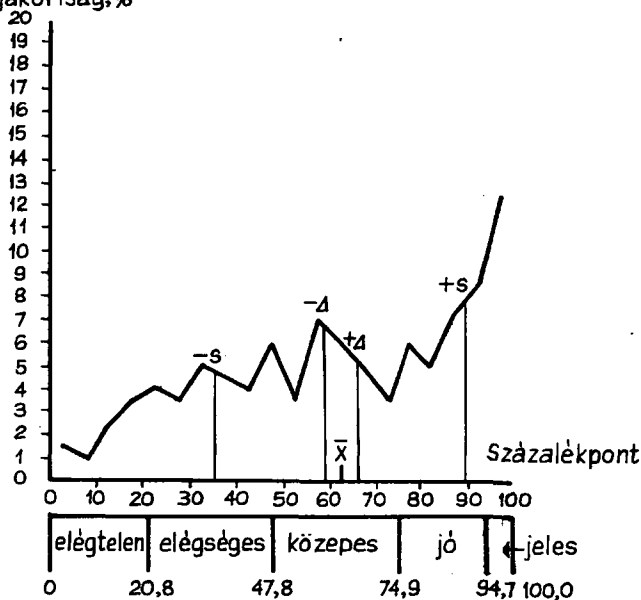
6. tábla

Eloszlás

%pont	Tanuló /%/
0,1 - 5,0	1,5
5,1 - 10,0	1,0
10,1 - 15,0	2,5
15,1 - 20,0	3,5
20,1 - 25,0	4,0
25,1 - 30,0	3,5
30,1 - 35,0	5,0
35,1 - 40,0	4,5
40,1 - 45,0	4,0
45,1 - 50,0	6,0
50,1 - 55,0	3,5
55,1 - 60,0	7,1
60,1 - 65,0	6,0
65,1 - 70,0	5,0
70,1 - 75,0	3,5
75,1 - 80,0	6,0
80,1 - 85,0	5,0
85,1 - 90,0	7,1
90,1 - 95,0	8,6
95,1 - 100,0	12,6

Relatív
gyakoriság, %

4. ábra

7. tábla

Az I/D változat össze-
foglaló adatai

A tanulók száma	216
Átlag \bar{x}	53,4
Konfidencia intervallum $\pm \Delta$	$\pm 3,9$
Pontossági követelmény	$\pm 7,3\%$
Szórás $\pm s$	$\pm 27,3$
Relatív szórás	51,0%

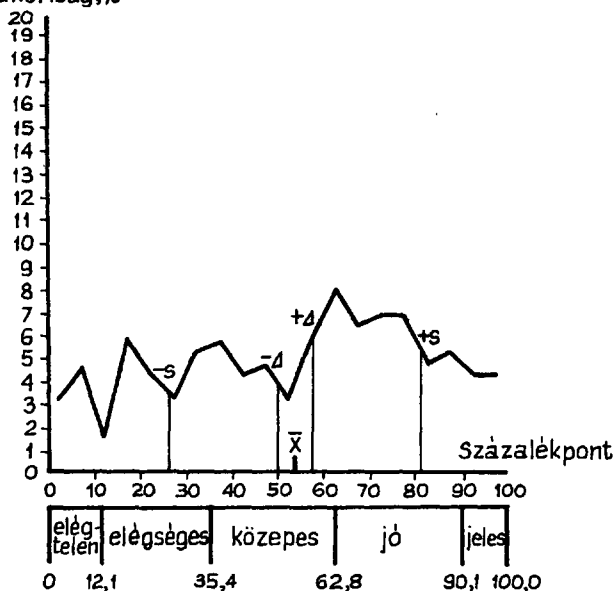
8. tábla

Eloszlás

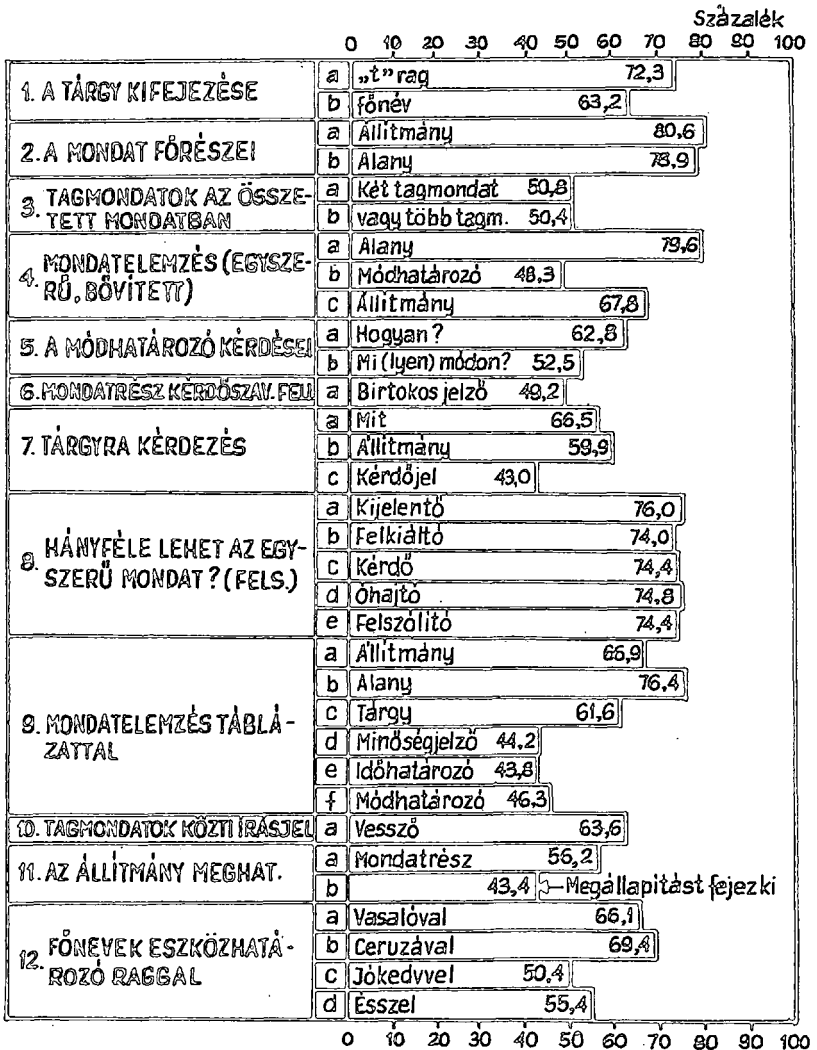
%pont	Tanuló /%
0,1 - 5,0	3,2
5,1 - 10,0	4,8
10,1 - 15,0	1,6
15,1 - 20,0	5,9
20,1 - 25,0	4,3
25,1 - 30,0	3,2
30,1 - 35,0	5,3
35,1 - 40,0	5,9
40,1 - 45,0	4,3
45,1 - 50,0	4,8
50,1 - 55,0	3,2
55,1 - 60,0	5,9
60,1 - 65,0	8,0
65,1 - 70,0	6,4
70,1 - 75,0	6,9
75,1 - 80,0	6,9
80,1 - 85,0	4,8
85,1 - 90,0	5,3
90,1 - 95,0	4,3
95,1 - 100,0	4,3

Relatív
gyakoriság,%

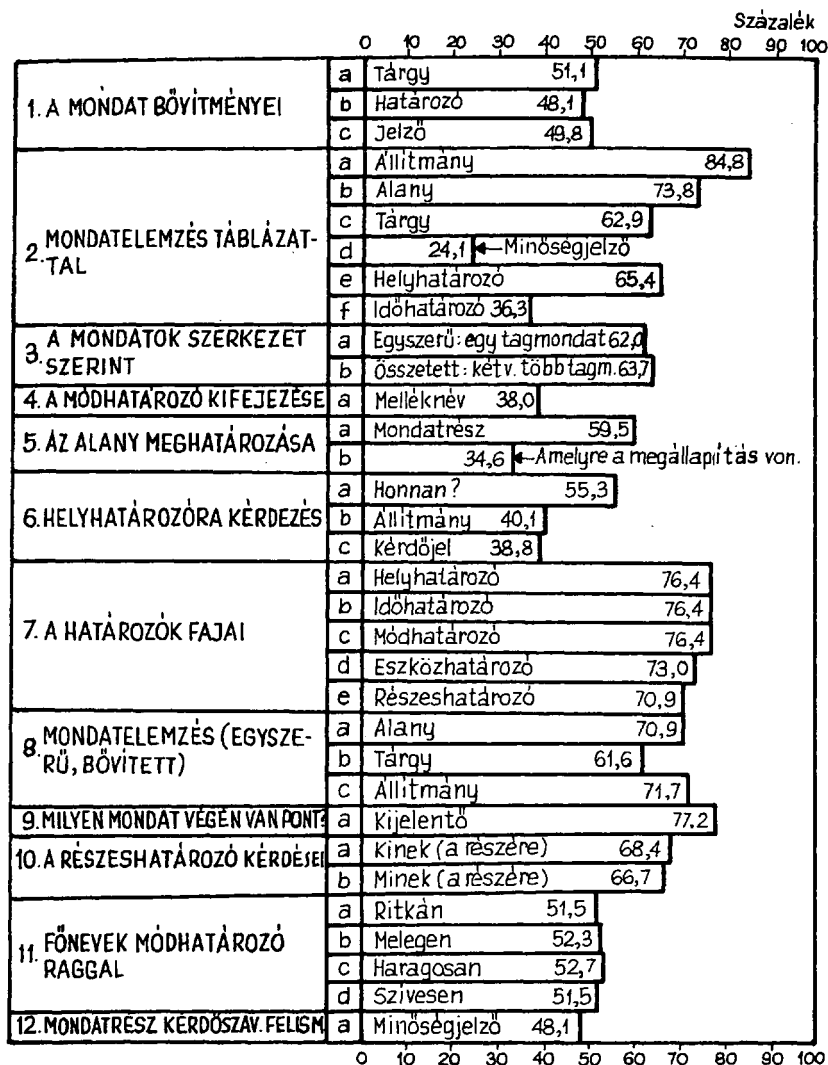
5. ábra

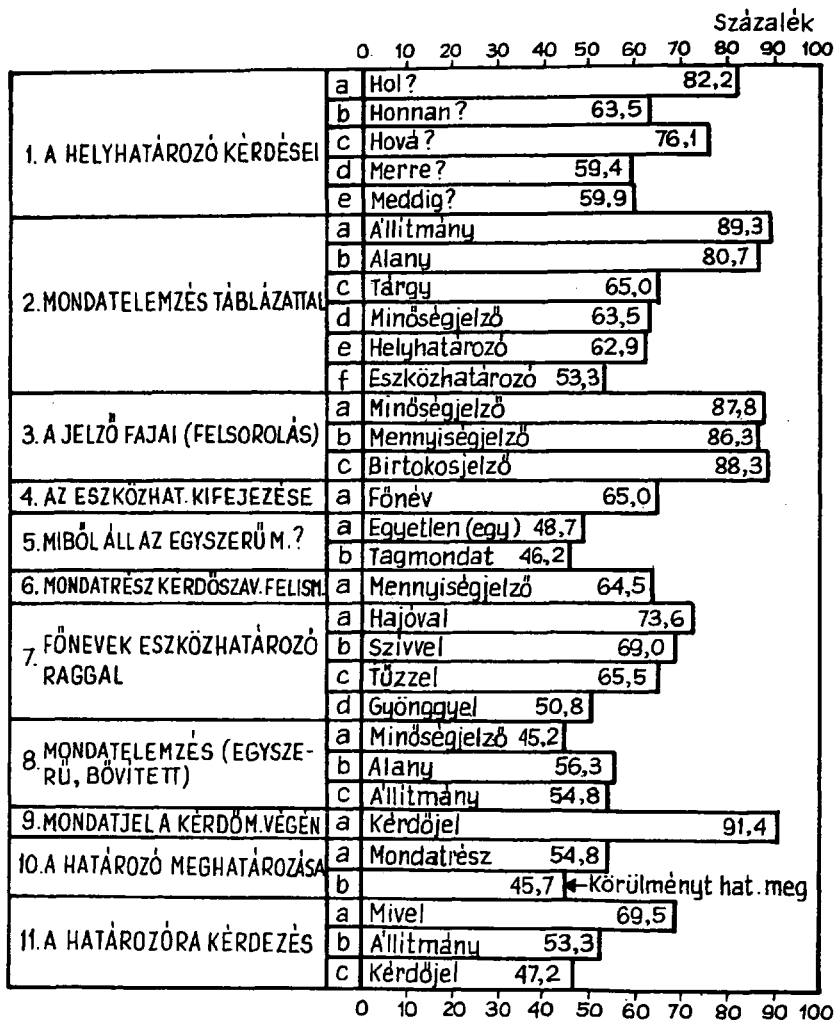
AZ I/A VÁLTOZAT EREDMÉNYEI

AZ I/B VÁLTOZAT EREDMÉNYEI

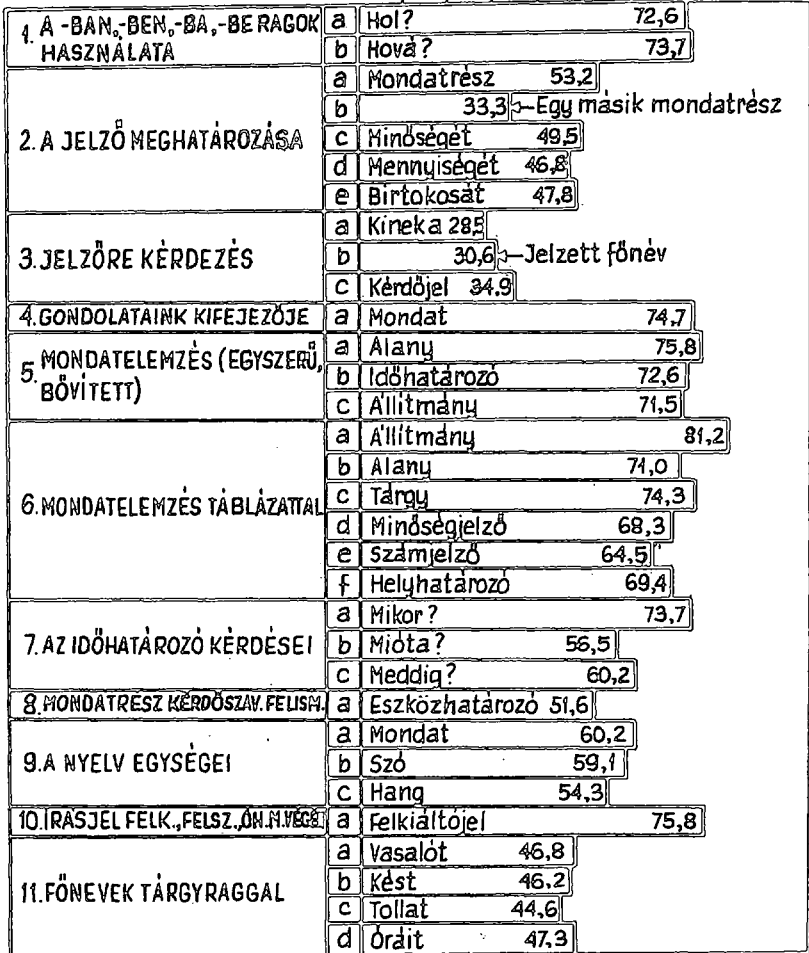
AZ I/C VÁLTOZAT EREDMÉNYEI

AZ I/D VÁLTOZAT EREDMÉNYEI

Százalék

0 10 20 30 40 50 60 70 80 90 100

0 10 20 30 40 50 60 70 80 90 100

Az összesített eredmények elemzésére tulajdonképpen nincs is szükség: az adatok, ábrák annyira beszédesek. Csupán néhány általánosító megállapítást teszünk.

- a/ Az elért, 60 %-nál valamivel alacsonyabb átlagos eredmény közepes országos színvonalat jelent e tematikus egységben. /Jónak gyakorlatilag a 70 % körüli teljesítményt szokás tekinteni./
- b/ Az átlagnál differenciáltabban informál az országos helyzetről a teljesítmények szórása, ami viszont egészen szélsőséges. A 45-50 %-os relatív szórás azt jelzi, hogy teljesen kiegyensúlyozatlan a tanulók tudása. Az eloszlási görbékben is alig fedezhető fel valamiféle szabályszerűség. - Normális eloszlás esetén egy, a miénkhöz hasonló átlag azt jelenti, hogy a tanulók kétharmada 45 és 75 % közötti teljesítményt nyújt. Itt viszont a kétharmaduk 32 és 86 %pont közötti eredményt ért el. Vannak iskolák, ahol a tematikus egység ismeretanyagát kifogástalanul tudják a tanulók: országosan 10-15 százalékuk 90 %pontnál magasabb eredményt ért el. De igen nagy azoknak az aránya is, ahol a gyermekek egytizede egyáltalán nem tudja az anyagot: 10 %pont alatti teljesítményt nyújt.

Nehéz lenne itt eldöntenünk, hogy mi az oka ennek a cseppet sem megnyugtató helyzetnek. Kísérletekkel kellene válasszt keresni, még pedig több tényezőre figyelve: a tanulók oldaláról, a tanári szemléletben, az iskolarendszer szempontjából, társadalmi sikon, a tanterv és a tankönyv beható vizsgálatával stb.

Néhány egyéb területen nyert mérési eredmények és e mérésünk több adatának egybevetése azt mutatja, hogy az ötödikes tanulók tudása általában, más tantárgyakban is szélsőséges. Ezek alapján feltételezhető, hogy a tudásszint alakulását erősen befolyásolják fejlődéslelektani tényezők, az alsóból a felső tagozatba való átmenet sokat emlegetett /de valószínűleg nem törvényszerű/ problémái, valamint koncepcionális bizonytalanságok is. Például e tematikus egység funkciója sem határozható meg egyértelműen a tantervi utasítás vagy a kézikönyv alapján. Emiatt a magyartanárok is bizonyára nagyon eltérő módon tanítják.

4. Az eredmények témánként

"Az egyszerű és az összetett mondat"

A téma ismereteit a ráismerés és a reprodukálás szintjén kértük számon. Ezt a témát - a 10. ábra tanúsága szerint - a tematikus egység átlagánál valamivel alacsonyabb szinten sajtóították el a tanulók. Feltűnik, hogy az egyszerű és az összetett mondat fogalmával csak a tanulók fele van tisztában. A nyelv egységeinek a felsorolása szintén gyengébben megy. Érdekes megemlítenünk, hogy közel kétharmad részük tudja a tagmondatok közötti írásjel alkalmazásának a szabályát, a helyesírás fejlettségi szintjének megállapítására végzett korábbi mérésünk /Orosz, 1973./ adatai szerint viszont nincs olyan ötödikes tanuló, aki egy hosszabb szövegben ne vétene e szabály ellen.

"Az egyszerű mondat fajai a tartalom szerint"

Egyszerű reprodukáltatással jó eredményeket kaptunk. /11. ábra/ A mondatjelek írásának szabályait is jól tudják a tanulók, de a már említett helyesírási mérés azt tükrözte, hogy e szabályok gyakorlati alkalmazásával rosszul állnak.

"Az egyszerű mondat fajai a szerkezet szerint"

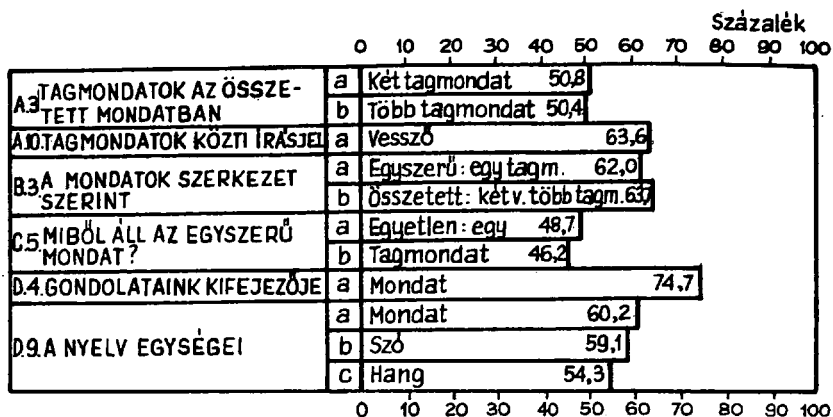
"Az állítmány és az alany"

Körülbelül a tematikus egység átlagával azonos tudás mutatkozik. Feltűnő azonban a színvonal egyenetlensége. /12. ábra/

Nem lehetünk elégedettek a fogalmi definíciók tudásával: a tanulók fele nem tudja őket, noha a tanterv az itt szereplő három fogalom meghatározásának tudását követelményként írja elő. Figyelemre méltó jelenség, hogy mind az állítmány, mind

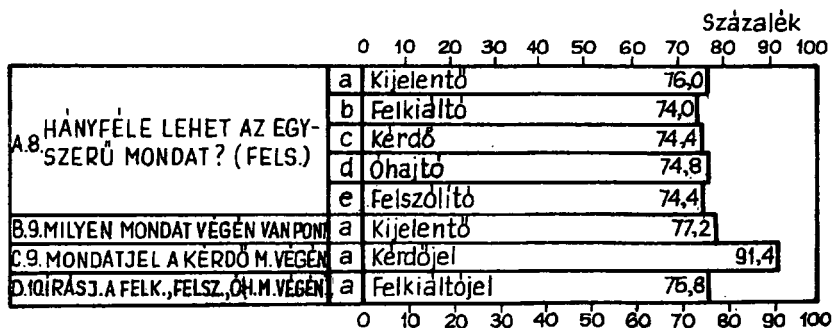
10. ábra

AZ EGYSZERŰ ÉS AZ ÖSSZETETT MONDAT

11. ábra

AZ EGYSZERŰ MONDAT FAJAI TARTALOM SZERINT

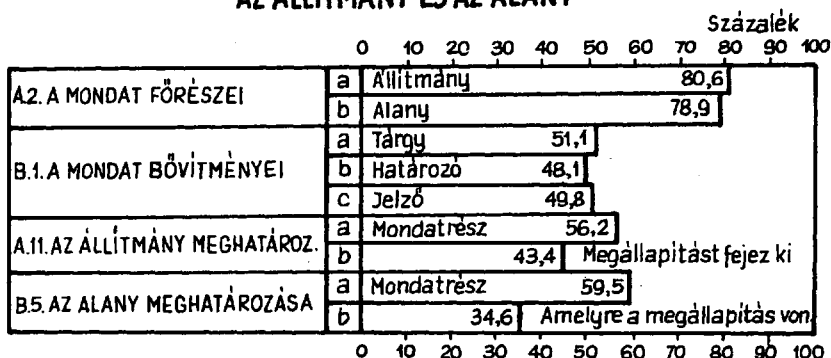

az alany definíciójában a *genuszt /mondatrész/* 15-20 százalékkal több tanuló nevezi meg, mint a felismerés szempontjából döntő megkülönböztető *jelgyeket*. Helyes, ha ezt a tényrt nem feledjük e téma tanításakor.

Megjegyezzük, hogy a két fő mondatrész fogalmának tudását ellenőrző alkalmazási feladatok /mondatelemzés/ eredményeit később mutatjuk be, mivel mindig bővített mondatokat elemeztettünk a tanulókkal.

12 ábra

AZ EGYSZERŰ MONDAT FAJAI A SZERKEZET SZERINT AZ ÁLLÍTMÁNY ÉS AZ ALANY

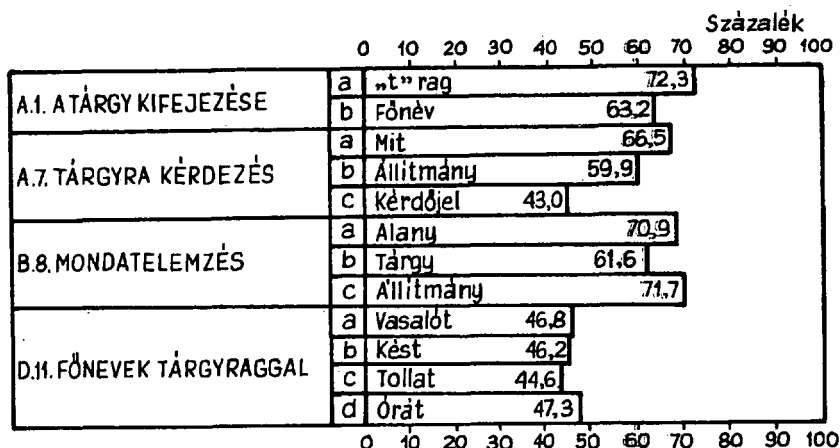
"A tárgy"

A 13. ábra mutatja, hogy a tárgyra vonatkozó leglényszerűbb ismereteket jól tudják a tanulók: azt, hogy kifejezője többnyire a "t" rag, s hogy a rákérdezés legfőbb eleme a tárgyragos névmás. Nem helyeselhető viszont, hogy a kérdésbe az állítmányt sokan nem foglalják bele, és a helyesírás tanítása szempontjából fontos jelzés, hogy a kérdés végére a tanulók több, mint fele nem teszi ki a kérdőjelet.

Az elméleti tudásnál gyengébb a gyakorlati alkalmazás szintje: a tanulók 72 %-a tudja, hogy a tárgyrag a "t", de 10 százalékkal kevesebben ismerik fel a "t" ragos főnévben a

13. ábra

A TÁRGY

tárgyat /B₈ feladat/. Az állítmányt és az alanyt viszont jóval több tanuló ismeri fel a mondatban, mint ahányan helyes meghatározásukat adták. A két tény ellentmondónak látszik: a tárgy esetében jobb az elméleti tudás, mint a gyakorlati alkalmazás szintje, az állítmány és az alany fogalmánál viszont fordított a helyzet. Az ok bizonyára a tanítás módjában található meg: az állítmány és az alany felismerésének gyakorlására jóval több gondot fordítunk, mint a tárgyéra; a tárgy tanításában talán az elméleti tudnivalóknak szentelünk több figyelmet. Ezt a feltevést erősíti az a tény is, hogy még sokkal alacsonyabb a színvonal azokban a feladatokban, ahol főneveket kellett tárgyraggal ellátniuk a tanulóknak: közel 30 %-kal kevesebb tanuló oldotta meg jól ezt a feladatot, mint amennyi a

"t" ragot a tárgy kifejezőjének irta. És nem azért sok a hibás megoldás, mert helyesírási hibát követtek el /ezt a minőségi elemzés világosan mutatta/, hanem azért, mert a gyakorlati feladatban nem aktualizálódott a tárgyrág fogalma. Ez arra utal, hogy a tárgyrág fogalmával jobbra csak az elméleti megállapításban találkozhatnak a tanulók, a gyakorlatok során alig, így funkcionálisan kötődik az elméleti megállapításhoz. - Változatosabb gyakorlatokban való alkalmazásra van szükség.

"A határozó"

A 14. ábrán foglaltuk össze az eredményeket. Utalunk azonban a 15. ábrán feltüntetett táblázatos mondatelemzési feladatokra, mivel az ott elemezett mondatokban határozók is találhatóak.

Az elméleti ismeretek közül a határozó fogalmának tudása nem kielégítő /C₁₀ feladat/. Itt ugyanazt a jelenséget látjuk újra, amellyel a korábbi definíciókban találkoztunk: a genuszt /"mondatrész"/ lényegesen többen tudják, mint a megkülönböztető jegyet. Jónak mondható viszont a határozó fajainak a felsorolása /B₇/.

Mint az emlékezetben tartás sajátos jelenségét említhetjük meg, hogy a hosszabb /5 tagból álló/ sor utolsó tagjait észrevehetően kevésbé jegyzi meg a tanulók, mint az első tagokat.

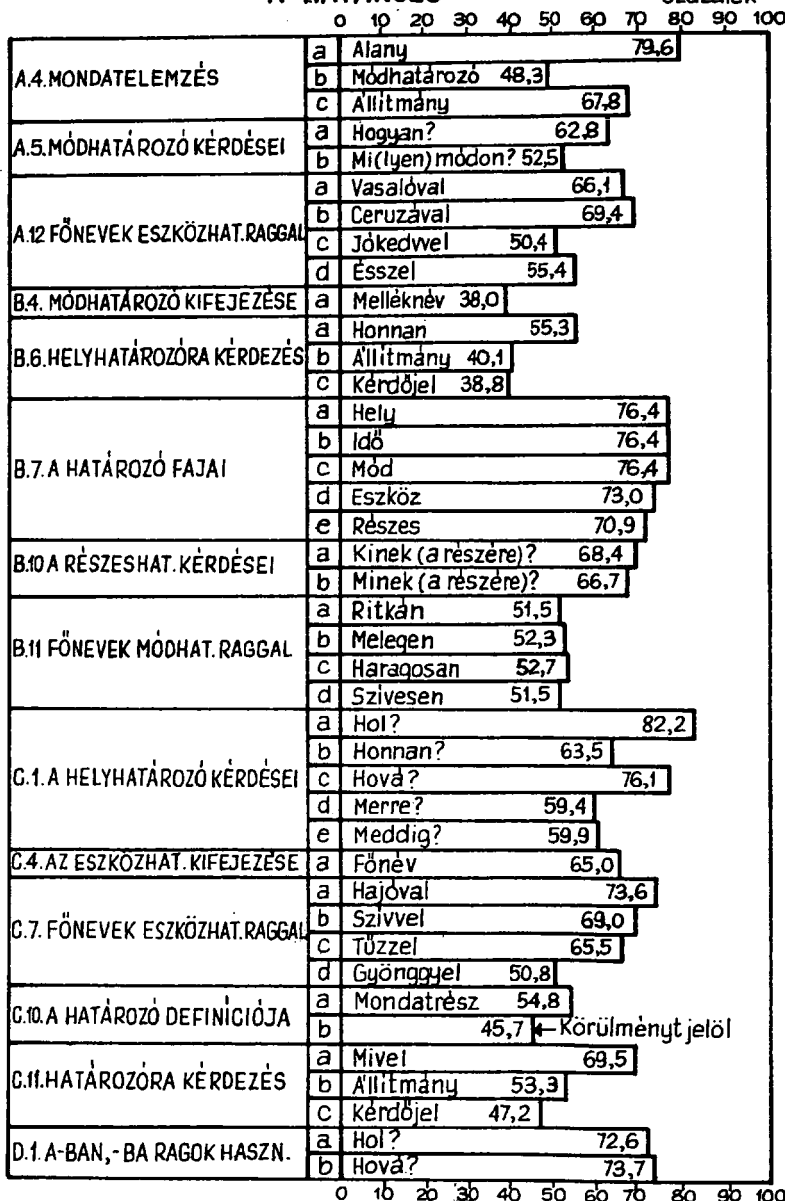
Eltérés mutatkozik az olyan elméleti kérdésre adott válaszokban, mint például hogy milyen szófajjal fejezzük ki az egyes határozókat: a módhatározónak melléknévvél történő kifejezését majdnem csak a fele annyian tudják, mint az eszközhatározó főnévi kifejezését.

A határozók kérdéseinek a reprodukálása 60 % körüli szintet mutat. Ennél jobban a helyhatározók kérdéseit tudják. Ezek közül a leggyakrabban használt kettő /hol?, hová?/ tudása "ugrik ki".

Jó a hol? és a hová? kérdésre felelő határozórágok /-ban, -ba/ elméleti tudása. A fogalmazástechnika szintjét vizsgáló munkánk /Orosz, 1972./ viszont azt mutatta, hogy használatuk

A HATÁROZÓ

14. ábra
Százalék

nagyon bizonytalan.

Gyengébb a színvonal a kérdések alkalmazásában, amikor egy konkrét határozóra kell rákérdezniük a tanulóknak /B₆, C₁₁/: a megfelelő kérdőszót kevesebben találják meg, mint ahányan fel tudják sorolni a kérdőszavakat. - A kérdésbe átlagosan 15 %-kal kevesebben foglalják bele az állítmányt, mint ahányan a helyes kérdőszót megtalálják. A kérdőjelet meg mintegy 25 %-kal kevesebb tanuló teszi ki a kérdés végén, mint ahányan jó kérdőszót írnak.

Érdekes összehasonlításra ad lehetőséget az a három feladat, amelyben névszót kell határozóragokkal ellátniuk a tanulóknak /A₁₂, B₁₁, C₇/. A melléknevek módhatározó raggal való ellátása az adatok szerint azonos szinten történik, 'bármi a szó tövégi hangja. A meglehetősen gyenge színvonal /51 %/ a rag nemtudásából adódik. Aki a ragot tudja, általában nem kettőzi a szóvégi rövid "s"-t sem a rag előtt. Problematikusabb az eszközhatározó ragjának az írása. A ragot ugyan ismeri a tanulók közel háromnegyede, de írásában sok a hiba, ha hasonul a szóvégi mássalhangzó. Érdemes külön elemeznünk a "jókedvvel" /50,4 %/, az "ésszel" /55,4 %/, a "tüzzel" /65,5 %/ és a "gyönggyel" /50,8 %/ írását. Általános tapasztalat, hogy a kétjegyű mássalhangzókhoz hasonulás esetében többen hibáznak a helyesírásban, mint az egyjegyűhöz hasonulásakor. Ezt jelzi most is az "ésszel" és a "gyönggyel" írásának hibaszázaléka. De van ennél nehezebb probléma is, amire az A₁₂ feladatban egymás után szereplő "jókedv" és "ész" írása utal. Az "ész" esetében kétjegyű mássalhangzóhoz hasonul a rag "v"-je, s ennek következtében kettőzendő a kétjegyű mássalhangzó. A "jókedv"-hez járuló rag nem is hasonul, mégis többen hibáznak, mint az "ésszel" írásában. Nyilván a szokatlan forma: a mássalhangzó és az azt követő két azonos betű együttesének ritkább előfordulása zavarja meg a tanulókat, s ez a hatás erősebb, mint a szabály tudása.

Ha végül az ismeretek mondatelemzésben történő alkalmazásának a színvonalát nézzük, az tűnik szembe, hogy nem azonos színvonalon tudják a különböző határozókat. Legjobban tudják a helyhatározót, majd az eszköz-, mód- és időhatározó a sorrend. Ez részint azzal magyarázható, hogy a beszédben is a helyhatározó fordul elő leggyakrabban, tehát ezzel találkozhatnak legtöbbször a tanulók, - szint azzal, hogy a hely-fogalom konkrét-

tabb a többinél, ezért a 10-11 évesek könnyebben is fogják fel, jegyzi meg és alkalmazza, mint az elvontabb viszonylatokat. De jelezheti e tény azt is, hogy a tanításban erre fordítunk a legtöbb gondot: a határozó fogalmának kialakításához is elsősorban helyhatározót alkalmazunk szemléltetésül. Amikor a többire kerül sor, úgy véljük, már tudják a határozó fogalmát, ezért elég, ha rövidebben tárgyaljuk, kevésbé gyakoroljuk ezeket.

"A jelző"

Megkérdeztük a jelző fogalmának meghatározását: a reprodukálás közel 50 %-os. A genuszt és a három jelzőfajtára utaló három ismervet közel azonos mértékben tudják a tanulók. Azt a tényt azonban, hogy a jelző mindig egy másik mondatrészhez kapcsolódik, csak a tanulók egyharmada jelölte meg, tehát kétharmad részük nem tudja. Más oldalról ugyanezt mutatja a D₃ feladat: amikor egy konkrét jelzőre kellett kérdezniük, a jelzett mondatrészt csak 31 %-uk foglalta bele a kérdésbe. Több gondot kell erre a tényre fordítanunk: a nyelvi strukturákban való gondolkodás kialakítása szempontjából jelentős ez.

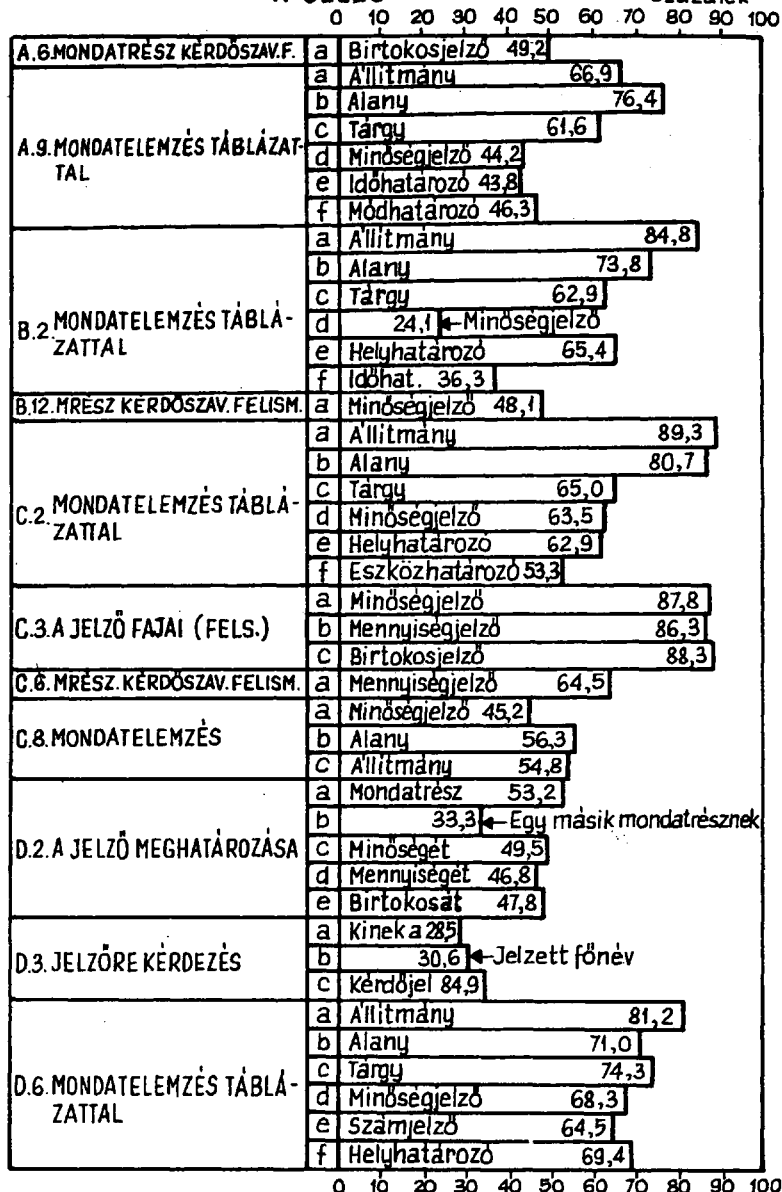
A jelző fajainak felsorolása közel 90 %-os eredményt mutat; a memorizálás tehát jó szintet ért el.

Alkalmaztuk az elméleti ismeretek számonkérésének egy, az előző témákban nem használt formáját: megadott kérdőszót kellett felismerniük a tanulóknak, és meg kellett nevezniük, hogy milyen mondatrész kérdései. Az eredmény: a birtokos és a minőségjelző kérdését a tanulók fele, a mennyiségjelzőt kétharmada ismerte fel és nevezte meg. A jelzőfajták ismeretének mondatelemzésben történő alkalmazása hasonló képet mutat: legtöbbször a mennyiségjelzőt találják meg a mondatban, jóval kevesebben a minőség- és a birtokos jelzőt. Feltehetően ennek is az az oka, hogy a mennyiségfogalom konkrétabb a minőség- és a birtokos-fogalomnál.

A tudás különböző szintjeiről eléggé sokféle elmélet él a köztudatban. Tanszékünkön a ráismerés /megnevezéssel/, a reprodukálás és az alkalmazás szintjét különítettük el. /Ágos-

A JELZŐ

15. ábra
Százalék

ton, Nagy, Orosz, 1971./ Tapasztalataink szerint ugyanazon ismeretet a különböző szinteken különböző mértékben tudják a tanulók. Általános felfogás, hogy a legalacsonyabb szintű a ráismerés: itt nyújt jó teljesítményt a legtöbb tanuló; kevesebben tudják jól reprodukálni s a legkevesebben alkalmazni az ismereteket.

Ezt a felfogást részben igazolta, részben cáfolta ill. módosította ez az országos mérésünk. Az eddigiekben a reprodukálás és az alkalmazás viszonyát láttuk. A tárgy és a határozók témájában mért eredmények igazolják az általános tapasztalatot: a fogalmi definíciók, szabályok, kérdőszavak reprodukálásában jobb eredményeket mutatnak a tanulók, mint a gyakorlati alkalmazásban /mondatelemzés, szavak rágokkal való ellátása stb./. Az állítmányra és az alanyra vonatkozó ismeretek tudásában azonban fordított a helyzet: jóval nagyobb arányban tudják az ismereteket alkalmazni a tanulók mondatelemzésben, mint reprodukálni.

"A jelző" témájában a ráismerés és az alkalmazás eredményeit hasonlíthatjuk össze. Az A_6, B_{12}, C_6 feladatokban megadtuk a háromféle jelző kérdőszavait: a tanulóknak fel kellett ismerniük és meg kellett nevezniük, hogy milyen mondatrész kérdései. A birtokos jelző kérdésének felismerése 49,2 %-nak sikerült. A D_3 feladat azt kívánta, hogy a "Jancsi táskája kopott" mondat jelzőjére kérdezzenek a tanulók, vagyis reprodukálniuk kellett a jelzők kérdéseit, és ezek közül kiválasztaniuk a megfelelőt. Ez a 49,2 %-os ráismerési aránnyal szemben csak 28,5 %-ban sikerült. Ezek szerint a ráismerés könnyebb, mint a reprodukálás és az alkalmazás.

A probléma azonban bonyolultabb. Erre utal többek között az, hogy például a C_2 és a C_8 feladatban a minőségjelző elemzése erősen eltérő mértékben sikerült: a C_2 -ben 63,5 %, a C_8 -ban 45,2 % találta meg. A C_8 feladat pedig látszólag egyszerűbb: összesen három mondatrészt tartalmaz, és a minőségjelző az első helyen áll, míg a C_2 feladat kétszer annyi mondatrészből áll, és a minőségjelző is "elbujik" a többi mondatrész között. A magyarázat: a C_8 -ban egy főnévből képzett melléknév szerepel jelzőként, ami bizonytalanságot okozhatott a szófajokkal még csak az alsó tagozatban ismerkedő tanulóknál, míg a C_2 -ben képző nélküli melléknév fejezi ki a minőségjelzőt,

tehát, megszokottabb, "tisztá" problémával kerültek szembe a tanulók.

E néhány tény azt jelzi, hogy az ismeretek tudásának szintjei nem feltétlenül "természettől adott rendben" épülnek egymásra, hanem többféle tényezőtől függnnek; elsősorban a tanítás módjától /az állitmány és az alany tudása utal erre/ és egyéb tényezőitől.

II. FEJEZET

A "Hangtan" c. tematikus egység

1. A tematikus egység ismeretanyaga

A tankönyvi beosztás szerint az alábbi témákra tagolódik ez a tematikus egység:

A hang és a betű

A beszédhangok keletkezése

A betűrend

A j hang kétféle jelölése

A magánhangzók

A rövid és a hosszú magánhangzók helyesírása

A magas és a mély magánhangzók

A szavak hangrendje

A mássalhangzók

A rövid és a hosszú mássalhangzók helyesírása

Mássalhangzók találkozása a szavakban

A teljes hasonulás

A szótagok

A szótagolás

A szavak elválasztása

Látható, hogy meglehetősen széttagolódik, elaprózódik ez az egység. Helyesebbnek láttuk néhány témára tagolni. Ezek: Hangtani alapismeretek, A magánhangzók, A mássalhangzók, A szótag.

Nem könnyű a tematikus egység strukturáját sem megalkotni. Többek között azért sem, mert - az első tematikus egységhez hasonlóan - itt is előfordul egy beékelte téma. Ott "A nyelv egységei" a maga eszközfogalmaival, itt "A szótagok" ékelődik közbe. Ezeket természetesen külön strukturális egységnek kell tekintenünk.

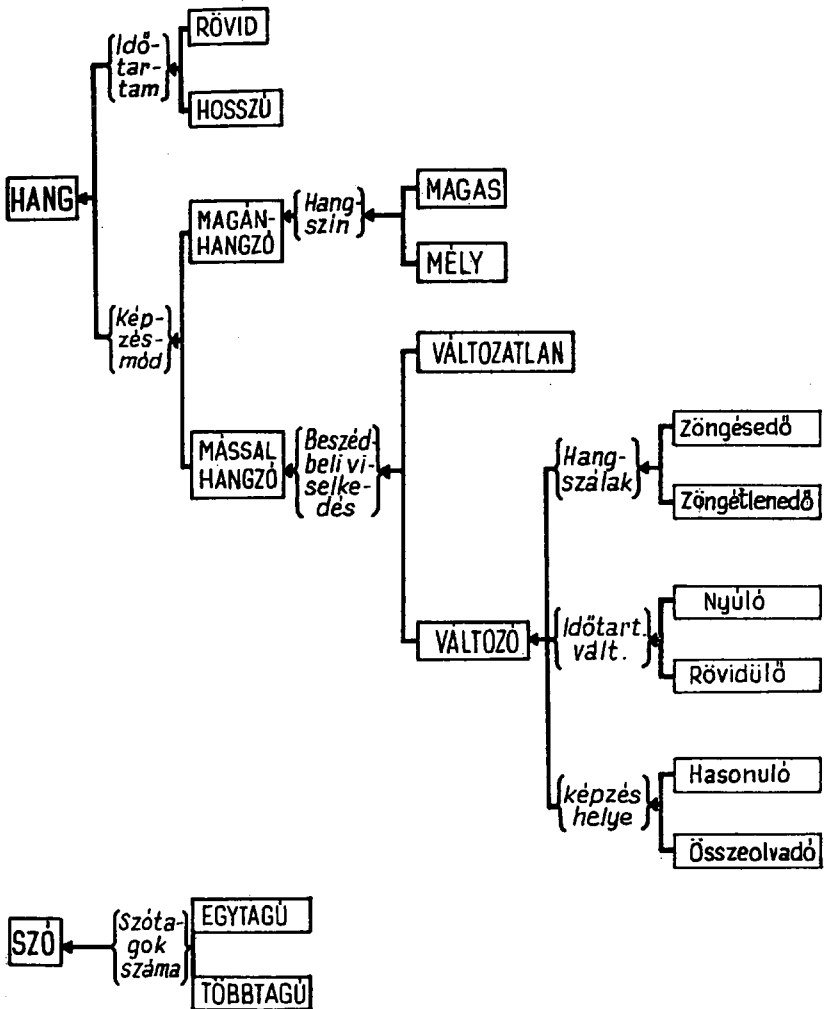
E téma logikai strukturájának megalkotása azért okoz nehézségeket, mert a mássalhangzókat tulajdonképpen nem osztályozza a tankönyv a képzésmód szerint nincs szó az akadály helye, minősége, a hangszalagok működése szerinti felosztás-

ról/, de közli a mássalhangzók helyesírásának egy sor olyan szabályát, amelyek a mássalhangzóknak ama tulajdonságára épül, hogy ha a beszédben eltérő képzésű mássalhangzók egymás mellé kerülnek, gyakran megváltozik a képzésmódjuk.

A fogalmak felosztása több módon is történhet. Mi itt kettőt mutatunk be e tematikus egység fogalmairól. A 16. ábrán olyan szerkezet látható, amelyen a mássalhangzók beszédben való viselkedését külön rendszerképző fogalomnak /felosztási alapnak/ vesszük. Ennek a struktúrának azonban az a hibája, hogy nem a mássalhangzók teljes halmazát osztja fel részhalmazokra, hanem csak a mássalhangzóknak azon részhalmazát, amelyek egymás mellé kerülnek a beszédben. A "magányos" mássalhangzókra ez a felosztás nem vonatkozik; a struktúra mégis úgy mutatja, mintha a mássalhangzók teljes halmazát osztanánk fel e szempont szerint. A felosztás tehát logikai szempontból nem helyes. Azért közöltük mégis, hogy a problémát szemléltessük. Áthidalhatnánk a nehézséget, ha a mássalhangzókról adnánk egy nem teljes felosztást, egyetlen alappal, amelyet így fogalmazhatnánk meg: "A mássalhangzók a beszédben való elhelyezkedés szerint", és így létrejönne a "magányosan álló" és az "együttessen előforduló" mássalhangzók részhalmaza; ekkor hiátus nélkül következhetne az "együttessen előforduló" mássalhangzók részhalmazának az a felosztása, amely most a 16. ábrán a "beszédben való viselkedés szerint" felosztási alappal kapcsolódik a mássalhangzókhoz. Ez a felosztás azonban megglehetősen szokatlan és bonyolult lenne.

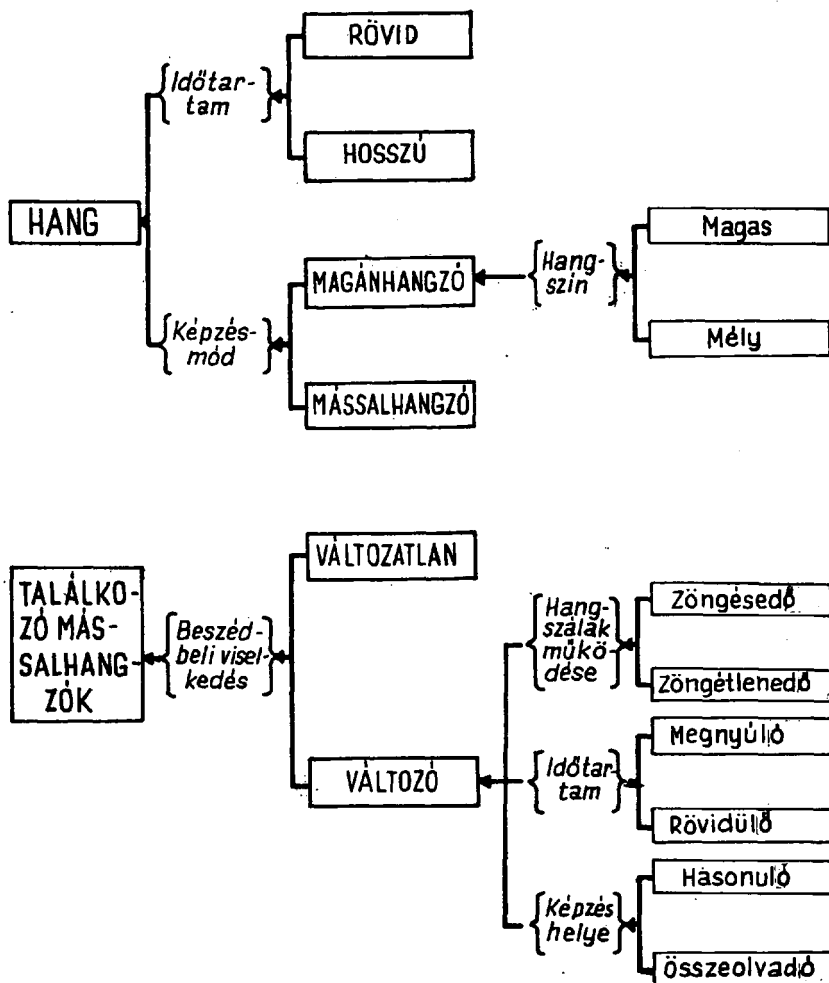
A 17. ábrán lényegében a tankönyvi anyagnak egy "tisztá" strukturálását adjuk: tudomásul vesszük, hogy a tankönyv a mássalhangzókat nem osztja fel, csupán egyetlen tulajdonságukon /"a találkozó mássalhangzók a beszédben és az írásban különféleképpen viselkednek"/ alapuló helyesírási ismereteket ad, így e tulajdonság alapján létrejött részhalmazukat kiemeltük, és ezt osztottuk fel a logika szabályai szerint. Megjegyezzük, hogy a tankönyvből nem alkotható meg még az a struktúra sem maradéktalanul, mert a hangszalagok működéséről a könyv nem ad fogalmat, csupán képzeteket: "Figyeljük meg jól a vendégség és vendégszeretet szó kiejtését! Azt vesszük észre, hogy az s, illetőleg az sz előtt nem g-t ejtünk, hanem k-t. A szeresd és a lásd szóban zs hangzik a d előtt." /Tk.39.o./

A „HANGTAN” FOGALMAI

17. ábra

HANGTAN

E képzetekre alapozva nem fejt ki fogalmakat, ezek híján kénytelen ilyen bizonytalanul fogalmazott szabályt adni: "A találkozó mássalhangzók leírásakor nem következtjük mindig a kiejtést. Meg kell foglalnunk, milyen részekből áll föl a szó, és ezeket a részeket kell leírunk." /Tk. 39. o./

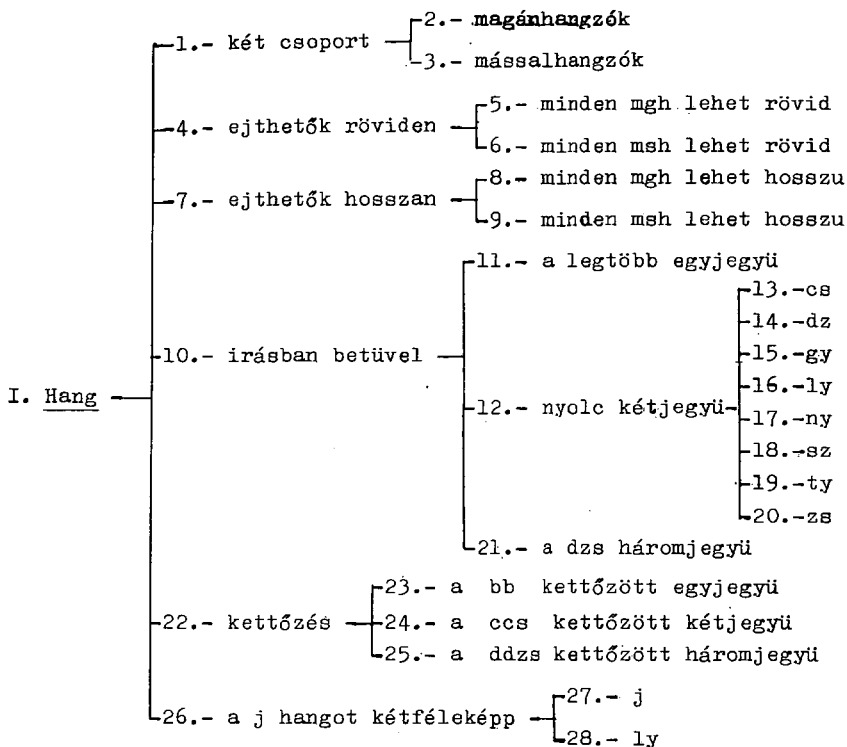
További probléma is bőségesen található. Ezek mind abból adódnak, hogy helyesírási szabályokat kívánunk tanítani a szabályok fogalmi bázisai nélkül.

Tantervelméleti és metodológiai-metodikai problémák tárgyalásába itt most nem bocsátkozhatunk. A problémák jelzése azonban elkerülhetetlen; s már csak azért is jó felhívunk rájuk a figyelmet, mert a mérések fő funkciója a több irányú visszajelentés.

A tankönyv definíciót közöl a magánhangzóról, a mássalhangzóról és a teljes hasonulásról.

E viszonylag kevés fogalomról igen so: összesen 175 tényt közöl a tankönyv. Ezek összefüggéseit adjuk a következőkben.

Hangtani alapismeretek

- II. Hangok
keletk. - 1.-hangképző szervek
- 2.- tüdő
 - 3.- gége
 - 4.- hangszalagok
 - 5.- szájüreg
 - 6.- orrüreg
 - 7.- nyelv
 - 8.- szájpadlás
 - 9.- fogak
 - 10.- ajkak

- III. Betűrend
- 1.- az ábécé 40 betüből áll
 - 2.- 41.- a 40 betű felsorolása
 - 42.- betűk idegen szóban
 - 43.- x
 - 44.- y
 - 45.- w
 - 46.- ezek a v és a z közé kerülnek
 - 47.- régies kétjegyű betűk
 - 48.- aá
 - 49.- eö
 - 50.- oó
 - 51.- ch
 - 52.- cz
 - 53.- gh
 - 54.- th
 - 55.- ts
 - 56.- tz
 - 57.- betűrendbe szedés
 - 58.- kezdőbetű dönt
 - 59.- azonos kezdő esetén a második
 - 60.- azonos második esetén a harmadik
 - 61.- betűrendben a rövid és hosszú mgh azonosnak számít
 - 62.- régies kétjegyű külön betűnek számít

- 1.- egytagu szavak végén többnyire j
 - 3.- gally
 - 4.- hely
 - 5.- mely
 - 6.- mély
 - 7.- ily
 - 2.- kivétel
 - 8.- mily
 - 9.- oly
 - 10.-boly
 - 11.-foly/ik/
 - 12.-moly
 - 13.-suly
- IV. A j hang jelölése -
- 14.- többtagu szavak végén többnyi-
re ly
 - 16.- karaj
 - 17.- moraj
 - 18.- óhaj
 - 19.- olaj
 - 20.- robaj
 - 21.- sóhaj
 - 22.- szilaj
 - 15.- kivétel
 - 23.- talaj
 - 24.- tolvaj
 - 25.- tutaj
 - 26.- zsivaj
 - 27.- dőrej
 - 28.- zőrej
 - 29.- muszáj
 - 30.- papagáj

A magánhangzók

- 1.- hangszalagok rezegnek
- 2.- akadály nincs
- 3.- lehetnek rövidek
- 4.- lehetnek hosszúak
- 5.- minden rövidnek hosszú pár
 - 6.- a-á /?/
 - 7.- e-é /?/
 - 8.- i-i
 - 9.- o-ó
 - 10.- ö-ő
 - 11.- u-ú
 - 12.- ü-ű
- I. Magánhangzó
 - 13.- időtartamot kiejtés szerint jelölik
 - 14.- magas hangszinü - 15.- nyelv előretoldódik
 - 16.- mély hangszinü - 17.- nyelv hátrahúzdódik
 - magas
 - 18.- e-é
 - 19.- i-i
 - 20.- ö-ő
 - 21.- ü-ű
 - mély
 - 22.- a-á
 - 23.- o-ó
 - 24.- u-ú
- II. Hangrend
 - 1.- magas hangrendü szóban csak magas magánhangzók
 - 2.- mély hangrendü szóban csak mély magánhangzók
 - 3.- vegyes hangrendü szóban magas és mély mgh

A mássalhangzók

- 1.- a levegő akadályba ütközik
 - 2.- lehetnek rövidek
 - 3.- lehetnek hosszúak
 - 4.- a hosszúságot kettőzéssel
 - 5.- kivétel
 - 6.- egy
 - 7.- lesz
 - 8.- kisebb
- I. Mássalhangzó
- 9.- találkozó mássalhangzók hasonulhatnak
 - 10.- teljesen hasonul
 - 11.- -val, -vel
v-je
 - 12.- -vá, -vé v-je
 - 13.- a s toldalék
 - 14.- a s végű igéhez
 - 15.- a sz végűhöz
 - 16.- a z végűhöz
 - 17.- a dz végűhöz
 - 18.- ez, az névmáshoz mássalhangzós rag

A szótagok

- 1.- a szó annyi szótagból áll, ahány a magánhangzója
 - 2.- magánhangzó önmagában is alkothat szótagot
 - 3.- magánhangzóval együtt
 - 4.- egy mássalhangzó
 - 5.- több mássalhangzó
- I. Szótag

17 szabály szerepel a tematikus egységben. Ezek: a helyes hangképzés 4 szabálya /elegendő levegő, élénk ajakmozgás, szóvégek tiszta ejtése, szükséges hangerő/; a betűrend; a szóvégi -ó, -ő; az u, -ü végű főnevek; az -u, -ü végű melléknevek; az -it végű igék; az -ul, -ül végű igék írása; az -i, -u, -ü viselkedése a szavak belsőjében; a hasonuló mássalhangzók írása /-val, -vá, -dj, -lj, -tj; -ja, -juk rag; ez, az névmás/; a szótagolás 2 szabálya /szomszédos magánhangzók,

magánhangzók közötti mássalhangzók/; az elválasztás 3 szabálya /csak teljes szótagot viszünk új sorba; hosszú kétjegyű mássalhangzó; a dz és a dzs elválasztása/.

A tevékenységek 10 típusba sorolhatók, és 21-véle konkrét feladat fordul elő

Kiemelés szövegből: hangok kiemelése,
meghatározott hangtani jelenséget tartalmazó szavak.

Hangoztatás: hanglépző szervek vizsgálata,
hangok időtartamának érzékelése.

Betűrendbe szedés

Kiegészítés: szavakat fonéma értékű hangokkal,
helyesírási probléma megoldására,
hiányzó ékezet.

Csoportosítás: magánhangzókat hangszin szerint,
szavakat hangrend szerint,
j - ly végződésű szavakat.

Szógyűjtés: helyesírási problémák szerint,
hangrend szerint,
kérdőhang szerint,
sajátos hangtani jelenség szerint /pl. amelyekben
kétszer fordul elő ugyanaz a magánhangzó;
kettőzött kétjegyű mássalhangzós szavak/.

Toldalékolás: megadott toldalékkal,
analógiás,
tőhangváltó szavakat különféle toldalékokkal,
tőhangváltó szavak toldalékos alakjából a szótövet.

Mondatalkotás:különféle hangtani jelenségeket tartalmazó szavakkal /pl. kettőzött l végű igékkel/,
egy hangban különböző szó párokkal.

Kombinált: sajátos hangtani jelenséget tartalmazó szavak gyűjtése és betűrendbe szedése, stb.

2. A mérőlapok és a javítókulcsok

A fogalmak tudását kivétel nélkül ellenőrizzük valamilyen formában. Definíciót csak a magánhangzó és a mássalhangzó fogalmáról kérünk. Több fogalom egy-egy tulajdonságát tükröző tényt is reprodukáltatunk, ezek tudását azonban zömmel tevékenységekben ellenőrizzük. - A szabályok jelentős részének a reprodukálását is megkivánjuk. Természetesen elsősorban az alkalmazás szintjén vizsgáljuk őket.

A tények tudását hiánytalanul nem ellenőrizhettük; kerültük a fülösleges memorizálást sugalló feladatokat: nem soroltattuk fel például a kétjegyű mássalhangzókat, a régies kétjegyű betűket, vagy a hangképző szerveket. Ez utóbbiak ugyanis funkciótlanul, illetve öncélúan szerepelnek a tankönyvben, hiszen a hangoknak a hangképző szervek működése szerinti felosztása hiányzik a könyvből. - Nem soroltattuk fel a rövid és hosszú magánhangzó párokat, mivel itt szakmai hiba található a könyvben: az *a*-nak nem hosszú párja az *á*, mint *a*-hogyan az *e*-nek sem hosszú párja az *é*. A probléma onnan adódik, hogy a magyar írásban az ékezet nélküli magánhangzó hosszúságának nincs jelölési formája.

Témazáró mérőlap

A/ változat

Általános iskola

Név:

Nyelvtan 5. osztály

Osztály:

H A N G T A N

1. Bontsd betűire a következő szót!

rövid:

.....

a	b	c	d	e	
1	1	1	1	1	

2. Szedd betűrendbe az alábbi szavakat!

Dunaföldvár, Dunaharaszti, Dunaszerdahely, Dunapataj, Dunakisvársány, Dunakeszi, Dunaszekcső

.....

.....

.....

a	b	c	d	e	f	g	
2	2	3	3	3	3	3	

3. Húzd alá a kettőzött kétjegyű mássalhangzókat a következő mondatban!

Jóskának meggyűlt a baja az ellenőrrel, mert

rossz jeggyel szállt föl a villamosra.

a	b	c	
5	5	8	

4. Írd le szótagolva az alábbi két szót a mellettük található pontozott vonalra!

könyveimet:

rosszabbul:

a	b	c	d	e	f	g	
2	2	2	2	2	2	2	

5. Válaszolj! - Hogyan jelöljük írásunkban a hosszú magánhangzókat?

.....

.....

a	
1	

5/2.A

6. Egészítsd ki a tanultak szerint!

A mássalhangzók azok a amelyek-
a/
nek képzésekor a levegő
b/
.....

a	b	
1	1	

7. Írd le a következő szavak -as, -es, -os, -ös végű alakját a mellettük álló pontozott vonalra!

a/ kút b/ híd
c/ víz d/ tűz

a	b	c	d	
4	4	3	4	

8. Egészítsd ki a tanultak szerint!

A magyar szavak végén az -o és az ö.

a	
1	

9. Egészítsd ki a következő szavakat a hiányzó betűvel!

b..zhatsz
b..zalom

a	b	
2	2	

10. Húzd alá a vegyes hangrendű szavakat a következő mondatban!

Egy napfényes szeptemberi napon hangulatos
a/ b/ c/ d/ e/

sétát tettünk.
f/ g/

a	b	c	d	e	f	g	
2	2	2	2	2	2	2	

11. Egészítsd ki a tanultak szerint!

A szavak elválasztásának legfőbb szabálya az, hogy az
új sorba
a/

szabad átvinni. Ezért
b/
szavakat nem lehet elválasztani.

a	b	
3	2	

12. Egészítsd ki a tanultak szerint!

A -val, -vel, -vá, -vé rag v-je
.....

2	
2	

Teljesítmény:....%pont

Érdemjegy:

SZORGALMI FELADAT

13. Töltsd ki az alábbi táblázatot! - Írd a szavak melletti rovatba a szavak -val, -vel ragos alakját!

Szó	-val, -vel ragos alakja
a/ oszlop	
b/ gomb	
c/ hely	
d/ ujj	
e/ meggy	

a	b	c	d	e	
2	2	2	2	2	

A szorgalmi feladat értéke:

.....%pont

Ez a teszt - az MM és az OPI támogatásával - a JATE Pedagógiai Tanszékén készült.

Csoportvezető: Dr. Orosz Sándor kandidátus

Az újraszkizosításért felelős:

JAVÍTÓKULCS

A/ változat

5. osztály

H A N G T A N

1. a/ r
b/ ő
c/ v
d/ i
e/ d
2. a/ Dunaföldvár
b/ Dunaharaszti
c/ Dunakeszi
d/ Dunakisvársány
e/ Dunapataj
f/ Dunaszekcső
g/ Dunaszerdahely
3. a/ ssz a "rossz" szóban
b/ ggy a "jeggyel" szóban
c/ ha nem húzza alá a ggy-t a "meggyült" szóban.
Ha egyjegyűt is aláhúz, minden elem rossznak tekintendő!
4. a/ könyv-
b/ ve-
c/ i-
d/ met
e/ rosz-
f/ szab-
g/ bul
5. a/ hosszú ékezetrel /a betű fölé írt vesszővel/
6. A megfogalmazás tetszőleges.
A szükséges jegyek:
a/ beszédhang/ok/
b/ /valamilyen/akakály-
ba ütközik
7. a/ kutas
b/ hidas
c/ vizes
d/ tüzes
Csak kifogástalan helyesírással!
8. a/ hosszú
9. a/ bizhatsz
b/ bizalom
Csak hibáltan helyesírással!
10. Javítás értelem szerint.
11. a/ csak teljes /egész/ szótagot
b/ egytagú
12. a/ hasonló /az előző más-salhangzóhoz/
13. Javítás értelem szerint
- OSZTÁLYZATTÁ ALAKÍTÁS
- 0,0 - 23,9: elégtelen
24,0 - 46,1: elégséges
46,2 - 68,2: közepes
68,3 - 90,4: jó
90,5 - 100,0: jeles

Témazáró mérőlap
Általános iskola
Nyelvtan, 5. osztály

B/ változat
Név:
Osztály:.....

H A N G T A N

1. Írd le szótagolva az alábbi két szót a mellettük található pontozott vonalra!

leckéidet:

hosszabban:

a	b	c	d	e	f	g	
2	2	2	2	2	2	2	

2. Bontsd betűire a következő szót!

orvos:

a	b	c	d	e	
1	1	1	1	1	

3. Szedd betűrendbe az alábbi szavakat!

Köröstarcsa, Körösladány, Kiskörös, Körösújlak, Körös-
szeg, Körösharsány, Körösszerdahely

.....

.....

.....

a	b	c	d	e	f	g	
2	3	3	4	4	5	4	

4. Húzd alá a kettőzött kétjegyű mássalhangzókat a következő mondatban!

Országgyűlési képviselőnk közölte, hogy a megyében
négyvel szaporodott az összevont szövetkezetek szá-
ma,

a	b	c	
3	3	5	

5. Egészítsd ki a tanultak szerint!

A melléknevek végén kivétel nélkül

..... az u és az ü.

a	
1	

5/2.B.

6. Válaszolj!

Hogyan jelöljük írásban a hosszú mássalhangzókat?

.....

a	
1	

7. Egészítsd ki a tanultak alapján!

A magánhangzók azok a beszédhangok, amelyeknek képzésekor a hangszalagok a

a/

levegő pedig távozik a szájüregből.

b/

a	b	
1	1	

8. Írd le a következő szavak -as, -es, -ös, -ős végű alakját a mellettük található vonalra!

a/ fű: b/ út:

c/ tűz: d/ víz:

a	b	c	d	
5	4	4	4	

9. Egészítsd ki a tanultak szerint!

Ha az "ez", "az" mutató névmáshoz mássalhangzóval kezdődő határozórag járul, a névmás z-je

.....

a	
2	

10. Egészítsd ki a következő szavakat a hiányzó betűvel!

s..ró

s..ralmas

a	b	
2	2	

11. Húzd alá a vegyes hangrendű szavakat a következő mondatban!

Rövid, izgalmas hajszában a rendőrök elfogták a vak-

a/

b/

c/

d/

e/

f/

merő betörőt.

g/

a	b	c	d	e	f	g	
2	2	2	3	2	2	3	

5/2.B

12. Írd le szótagolva a következő szót!

Fiók:

a	b	
1	1	

Telejesítmény:%pont

Érdemjegy:

SZORGALMI FELADAT

13. Töltsd ki az alábbi táblázatot! - Írd a szavak melletti rovatba a szavak -val, -vel ragos alakját!

Szó	-val, -vel ragos alakja
a/ gép	
b/ gömb	
c/ fogoly	
d/ szakáll	
e/ meccs	

a	b	c	d	e	
2	2	2	2	2	

A szorgalmi feladat értéke:%pont

Ez a teszt - az MM és az OPI támogatásával - a JATE Pedagógiai Tanszékén készült.
Csoportvezető: Dr. Orosz Sándor kandidátus
Az újrasokszorosításért felelős:

JAVÍTÓKULCS

5. osztály

H A N G T A N

1. a/ lec-
b/ ké-
c/ i-
d/ det
e/ hosz-
f/ szab-
g/ ban
2. a/ o
b/ r
c/ v
d/ o
e/ s
3. a/ Kiskörös
b/ Körösharsány
c/ Körösladány
d/ Körösszeg
e/ Körösszerdahely
f/ Köröstarcsa
g/ Körösújlak
4. a/ ggy a "négygyel" szóban
b/ ssz az "összevont" szóban
c/ ha nem húzza alá a ggy-t az "országgyűlés" szóban
Ha egyjegyűt is aláhúz, minden elem rossznak tekintendő!
5. a/ hosszú
6. a/ kettőzött betűvel /kettőzéssel/
7. a/ rezegnek
b/ akadály nélkül
8. a/ füves
b/ utas
c/ tüzes
d/ vizes
Csak kifogástalan helyesírással!
9. a/ teljesen hasonul /a rag kezdő mássalhangzójához/
10. a/ siró
b/ siralmas
Csak kifogástalan helyesírással!
11. Javítás értelem szerint.
12. a/ fi-
b/ ók
13. Javítás értelem szerint

OSZTÁLYZATTÁ ALAKÍTÁS

0,0 - 23,0:	elégtelen
23,1 - 44,6:	elégséges
44,7 - 66,2:	közepes
66,3 - 87,8:	jó
87,9 - 100,0:	jeles

Témazáró mérőlap

C/ változat

Általános iskola

Név:.....

Nyelvtan, 5. osztály

Osztály:.....

H A N G T A N

1. Húzd alá a kettőzött kétjegyű mássalhangzókat az alábbi mondatban!

Sokkal könnyebbé vált a munka a jéggyárgan,
mióta eggyel több korszerű gép dolgozik.

a	b	c	
5	5	8	

2. Írd le szótagolva az alábbi két szót a mellettük található pontozott vonalra!

hosszabban:

dolgaidat:

a	b	c	d	e	f	g	
2	2	2	2	2	2	2	

3. Bontsd betűire a következő szót!

kabát:

.....

a	b	c	d	e	
1	1	1	1	1	

4. Szedd betűrendbe a következő szavakat!

Tiszadob, Tiszaroff, Tiszafüred, Tiszakarád, Tisza-
Kécske, Tiszadada, Tiszásziget

.....

.....

.....

.....

a	b	c	d	e	f	g	
3	3	3	3	3	3	3	

5. Egészítsd ki a tanultak szerint!

A t végű igék t-je előtt mindig

.....i-t írunk.

a	
2	

5/2.C

6. Írd le a következő szavak -as, -es, -os, -ös végű alakját a mellettük található pontozott vonalra!

a/ híd: b/ hús:
c/ út: d/ víz:

a	b	c	d	
3	2	3	2	

7. Válaszolj!

Mivel jelöljük a hangokat az írásban?.....
.....

a	
2	

8. Milyen két csoportra osztjuk a hangokat?
.....

a	b	
2	2	

9. Az "egy" szóban nem jelöljük kettőzött betűvel a 'gy' hosszúságát. - Írd le azt a két szót, amelyben szintén nem jelöljük kettőzéssel a mássalhangzó hosszúságát!
.....

a	b	
2	2	

10. Egészítsd ki a tanultak szerint!

Ha s-re, sz-re, z-re vagy dz-re végződő igéhez j-vel kezdődő toldalék járul, akkor a j
.....

a	
2	

11. Egészítsd ki a következő szavakat a hiányzó betűvel!
h..vtam
h..vatal

a	b	
2	2	

5/2.C

12. Húzd alá a vegyes hangrendű szavakat a következő mondatban!

A szomszédék kutya ^{a/}ja nagy méltósággal ^{b/} sétált a tűz ^{c/}ő ^{d/} ^{e/} ^{f/}
napon.
g/

a	b	c	d	e	f	g	
2	2	2	2	2	2	2	

Teljesítmény:%pont

Érdemjegy:

SZORGALMI FELADAT

13. Töltsd ki az alábbi táblázatot! - Írd a szavak melletti rovatba a szavak -val, -vel ragos alakját!

A szó	-val, -vel ragos alakja
a/ kör	
b/ akadály	
c/ láng	
d/ váll	
e/ könny	

a	b	c	d	e	
2	2	2	2	2	

A szorgalmi feladat értéke: ...%pont

Ez a teszt - az MM és az OPI támogatásával - a JATE Pedagógiai Tanszékén készült.

Csoportvezető: Dr. Orosz Sándor kandidátus

Az újraskiosztásért felelős:.....

JAVÍTÓKULCS

C/ változat

5. osztály

H A N G T A N

1. a/ nny a "könnyebbé" szóban
b/ ggy az "eggyel" szóban
c/ ha nem húzza alá a ggy-t
a "jéggyárban" szóban
Ha egyjegyűt is aláhúz,
minden elem rossznak te-
kintendő!	7. a/ betűvel
8. a/ magánhangzók
b/ mássalhangzók
9. a/ lesz
b/ kisebb
2. a/ hosz-
b/ szab-
c/ ban
d/ dol-
e/ ga-
f/ i-
g/ dat	10. a/ teljesen hasonul /az
előző mássalhangzó-
hoz/
11. a/ hívtam
b/ hivatal
Csak kifogástalan he-
lyesírással!
3. a/ k
b/ a
c/ b
d/ á
e/ t	12. Javítás értelem szerint
13. Javítás értelem szerint
- OSZTÁLYZATTÁ ALAKÍTÁS
4. a/ Tiszadada
b/ Tiszadob
c/ Tiszafüred
d/ Tiszakárád
e/ Tizsakécske
f/ Tizaroff
g/ Tizsasziget	0,0 - 28,6: elégtelen
28,7 - 49,6: elégséges
49,7 - 70,7: közepes
70,8 - 91,7: jó
91,8 - 100,0: jeles
5. a/ hosszú	
6. a/ hidas
b/ húsos
c/ utas
d/ vizes
Csak kifogástalan he-
lyesírással!	

Témázáró mérőlap

Általános iskola

Nyelvtan, 5. osztály

D/ változat

Név:

Osztály:

H A N G T A N

1. Szedd betűrendbe az alábbi szavakat!

fonó, fogoly, fácán, fürj, fogó, fizika, fogas

a	b	c	d	e	f	g	
2	2	3	5	5	3	2	

2. Húzd alá a kettőzött kétjegyű mássalhangzókat a következő mondatban!

A nyáron majd meggyulladtunk a hőségtől, amikor a meggyet szedtük a hosszúhetényi határban.

a	b	c	
3	3	7	

3. Írd le szótagolva az alábbi két szót a pontozott vonalra rosszabbul:
fogaidat:

a	b	c	d	e	f	g	
2	2	2	2	2	2	2	

4. Bontsd betűire a következő szót!

párja:
.....

a	b	c	d	e	
1	1	1	1	1	

5. Válaszolj!

Hogyan jelöljük írásunkban a rövid megánhangzókat?

.....

a	b	
1	2	

6. Egészítsd ki a tanultak szerint!

A többtagú szavak ul, -ül végződésében mindig
..... az u és az ü.

a	
1	

7. Írd le a következő szavak -as, es, os, ös végű alakját a pontozott vonalra!

a/ csík: b/ út:

c/ víz: d/ súly:

a	b	c	d	
3	4	4	3	

8. Válaszolj: - Hány szótagból áll minden szó?

.....

a	
1	

9. Húzd alá a vegyes hangrendű szavakat a következő mondatban!

A galambok minden reggel vidáman turbékolnak

a/ b/ c/ d/ e/

a napfényes háztetőn.

f/ g/

a	b	c	d	e	f	g	
2	2	2	2	2	2	2	

10. Egészítsd ki a tanultak szerint!

A szótagolás szabályai: Két szomszédos magánhangzó közül a új szótagot kezd. Akár-
hány mássalhangzó ^{a/} van is két magánhangzó között, az új szótag mássalhangzóval kez-
dődik. b/

a	b	
3	3	

11. Egészítsd ki a tanultak szerint!

Ha két szomszédos mássalhangzó közül az egyik olyanná lesz, mint a másik, azt
..... nevezzük.

a	
1	

5/2.D

12. Egészítsd ki a következő szavakat a hiányzó betűvel!

t..rte t..relem

a	b	
4	2	

Teljesítmény:%pont

Érdemjegy:

SZORGALMI FELADAT

13. Töltsd ki az alábbi táblázatot! - Írd a szavak melletti rovatba a szavak -val, -vel ragos alakját!

Szó	-val, -vel ragos alakja
a/ alak	
b/ súly	
c/ hang	
d/ toll	
e/ gally	

a	b	c	d	e	
2	2	2	2	2	

A szorgalmi feladat értéke:....%pont

Ez a teszt - az MM és az OPI támogatásával - a JATE Pedagógiai Tanszékén készült.

Csoportvezető: Dr. Orosz Sándor kandidátus

Az újraskozosztatásért feleős:

JAVÍTÓKULCS

D/változat

5. osztály

H A N G T A N

1. a/ fácán	7. a/ csíkos
b/ fizika	b/ utas
c/ fogas	c/ vizes
d/ fogó	d/ súlyos
e/ fogoly	Csak kifogástalan helyesírással!
f/ fürj	
2. a/ ggy a "meggyet" szóban	8. a/ ahány magánhangzó van benne
b/ ssz a "hosszúhetényi" szóban	9. Javítás értelem szerint
c/ ha nem húzza alá a ggy-t a "meggyullad" szóban	10. a/ második
Ha egyjegyűt is aláhúz, minden elem rossznak tekintendő!	b/ csak egy /rövid/
3. a/ rosz-	11. a/ teljes hasonulás
b/ szab-	12. a/ túrte
c/ bul	b/ türelem
d/ fo-	Csak kifogástalan helyesírással!
e/ ga-	13. Javítás értelem szerint
f/ i-	
g/ dat	
4. a/ p	<u>OSZTÁLYZATTÁ ALAKÍTÁS</u>
b/ á	0,0 - 32,7: elégtelen
c/ r	32,8 - 51,0: elégséges
d/ j	51,1 - 72,4: közepes
e/ a	72,5 - 89,7: jó
5. a/ /betű fölé tett/ ponttal	89,8 -100,0: jeles
b/ vagy semmivel /ékezet nélküli betűvel/	
6. a/ rövid	

3. Összesített eredmények
változatonként

9. tábla

A II/A változat össze-
foglaló adatai

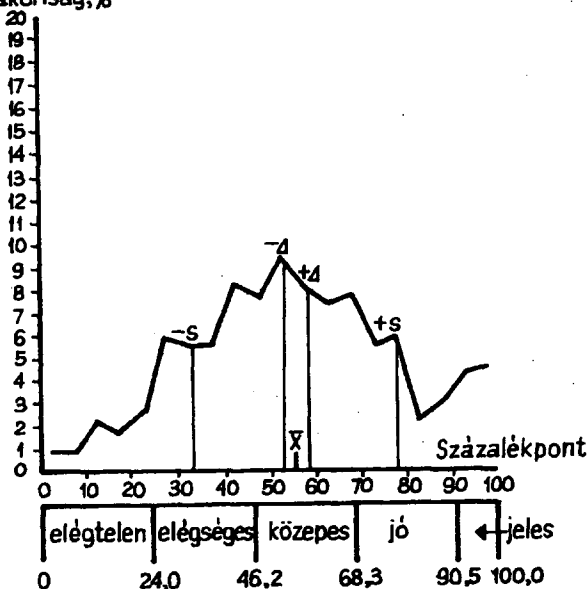
A tanulók száma	250
Átlag \bar{x}	55,7
Konfidencia intervallum $\pm \Delta$	$\pm 2,8$
Pontossági követelmény	$\pm 5,1 \%$
Szórás $\pm s$	$\pm 22,1$
Relatív szórás	39,7 %

10. tábla Eloszlás

%pont	Tanuló / %/
0,1 - 5,0	0,9
5,1 - 10,0	0,9
10,1 - 15,0	2,1
15,1 - 20,0	1,7
20,1 - 25,0	2,6
25,1 - 30,0	6,0
30,1 - 35,0	5,6
35,1 - 40,0	5,6
40,1 - 45,0	8,2
45,1 - 50,0	7,8
50,1 - 55,0	9,5
55,1 - 60,0	8,2
60,1 - 65,0	7,3
65,1 - 70,0	7,8
70,1 - 75,0	5,6
75,1 - 80,0	6,0
80,1 - 85,0	2,1
85,1 - 90,0	3,0
90,1 - 95,0	4,3
95,1 - 100,0	4,7

Relatív
gyakoriság, %

18. ábra

11. tábla

A II/B változat össze-
foglaló adatai

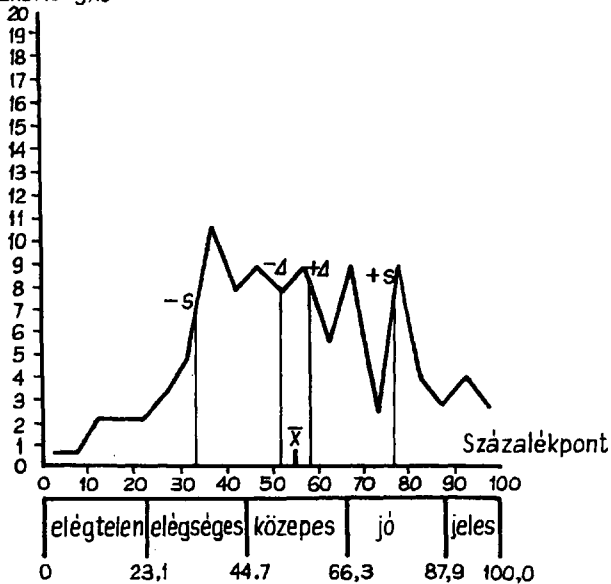
A tanulók száma	239
Átlag \bar{x}	55,0
Konfidencia intervallum $\pm \Delta$	$\pm 3,1$
Pontossági követelmény	$\pm 5,7 \%$
Szórás $\pm s$	$\pm 21,6$
Relatív szórás	$39,2 \%$

12. tábla

Eloszlás

%pont	Tanuló /%/
0,1 - 5,0	0,5
5,1 - 10,0	0,5
10,1 - 15,0	2,2
15,1 - 20,0	2,2
20,1 - 25,0	2,2
25,1 - 30,0	3,3
30,1 - 35,0	5,0
35,1 - 40,0	10,6
40,1 - 45,0	7,8
45,1 - 50,0	8,9
50,1 - 55,0	7,8
55,1 - 60,0	8,9
60,1 - 65,0	5,5
65,1 - 70,0	8,9
70,1 - 75,0	2,7
75,1 - 80,0	8,9
80,1 - 85,0	3,9
85,1 - 90,0	2,7
90,1 - 95,0	3,9
95,1 - 100,0	2,7

Relatív
gyakoriság, %

13. tábla

A II/C változat össze-
foglaló adatai

A tanulók száma	217
Átlag \bar{x}	60,1
Konfidencia intervallum $\pm \Delta$	$\pm 3,0$
Pontossági követelmény	$\pm 5,0 \%$
Szórás \pm	$\pm 21,0$
Relatív szórás	34,9 %

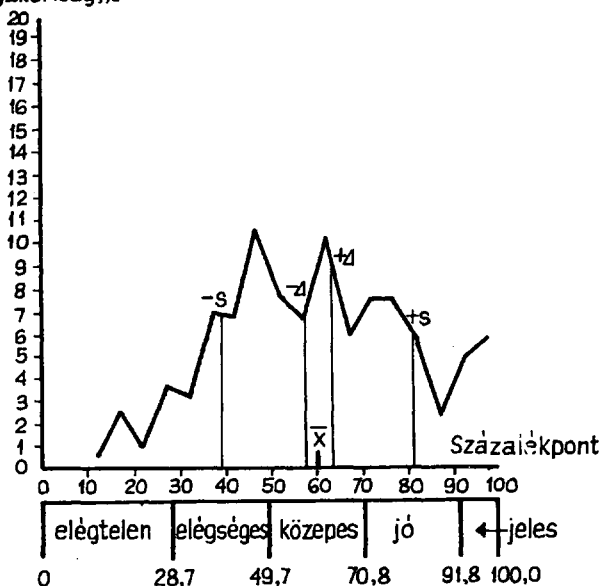
14. tábla

Eloszlás

%pont	Tanuló /% /
0,1 - 5,0	0,0
5,1 - 10,0	0,0
10,1 - 15,0	0,5
15,1 - 20,0	2,6
20,1 - 25,0	1,0
25,1 - 30,0	3,7
30,1 - 35,0	3,2
35,1 - 40,0	6,9
40,1 - 45,0	6,9
45,1 - 50,0	10,6
50,1 - 55,0	7,4
55,1 - 60,0	6,4
60,1 - 65,0	10,1
65,1 - 70,0	5,8
70,1 - 75,0	7,4
75,1 - 80,0	7,4
80,1 - 85,0	5,8
85,1 - 90,0	2,6
90,1 - 95,0	4,8
95,1 - 100,0	5,8

Relatív
gyakoriság, %

20. ábra

15. tábla

A II/D változat össze-
foglaló adatai

A tanulók száma	217
Átlag \bar{x}	60,1
Konfidencia intervallum $\pm \Delta$	$\pm 2,6$
Pontossági követelmény	$\pm 4,3 \%$
Szórás $\pm s$	$\pm 18,3$
Relatív szórás	30,4 %

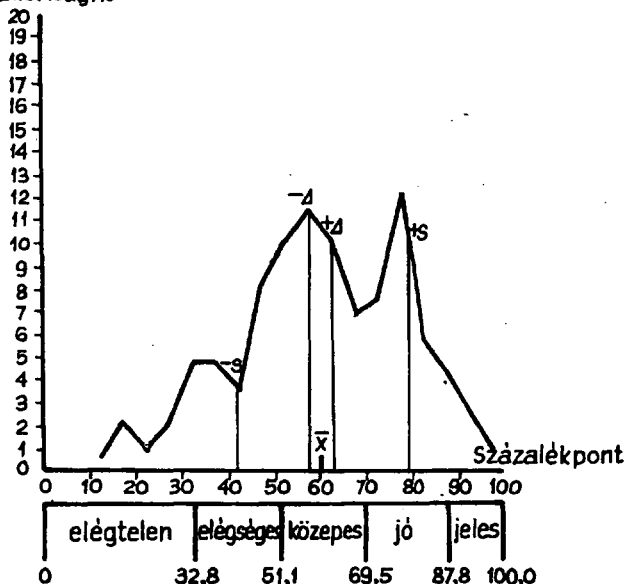
16. tábla

Eloszlás

%pont	Tanuló / %/
0,1 - 5,0	0,0
5,1 - 10,0	0,0
10,1 - 15,0	0,5
15,1 - 20,0	2,1
20,1 - 25,0	1,0
25,1 - 30,0	2,1
30,1 - 35,0	4,8
35,1 - 40,0	4,8
40,1 - 45,0	3,7
45,1 - 50,0	8,0
50,1 - 55,0	10,1
55,1 - 60,0	11,7
60,1 - 65,0	10,1
65,1 - 70,0	6,9
70,1 - 75,0	7,4
75,1 - 80,0	12,2
80,1 - 85,0	5,8
85,1 - 90,0	4,2
90,1 - 95,0	2,6
95,1 - 100,0	1,0

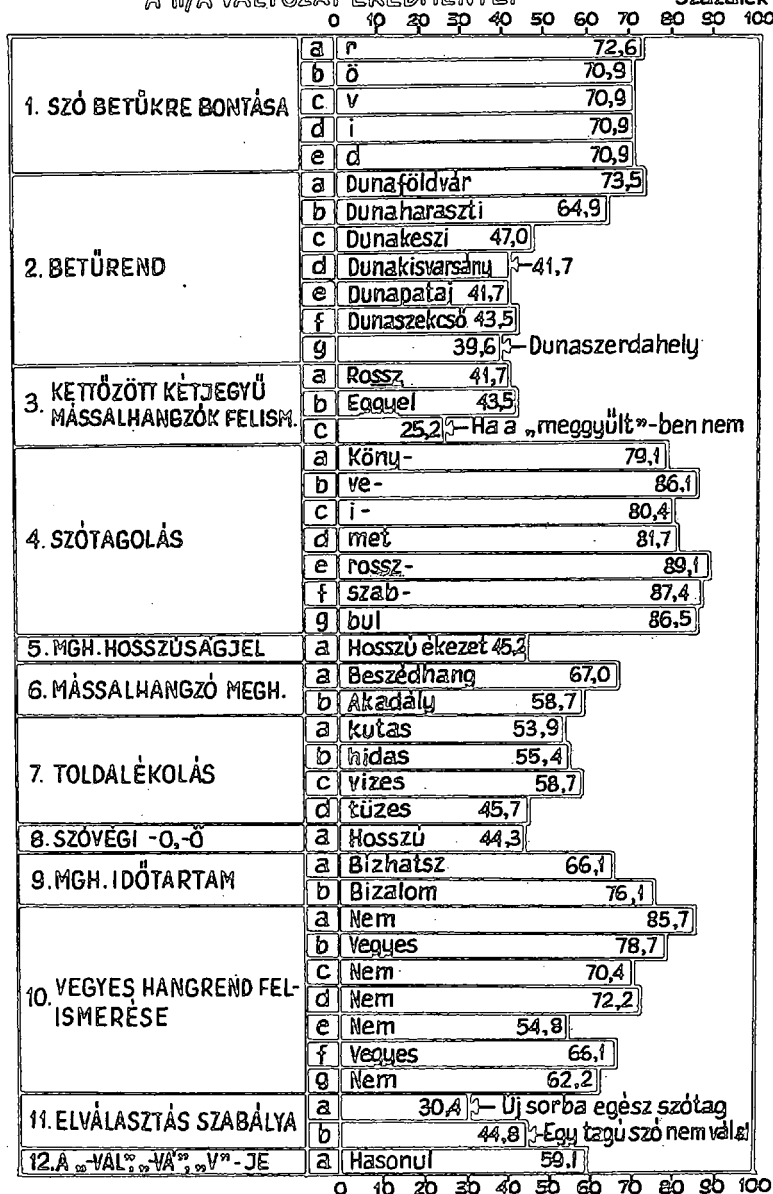
Relatív
gyakoriság, %

21. ábra

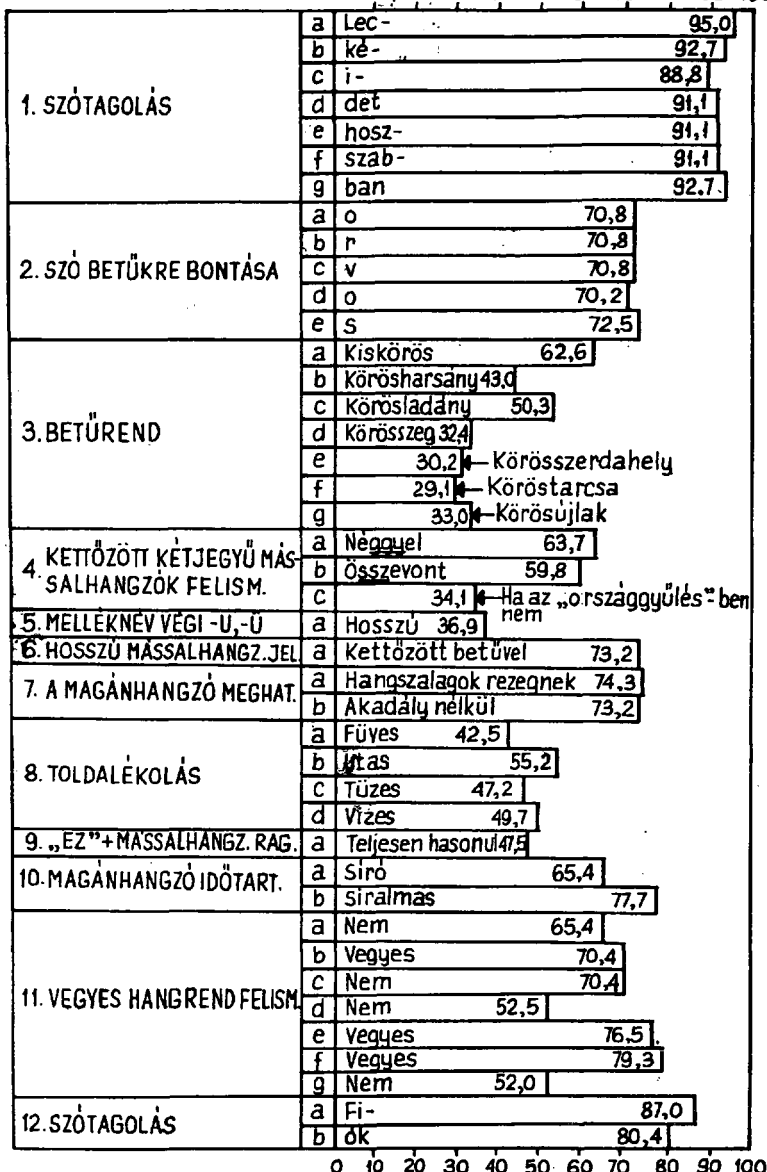
A II/A VÁLTOZAT EREDMÉNYEI

22. ábra
Százalék

A II/B VÁLTOZAT EREDMÉNYEI

23. ábra
Százalék

A II/C VÁLTOZAT EREDMÉNYEI

24. ábra
Százalék

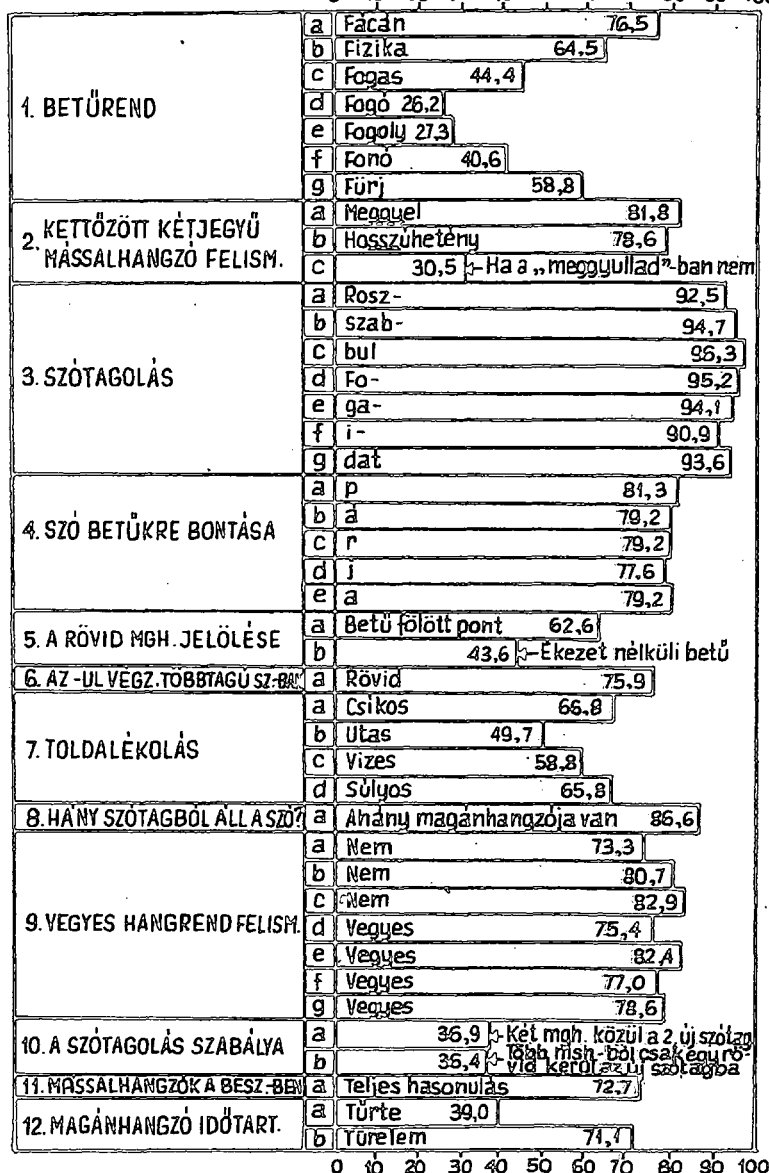
0 10 20 30 40 50 60 70 80 90 100

1. KETTŐZÖTT KÉTJEGYŰ MÁS-SALHANGZÓ FELISM.	a könnyebbé	47,6
	b Eggyel	48,1
	c	28,9
2. SZÓTAGOLÁS	a Hosz-	92,5
	b szab-	93,0
	c ban	96,3
	d dol-	96,3
	e ga-	95,2
	f i-	89,8
	g dat	89,8
3. SZÓ BETŰKRE BONTÁSA	a k	78,2
	b a	77,6
	c b	76,5
	d á	76,0
	e t	77,1
4. BETŰREND	a Tiszadada	52,4
	b Tiszadob	49,7
	c Tiszafüred	51,9
	d Tiszakarád	50,3
	e Tiszakécske	49,2
	f Tiszaroff	43,9
	g Tiszasziget	50,3
5. AZ „-Í” IGEKEPZŐ „I” JE	a Hosszú	60,0
6. TOLDALÉKOLÁS	a Hidas	57,8
	b Húsos	65,2
	c Utas	44,9
	d Vizes	64,7
7. A HANGOK ÍRÁSKEPE	a Betű	63,1
8. A HANGOK FELOSZTÁSA	a Magánhangzó	71,7
	b Mássalhangzó	70,6
9. KIEJTÉS BEN HOSSZÚ, ÍRÁS-BAN RÖVID	a Lesz	38,0
	b Kisebb	28,3
10. RÉSHANG U. A TOLD. „J” JE	a Teljesen hasonló	63,6
11. MGH. IDŐTARTAMA	a Hívtam	59,4
	b Hívatal	78,6
12. VEGYES HANGREND FELISM.	a Vegyes	74,3
	b Nem	59,9
	c Nem	85,0
	d Vegyes	84,5
	e Vegyes	72,2
	f Nem	67,4
	g Nem	64,7

0 10 20 30 40 50 60 70 80 90 100

A II/D VÁLTOZAT EREDMÉNYEI

25. ábra
Százalek

0 10 20 30 40 50 60 70 80 90 100

Az átlagos eredmény ebből a tematikus egységből megegyezik az előzőével. A megoszlás azonban jobb. A szórás erős ugyan /minden változatban 30 % fölötti/, de nem tapasztalhatók olyan szélsőségek, mint az első tematikus egységben. Mind a négy mérőlapváltozat eredményeinek a megoszlásában felfedezhető a normális eloszlás jellegzetes haranggörbéje. A tanulók többsége /körülbelül kétharmada/ közepes színvonalon teljesítette a követelményeket. Az A és a C változat kissé ellaposodó, valamint a D változat kissé keskenyebb harangjával ellentétben a B változat megoszlási görbéje a -s és a +s érték között érdekes platót mutat, jelezvén, hogy a szóráson belül a teljesítményeknek közel háromnegyede tömörül.

Ha az eredményt feladattípusonként vizsgáljuk, az állapítható meg, hogy az elméleti ismeretek reprodukálása általában valamelyest gyengébben sikerült, mint az alkalmazási /gyakorlati/ feladatok megoldása.

A minőségi elemzést azonban most sem változatonként, hanem témák szerint végezzük.

4. Az eredmények témánként

Hangtani alapismeretek

A teljesítményeket jól szemlélteti a 26. ábra.

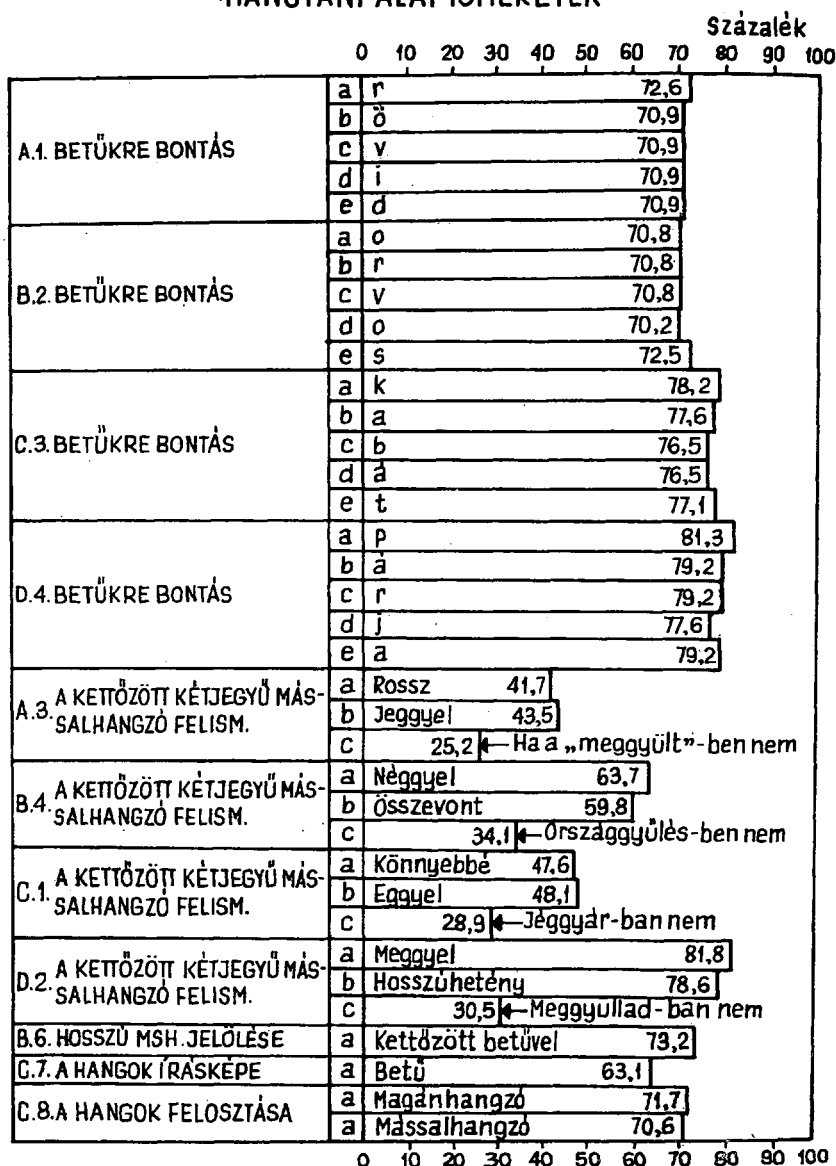
Három tény reprodukálása /a B₆ és a C₆ feladatban/ sikerült a tanulók 70 %-ának; valamivel kevesebben emlékeztek arra, hogy a hangokat betűvel jelöljük /C₇/, noha már az írástanulás kezdetén, az első osztályban tudatosítottuk ezt aényt. - Láthatóan kevés figyelmet fordítunk a kettő között ly-os szavak emlékezetbe vésésére. Természetesen nem is az a cél, hogy ezeket bármikor fel tudják sorolni a tanulók, hanem az, hogy mindenkor helyesen írják őket. Jobb lett volna inkább gyakorlati feladatban ellenőriznünk.

Az alkalmazási feladatok közül a szavak betűkre bontását jól tudják a tanulók.

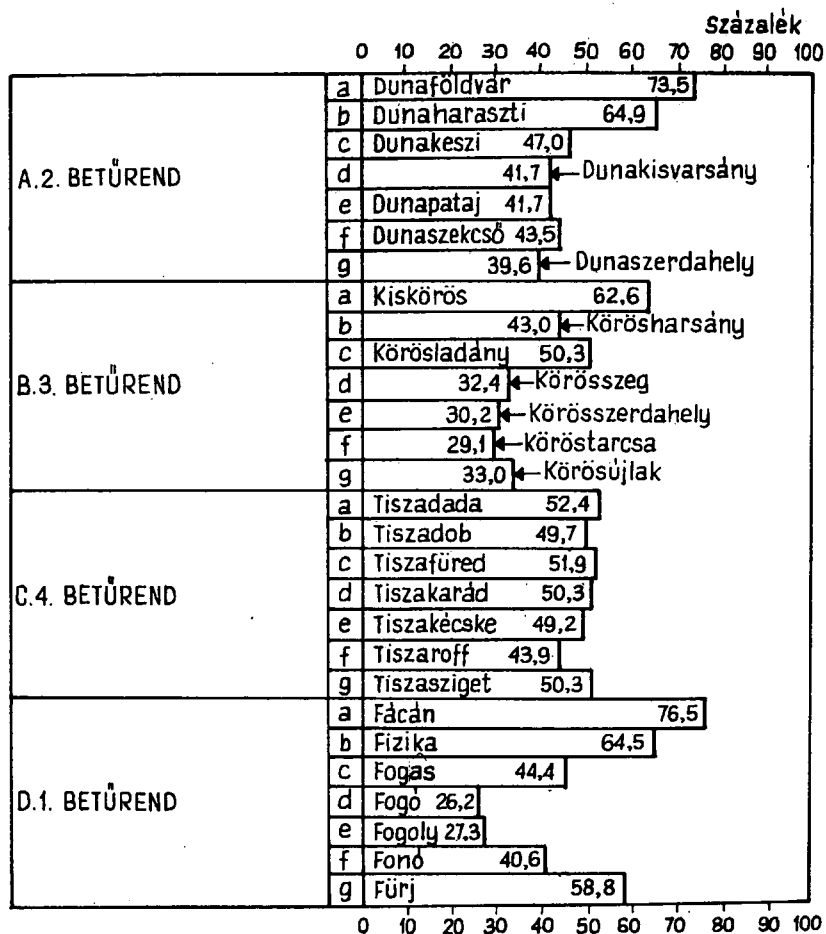
A betűrend talán ennél fontosabb gyakorlati szempontból. Ezért a feladatokba igyekeztünk belesüriteni minden fontosabb problémáját. Csupán az alapszabály /"a kezdőbetű dönt"/

26/1 ábra

HANGTANI ALAPISMERETEK

HANGTANI ALAPISMERETEK (Folytatás)

legegyszerűbb esetének alkalmazására nem volt szükség: a betűrendbe sorolandó szavak azonos betűvel kezdődnek a feladatokban. A D_1 feladatban egyszerű, azonos betűvel kezdődő szavakat kellett betűrendbe szedniük a tanulóknak, ahol három /fácán, fizika, fürj/ esetében a második betű alapján eldönthető a sorrend; négy szóban azonban a második betű azonos. Ezek közül egy /fonó/ szelektálható a harmadik betű alapján, hároomban viszont még a harmadik betű is egyezik. Közülük a negyedik betű alapján elhelyezhető a betűrendben egy szó /fogas/, kettőnél azonban azonos a negyedik betű. A problémát az jelenti, hogy a negyedik betű ugyanazon magánhangzó hosszú és rövid változata. Az eredmények szerint a tanulók nem tudják, hogy a betűrend szempontjából a rövid és hosszú magánhangzó azonosnak tekintendő: emiatt követik el a legtöbb hibát.

Az A_2 és a C_4 feladatokban olyan összetett szavakat kellett betűrendbe szedni, amelyek előtagja azonos, a sorrend tehát az utótag alapján dönthető el. Ez általában nem okozott különösebb nehézséget a tanulóknak. Az utótagok többsége különböző betűvel kezdődik. Ahol ezen az alapon dönteni lehetett, ott általában jobb az eredmény, mint azokban az esetekben, amikor a második vagy a harmadik betűt is figyelembe kellett venni.

A B_3 feladat annyiban tér el az A_2 és a C_4 jelütől, hogy az összetett szavak közül egynek az utótagja azonos a többi előtagjával. Ez a tény kiemelte a többi közül, így ezt tették a legtöbben megfelelő helyre. A többi esetben nagyjából hasonló problémákkal álltak szemben a tanulók, mint az előző két feladatban. Új variációt csak a Körösszeg és a Körös-szerdahely szavakban az s+sz betűegyüttes jelentett, amely kettőzött kétjegyű mássalhangzónak tűnhetett. Ez - az eredmények tanúsága szerint - némi zavart keltett.

Összesítve e feladatok tanulságait, két problémára hívjuk fel a figyelmet. Az egyik az, hogy minél mélyebbre kell hatolni a szó belsejébe a betűrend eldöntése céljából, annál kevesebben birkóznak meg a feladattal. A másik, hogy kevésbé ismerik a tanulók a szabálynak azt az elemét, mely szerint a rövid és a hosszú magánhangzó párok a betűrend szempontjából azonosnak tekintendők.

A magánhangzók

A magánhangzó definíciójának tudása jó: a tanulók háromnegyed része helyesen reprodukálta; a helyesírási szabályokat azonban csak mintegy 50 százalékuk.

A gyakorlati feladatokat három típusba sorolhatjuk. Az egyik típusban betűkiegészítésben kellett megadni a szó belsőjében rövid és hosszú alakját változtató i és ü hang megfelelő alakját. Az átlagos szint 66 %-os. Megjegyzendő, hogy a hosszú alak jelölését jóval többen elvették, vagyis a hosszú magánhangzó helyett sokkal többen írnak rövidet, mint a rövid helyett hosszút. Ez a tapasztalat egyezik az országos helyesírási mérés adataival.

A másik típus lényegében hasonló feladat elé állította a tanulókat: olyan egytagu főneveket kellett toldalékkal ellátniuk, amelyeknek a hosszú magánhangzója a toldalékos alakok némelyikében megrövidül. E feladatot jóval gyengébben oldották meg az előzőnél.

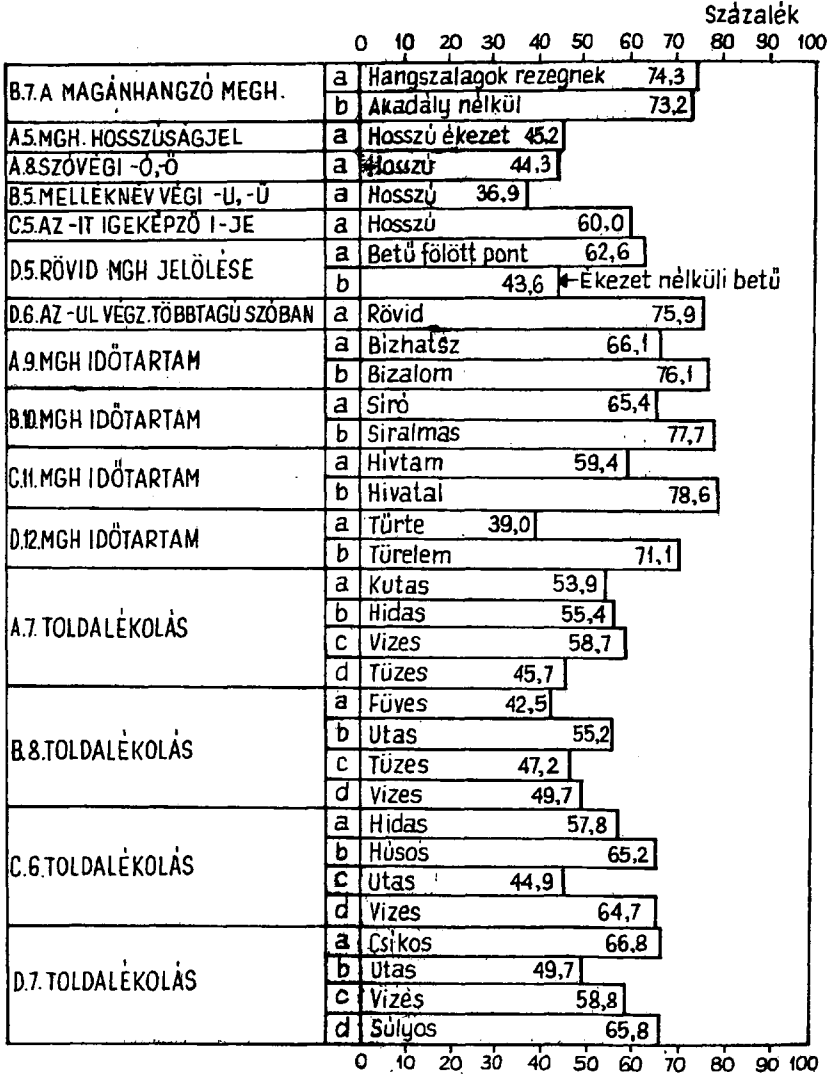
A harmadik feladattípusban hét megadott szó közül ki kellett emelniük a vegyes hangrendű szavakat. Logikai szempontból ez besorolási műveletet kívánt, amihez a hangrendre és a magánhangzók hangszinére vonatkozó ismeretek felidézése, ezek segítségével a megadott szavak analizálása szükséges. - Az általános színvonal jó. Nagyobb probléma abból adódik, hogy sokan a nem azonos magas vagy mély magánhangzók-ból álló szavakat vegyesnek tekintik, például az A₁₀ feladatban a "hangulatos", a B₁₁ feladatban a "rendőrök", a "betörő", a C₁₂ feladatban a "kutyája", a "napon" szót. Ezt a hibát a tanulók mintegy 40-45 %-a követi el.

A mássalhangzók

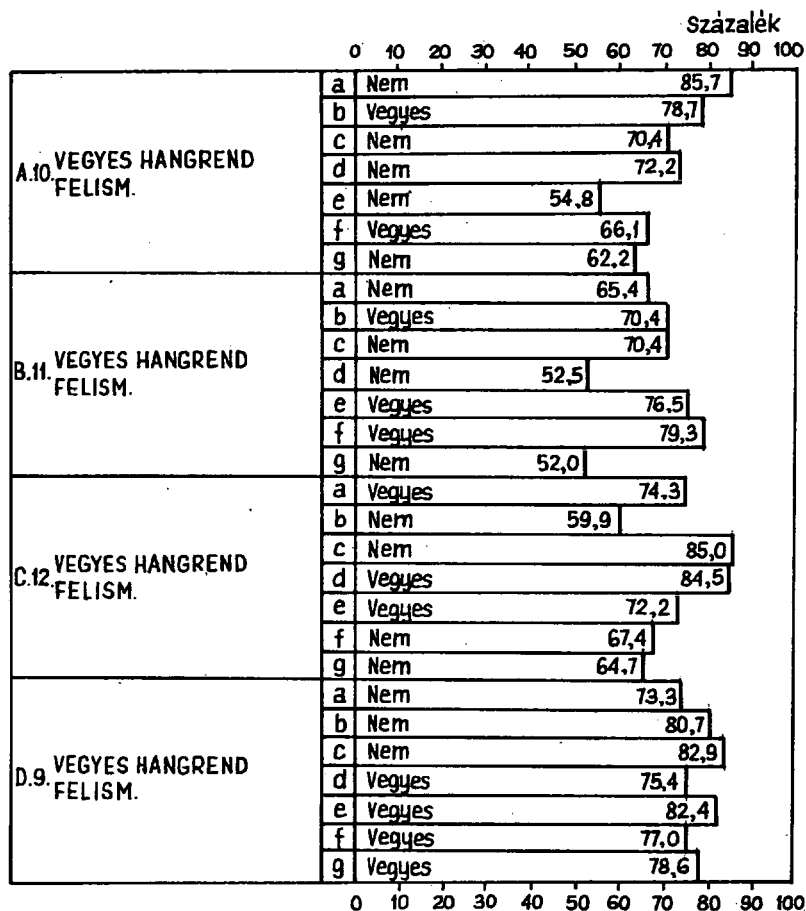
E téma ismereteinek ellenőrzése azért volt problematikus, mert - mint már a strukturális elemzésnél jeleztük - a tankönyv szinte kizárólag helyesírási ismereteket ad ezzel kapcsolatosan. A témazáró tudásszintmérés viszont nem alkalmas a készségek fejlettségének a mérésére; funkciója más. Egy-

27/1 ábra

A MAGÁNHANGZÓK

A MAGÁNHANGZÓK (Folytatás)

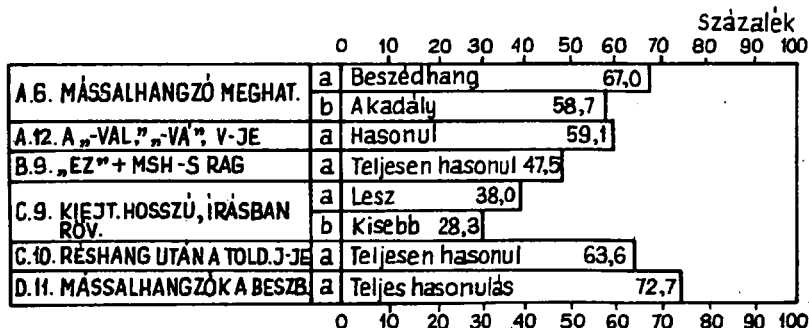
egy, az anyaggal összefüggő aktuális helyesírási problémát eddig is beleszőttünk a mérőlapok feladataiba, de annyit lehetetlen, amennyit e témából kellene. Ezért csupán azt a néhány ismeretet ellenőriztük, amelyek tudásának szintjét a 28. ábra szemlélteti. /Mint már jeleztük, a helyesírás fejlődését egy korábbi munkában vizsgáltuk/

A szótag

E beékelte témából két szabályt /szótagolás, elválasztás/ és egy tényt /hány szótagból állnak a szavak?/ reprodukáltattunk. A tény tudása igen jó, a szabályoké nagyon gyenge. Emellett minden változaton szerepelt szótagolási feladat, amit országosan igen jó átlaggal oldottak meg a tanulók. /29. ábra/ Az országos helyesírási mérésünk alkalmával viszont az ötödikes tanulók egynegyede követett el elválasztási hibát: e tények együtt arra mutatnak, hogy a szótagolásban - elválasztásban bizonytalanok a tanulók.

28. ábra

A MÁSSALHANGZÓK

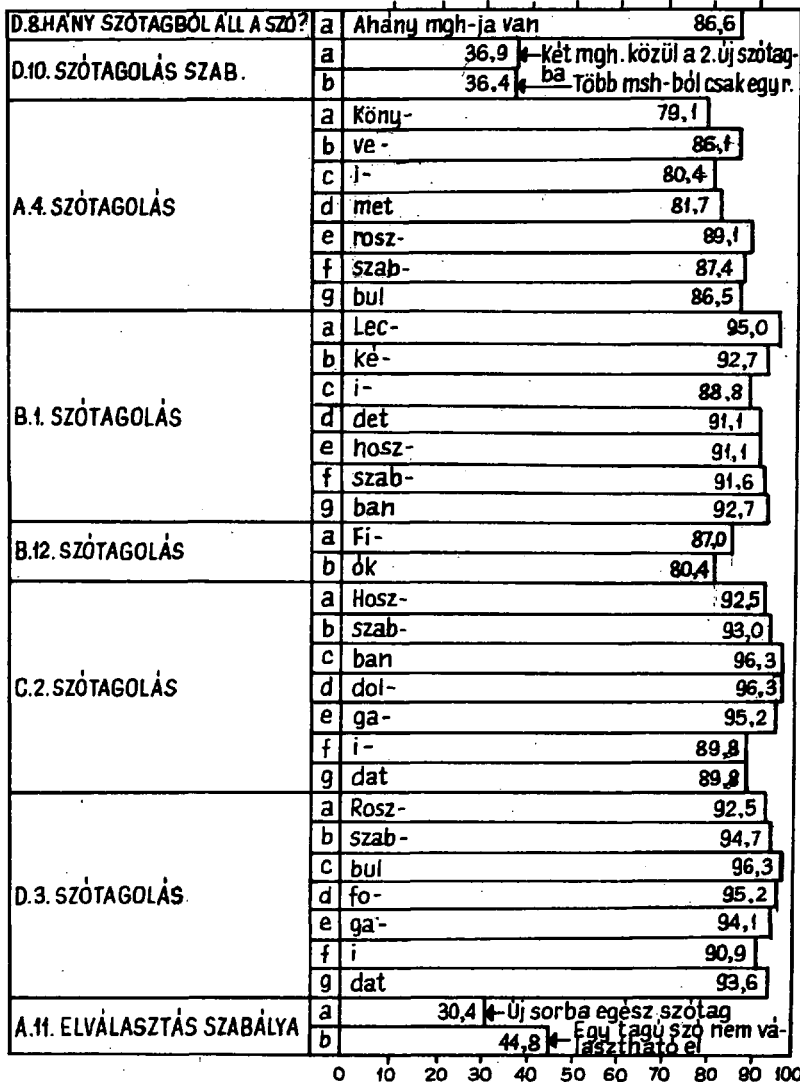

29. ábra

A SZÓTAG

Százalék

0 10 20 30 40 50 60 70 80 90 100

0 10 20 30 40 50 60 70 80 90 100

III. FEJEZET

"A szó" c. tematikus egység

1. A tematikus egység ismeretanyaga

A tankönyvben a következő témákra tagolódik ez a tematikus egység:

A szó fogalma

A szó alakja és jelentése

A rokon értelmű szavak

A hangutánzó szavak

A szóelemek

A toldalékok fajai

Az összetett szavak

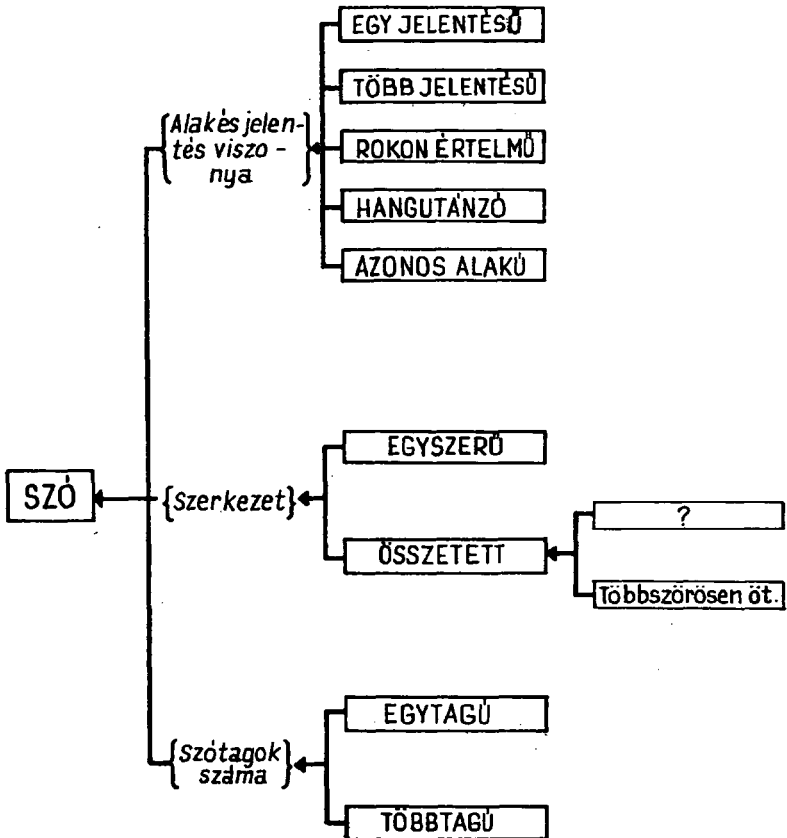
A témának ezt a felosztását lényegében megtartottuk, csupán annyit változtattunk rajta, hogy "A szó fogalma" c. témába - pusztán praktikus okokból - beleolvasztottuk a tankönyv "Az összetett szavak" c. témáját. /Külön-külön annyira kevés ismeretet ad mindkettő, hogy célszerűnek látszott az elemzéskor összevonnunk őket./

A tanítandó - ellenőrizendő fogalmak strukturáját ebben az egységben sem könnyű felvázolni. Az egyik probléma, hogy logikailag ide illeszkedik az előző tematikus egységben tárgyalt "egytagu szó" és "többtagu szó" fogalma.

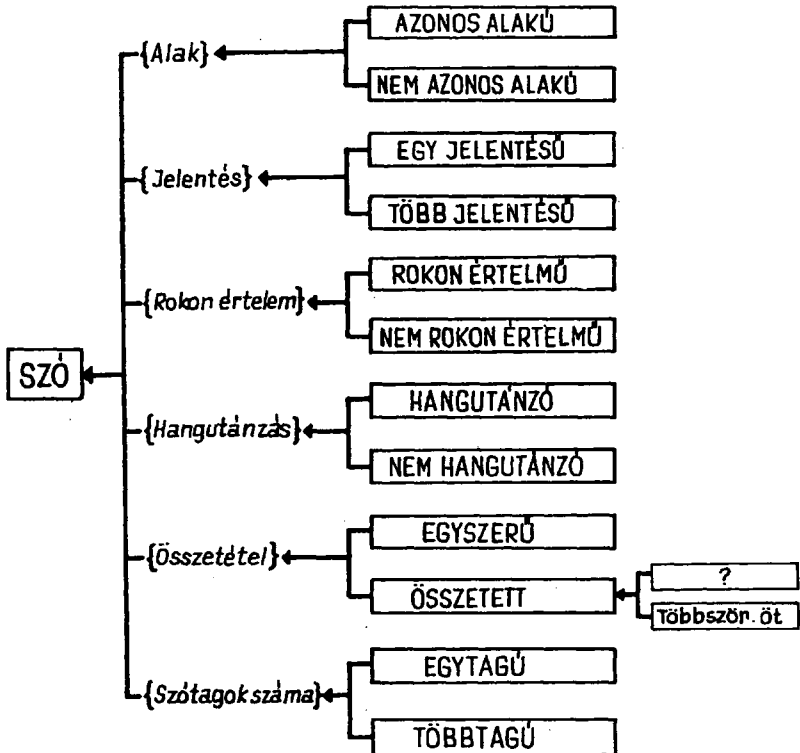
A másik annak meghatározása, hogy mi az a rendszerképző fogalom, az a felosztási alap, amely szerint az egyjelentésű, többjelentésű, rokon értelmű, hangutánzó, azonos alaku szavak halmaza létrejön. - Lehet-e közös felosztási alapnak tekinteni az "alak és jelentés viszonyát"-t? - Ha igen, akkor a 30. ábrán bemutatott összefüggések állnak fenn. - Az egyes részhalmazok elnevezése azonban kétséget támaszt aziránt, hogy közös felosztási alappal jöttek létre.

Sok fogalmi zavart okoz főként az "egyjelentésű", "több jelentésű", "azonos alaku" elnevezés. A baj ott van, hogy az azonos alaku szó hangalakjához is több jelentés kapcsolódik, meg a több jelentésű szó hangalakjához is. A szavak e két

„A SZÓ” C. TÉMA STRUKTÚRÁJA

A „SZÓ” FOGALMAI

részhalmaza tehát fedi egymást. A felosztás egyik alapszabálya pedig az, hogy a részhalmozok nem fedhetik egymást.

A tananyagcsökkentő rendelkezés szerint az azonos alaku szavak tanítása nem kötelező; érdekes lesz követni, hogy ez javít-e a helyzeten. Az eredeti mérés tanúsága szerint e három fogalom tudása nagyon gyenge /37 %/.

A szavak szerkezet szerinti osztályozása is problematikus. Először azért, mert kérdéses, hogy a szótagok nem szerkezeti elemei-e a szónak? - A szerkezet fogalma igen tág, terjedelmébe biztonsággal belesorolható a szótag. Ha ez így van, akkor a szerkezet szerinti osztályozás alapján létrejövő részhalmozok az egytagu és a többtagu szavak is. Az viszont világos, hogy az egyszerű és az összetett szó funkcionálisan más kategóriába tartozik, mint a szótag /amely eleme az egyszerű és az összetett szónak is/: nem mellérendelt fogalmak. Akkor viszont logikailag hibás dolog közös felosztási alappal egymás mellé rendeli őket. - Nem kielégítő felosztási alap tehát a "szerkezet".

Logikailag kifogástalan strukturát a 31. ábrán láthatunk.

Megjegyzendő, hogy a tankönyv végez egy logikai szempontból értelmetlen felosztást is: az összetett szavak halmazát felbontja a többszörösen összetett szavak részhalmozára, már pedig minden felosztásnak csak akkor van értelme, ha egyazon felosztási alappal legalább két részhalmoz jön létre. A 31. ábrán található kérdőjel ezt a hiátust jelzi. Ok: a nyelvtudomány külön névvel jelöli a kettőnél több szóból keletkezett összetett szót /"többszörösen összetett szó"/, de nem nevezi meg a két szóból keletkezett szót. A "kéttagu összetett szó" megfelelő megnevezés lenne, de ezt talán azért nem alkalmazza, mert a "tag" jelentését leköti a "szótag" jelölésére: "egytagu szó", "több tagu szó". Igaz ugyan, hogy ebben sem következetes, mert az összetett szavak alkotóelemeinek a jelölésére is használja a "tag" szót, lásd: "előtag", "utótag", így a "kéttagu összetett szó" elfogadható lenne. De mert nem tanítjuk, nem is kérhetjük számon.

E problémákat a nyelvtudománynak kellene megoldania. A pontos értelmezés, rendszerezés megkönnyitené a tanítást, és eredményesebbé tenné a tanulást. Jeleznünk kellett e problémákat, mert beléjük ütköztünk a Mit mérjünk? és Hogyan mér-

jünk? meghatározásakor. Az eredmények elemzésekor is tekintettel kell lennünk e problémákra.

Vegyük számba ezután a tényeket!

A szó fogalma; az egyszerű és összetett szó

- I. Szó —
- 1.- beszédrész
 - 2.- legkisebb értelmes rész
 - 3.- hangalakja van
 - 4.- a hangalak a kimondott hangsor
 - 5.- jelentése van
 - 6.- a jelentés, amire a hangsor hallásakor gondolunk

- II. Egyszerű szó — 1.- nem lehet további szavakra bontani

- III. Összetett szó —
- 1.- előtagja van
 - 2.- utótagja van
 - 3.- az elő- és utótag jelentése kapcs.
 - 4.- a "hintaló" összetett szó
 - 5.- a "padló" nem összetett szó
 - 6.- előtagja is lehet összetett szó
 - 7.- utótagja is lehet összetett szó
 - 8.- mindkettő lehet összetett szó

A szó alakja és jelentése

- I. Egyjelentésű szó — 1.- hangalakjához egyetlen jelentés fűződik

- II. Több jelentésű szó
- 1.- hangalakjához két jelentés
 - 2.- hangalakjához több jelentés
 - 3.- a jelentések összefüggnek
 - 4.- a "nap" több jelentésű szó
 - 5.- a "nyelv" több jelentésű szó

- III. Azonos alaku szó
- 1.- hangalakjához két jelentés
 - 2.- hangalakjához több jelentés
 - 3.- a jelentések nem függenek össze
 - 4.- az alak egybeesése véletlen
 - 5.- a "vár" azonos alaku szó
 - 6.- az "ár" azonos alaku szó

A rokon értelmű szavak

- I. Rokon értelmű szó
- 1.- jelentésük azonos
 - 2.- jelentésük hasonló
 - 3.- hangalakjuk különbözik
 - 4.- a mondanivalót változatossá teszi
 - 5.- a "tengeri" és "kukorica" rokon é. szó
 - 6.- a "halom", "domb", "hegy" rokon ért. szó

A hangutánzó szavak

- I. Hangutánzó szó
- 1.- élőlények hangját utánozza
 - 2.- dolgok hangját utánozza
 - 3.- elevenné, színesség teszi, a beszédet
 - 4.- 13.- hangutánzó szavak

A szóelemek

- I. Szóelem — { 1.- a toldalék szóelem
2.- a szótő szóelem
3.- a kötőhangzó szóelem
- II. Kötőhangzó — { 1.- a toldalék előtt áll
2.- rövid magánhangzó

A toldalékok

- I. Toldalék — { 1.- a szótőhöz járul
2.- ? /kötőhangzó előzhetsi meg/
3.- lehet magas alakja
4.- lehet mély alakja
5.- illeszkedik a szó hangrendjéhez

A következő szabályok találhatók az egységben: a rokon értelmű szavak használata; az összetett szavak írása /az elő- és az utótagot egybeírjuk; az előtag végső és az utótag kezdő mássalhangzójának az írása/; az összetett szavak szótagolása.

A tevékenységi típusok száma 10.

Szóalkotás: megadott betűkből minél több szó,
hangutánzó szó párok /folyamatos - mozzanatos/.

Mondatalkotás: több jelentésű szavak minden jelentésével,
rokon értelmű szavak mindegyikével,
megadott hangutánzó szó mint alany,
hangutánzó szó ellenkező hangrendű párjával,
felsólitó igealakokkal.

Szógyűjtés: körülírt fogalom megnevezése megfelelő szóval,
adott szavakhoz rokon értelműt,
Mit csinál? kérdésre rokon értelműt,
Mit csinál? kérdésre hangutánzót,
Meghatározott értelmű rokon ért. szavak irodalmi
szövegből.

Rendezés: fokozati különbséget jelentő rokon ért. szavak rangsorolása,

jelentésárnyalatok szerinti rangsorolás,
valódi és nem valódi összetett szavak.

Tagolás: tagolatlan hangsor többféle mondattá,
szótagolás.

Szókiegészítés: hiányzó j hanggal,
hasonuló mássalhangzóval /zöngésedés -
zöngétlenedés/

Elemzés: szó jelentése,
azonos alaku szavak jelentése,
azonos alaku szavak kiemelése szövegből,
rokon értelmű szavak jelentése,
közmondások tömör megállapításai,
szóelemekre bontás
toldalékok illeszkedése.

Mondatátalakítás: egyes számú alany - többes számú alany.

Toldalékolás: olyan végződésű szóhoz, amellyel a toldalék
kezdődik,
illeszkedő toldalékkal,
megfelelő helyhatározó raggal, ábrák alapján.

Kombinált: szavak jelentésének kifejezése, az értelmezett
szóval mondatalkotás,
magánhangzóval kezdődő igék gyűjtése, ellátása
meg-, fel- igekötővel, és szótagolásuk,
összetett helységnevek gyűjtése, szótagolása.

2. A mérőlapok és a javítókulcsok

A tematikus egységben szereplő minden fogalmat egy-két jeggyel definiál a tankönyv. Ezeket reprodukáltatják a mérőlapok feladatai. Reprodukáltattuk a szóelemek felsorolását is. A feladatok többsége azonban az alkalmazás szintjén ellenőrzi az ismereteket.

Témazáró mérőlap

Általános iskola

Nyelvtan, 5. osztály

A/ változat

Név:.....

Osztály:.....

A S Z Ó

1. Mit nevezünk szótőnek?

.....
.....

a	b	
3	2	

2. Bontsd elemeire a következő szavakat, és írd be a szóelemeket a táblázatba!
könyvvel, ásó, autók

Szótő	Toldalék
-----	-----
-----	-----

a	b	c	d	e	f	
3	4	3	4	3	4	

3. Egészítsd ki!

A szó alakja az a
amelyet a szó kimondásakor kiejtünk vagy hallunk.

a	
3	

4. Írd le az alábbi szavakat úgy, hogy a szóelemeket kötőjellel kapcsold egymáshoz. Azután írd fel a szóelemek fölé, hogy melyik a szótő, és melyik a toldalék!
halász:
engedély:

a	b	c	d	e	f	g	h	
2	3	2	2	2	3	3	4	

5/3.A

5. Helyettesítsd más igével az alábbi mondatokban a csinál igét, és írd fölője az új igét!

Juli rendet csinált a szobában.

A vihar nagy kárt csinált a vetésben.

a	b	
2	2	

6. Egészítsd ki!

Egyszerű szónak nevezzük az olyan szót,

.....

a	
2	

7. Írd le szótagolva a következő szavakat a mellettük található vonalra!

megír:

rendőrség:

a	b	c	d	e	
2	2	3	3	2	

8. Mit nevezünk több jelentésű szónak?

.....

.....

a	b	c	
2	1	2	

9. Fejezd ki hangutánzó igével, mit csinál

a/ az óra:

b/ a szél:

a	b	
1	2	

10. Írj három rokon értelmű szót a következő szóhoz!

tó:

a	b	c	
3	3	4	

5/3.A

11. Melyik hangutánzó igével fejezhető ki a következő jelentés:

folyadék /például víz/ belezuhanó tárgytól
/például kőtől/ mély hangot ad.

A hangtuánzó ige:

a	b	c
3		

12. Egészítsd ki a hiányzó betűvel az alábbi két szót!

va..beton

há..fal

a	b	c
1	1	

13. Hányféleképpen választható el a következő szó?

Írd le a vonalra mindegyik elválasztási módnak megfelelően!

Magyarország:
.....

a	b	c
4	3	4

Teljesítmény:%pont

Érdemjegy:

SZORGALMI FELADATOK

14. Írj egy-egy mondatot a következő két szóval!

fáradtság:

.....

fáradtság:

.....

a	b	c
2	2	

15. Az alábbi betűkből állíts össze annyi értelmes szót, ahányat tudsz! - A szavakat írd a betűk melletti vonalra!

u, s, g, r, á:

s, v, a, a:

r, t, é:

a	b	c	d	e	f	g	h	i	
2	2	2	2	2	2	2	2	2	

A szorgalmi feladatok értéke:

.....%pont

Ez a teszt - az MM és az OPI támogatásával - A JATE Pedagógiai Tanszékén készült.
Csoportvezető: Dr. Orosz Sándor kandidátus
Az újrásokszorosításért felelős:

JAVÍTÓKULCS

A/ változat

5. osztály

A SZÓ

<p>1. A fogalmazás tetszőleges
A szükséges jegyek:
a/ a szó része
b/ <u>toldalékok</u> járulnak hozzá</p> <p>2. a/ könyv: szótő
b/ -vel: <u>toldalék</u>
c/ ás: szótő
d/ -ó: <u>toldalék</u>
e/ autó: szótő
f/ -k: <u>toldalék</u></p> <p>3. a/ <u>hangsor</u></p> <p>4. a-b/ hal: szótő
c-d/ -ász: <u>toldalék</u>
e-f/ enged: szótő
g-h/ -ély: <u>toldalék</u></p> <p>5. Javítás értelem szerint</p> <p>6. a/ amelyet csak hangokra és szótagokra lehet bontani /amelyet nem lehet további szavakra bontani/</p> <p>7. a/ meg-
b/ ír
c/ rend-
d/ őr-
e/ ség</p> | <p>8. A fogalmazás tetszőleges.
A szükséges jegyek:
a/ a hangalakhoz kettő jelentés kapcsolódik
b/ a hangalakhoz kettőnél több jelentés fűződik
c/ a jelentések összefüggnek egymással</p> <p>9. Javítás értelem szerint</p> <p>10. Javítás értelem szerint</p> <p>11. a/ csobban /loccsan/
12. a/ vasbeton
b/ házfal
Csak kifogástalan helyesírással!</p> <p>13. a/ Ma-gyarország
b/ Magyar-ország
c/ Magyaror-szág</p> <p>14. Javítás értelem szerint</p> <p>15. a/ sugár
b/ ugrás
c/ rugás
d/ avas
e/ sava
f/ vasa
g/ rét
h/ tér
i/ ért</p> |
|---|--|

OSZTÁLYZATTÁ ALAKÍTÁS

0,0 - 20,6: elégtelen
20,7 - 43,3: elégséges
43,4 - 66,0: közepes
66,1 - 88,6: jó
88,7 - 100,0: jeles

Témazáró mérőlap
Általános iskola
Nyelvtan, 5. osztály

B/ változat
Név:
Osztály:

A S Z Ó

1. Miféle szóelemeket ismersz? - Sorold fel őket!

.....
.....

a	b	c	
1	1	3	

2. Írd le az alábbi szavakat úgy, hogy a szóelemeket kötőjellel kapsold egymáshoz! Azután írd fel a szóelemek fölé, hogy melyik a szótag, és melyik a toldalék!

kertész:

akadály:

a	b	c	d	e	f	g	h	
2	1	2	3	2	3	3	4	

3. Melyik hangutánzó igével fejezhetjük ki a következő jelentést:

Madár magas hangon, zajosan összevissza zsibongó

hangot ad:

a	
3	

4. Egészítsd ki!

Összetett szónak nevezzük az olyan szót,

.....

a	
2	

5. Bontsd elemeire a következő szavakat, és írd be a szóelemeket a táblázatba!

órák, ceruzát, író

Szótag	Toldalék

a	b	c	d	e	f	
3	4	3	5	3	4	

6. Írd le a magánhangzók illeszkedésének törvényét!

.....

a	b	
2	2	

7. Pótold a hiányzó betűt az alábbi két szóban!

há..sor

ké..fogás

a	b	
1	1	

8. Helyettesítsd más igével az alábbi mondatokban a csinál igét, és írd az új igét föléje!

Péter megcsinálta a házi feladatot.

Édesanya finom levest csinált ebédre.

a	b	
2	2	

9. Írd le szótagolva a következő szavakat a mellettük található vonalra!

Megőv:

vasutas:

a	b	c	d	e	
2	2	2	3	3	

5/3.B

10. Egészítsd ki!

Egyjelentésű szónak nevezzük az olyan szót, amelynek hangalakjához fűződik.

a	
1	

11. Írj három rokon értelmű szót a következő szóhoz!
patak:

a	b	c	
2	2	4	

12. Fejezd ki hangutánzó igével, mit csinál
a víz:
a papír:

a	b	
1	2	

13. Hányféleképpen választható el a következő ország-név? Írd le a vonalra mindegyik elválasztást!
Németország:
.....

a	b	c	
4	4	4	

Teljesítmény:%pont

Érdemjegy:

SZORGALMI FELADATOK

14. Írj egy-egy mondatot az alábbi szavakkal!
izzadság:
.....
izzadtság:
.....

a	b	
2	2	

15. Az alábbi betűkből állíts össze annyi értelmes szót, ahányat tudsz! A szavakat írd a betűk melletti vonalra!

t, l, e, é:

t, r, á:

t, n, r, e, e, g:

a	b	c	d	e	f	g	h	
2	2	2	2	2	2	2	2	

re v.

A szorgalmi feladatok értéke:%pont

Ez a teszt - az MM és az OPI támogatásával - a JATE Pedagógiai Tanszékén készült.
Csoportvezető: Dr. Orosz Sándor kandidátus
Az újraskozorozosításért felelős:

JAVÍTÓKULCS

B/változat

5. osztály

A SZÓ

1. a/ szótő	9. a/ meg-
b/ toldalék	b/ óv
c/ kötőhangzó	c/ vas-
	d/ u-
2. a-b/ kert: szótő	e/ tas
c-d/ -ész: toldalék	10. a/ egy/etlen/ jelentés
e-f/ akad: szótő	11. Javítás értelem szerint
g-h/-ály:toldalék	12. Javítás értelem szerint
3. a/ csiripel /értelemsze-
rűen lehet más is jó!/
4. a/ amelyet kettő /vagy
több/ szóra lehet bonta-
ni /kettő vagy több szó-
ból összetétellel kelet-
kezett/
5. a/ óra: szótő
b/ -k: toldalék
c/ ceruza: szótő
d/ -t: toldalék
e/ ír: szótő
f/ -ó: toldalék
6. a/ Magas hangrendű szó-
tőhöz magas toldalékok
b/ mély hangrendű szótő-
höz mély toldalékok
7. a/ házsor
b/ kézfogás
Csak kifogástalan
helyesírással!
8. Javítás értelemszerint	13. a/ Né-metország
b/ Német-ország
c/ Németor-szág
14. Javítás értelem szerint
15. a/ élet
b/ étel
c/ léte
d/ élte
e/ tár
f/ árt
g/ tenger
h/ renget

OSZTÁLYZATTÁ ALAKÍTÁS

- 0,0 - 18,1: elégtelen
18,2 - 42,7: elégséges
42,8 - 67,2: közepes
67,3 - 91,8: jó
91,9 - 100,0: jeles

Témazáró mérőlap

C/ változat

Általános iskola

Név:

Nyelvtan, 5. osztály

Osztály:

A S Z Ó

1. Mi a szó?

.....
.....

a	b	c	
1	1	1	

2. Írd le az alábbi szavakat úgy, hogy a szóelemeket kötőjellel kapcsold egymáshoz! Azután írd fel a szóelemek fölé, hogy melyik a szótő, és melyik a toldalék!
hidász:
rejtély:

a	b	c	d	e	f	g	h	
2	3	2	4	2	3	3	5	

3. Helyettesítsd más igével az alábbi mondatokban a csi-nál igét, és írd az új igét föléje!

Az asztalos gyorsan megcsinálta a széket.

Pisti sok hibát csinált a házi feladatban.

a	b	
2	2	

4. Sorold fel a szóelemeket!

.....
.....

a	b	c	
2	1	3	

5. Írj három rokon értelmű szót a következő szóhoz!

domb:
.....

a	b	c	
2	2	3	

6. Pótold a hiányzó betűt az alábbi két szóban

raj..szeg

ví..folyás

a	b	
1	2	

5/3.C

7. Egészítsd ki!

A szó jelentése az, amire a hangsor kiejtésekör vagy
hallásakor

a	
1	

8. Melyik hangutánzó igével fejezhetjük ki a következő
jelentést?

Halkan beszél.

A hangutánzó ige:

a	
3	

9. Fejezd ki hangutánzó szóval, mit csinál

a lomb:

a szalma:

a	b	
2	2	

10. Bontsd elemeikre a következő szavakat, és írd be a
szóelemeket a táblázatba!

lámpák, asztalról, vadász

Szótő	Toldalék
-----	-----
-----	-----
-----	-----

a	b	c	d	e	f	
3	4	3	4	3	4	

11. Írd le szótagolva a következő szavakat a mellettük
található vonalra!

megad:

kertajtó:

a	b	c	d	e	
2	2	2	3	3	

5/3.C

12. Hányféleképpen választható el a következő ország-név? Írd le a vonalra mindegyik elválasztását!

Olaszország:

.....

a	b	c	
5	3	4	

Teljesítmény:%pont

Érdemjegy:

SZORGALMI FELADATOK

13. Az alábbi betűkből állíts össze annyi értelmes szót, amennyit tudsz! A szavakat írd a betűk melletti vonalra!

é, t, l:

a, r, k:

á, r, z:

é, t, r:

a	b	c	d	e	f	g	h	i	
2	2	2	2	2	2	2	2	2	

14. Írj egy- egy mondatot az alábbi szavakkal!

helység:

.....

helyiség:.....

.....

a	b	
2	2	

A szorgalmi feladatok értéke:...%pont

Ez a teszt - az MM és az OPI támogatásával - a JATE Pedagógiai Tanszékén készült.

Csoportvezető: Dr. Orosz Sándor kandidátus

Az újrasokszorosításért felelős:

JAVÍTÓKULCS

C/ változat

5. osztály

A SZÓ

1. A fogalmazás tetszőleges.
A szükséges jegyek:
a/ beszédrész
b/ legkisebb rész
c/ értelmes rész	11. a/ meg-
b/ ad
c/ kert-
d/ aj-
e/ tó
2. a-b/ híd: szótő
c-d/ -ász: toldalék
e-f/ rejt: szótő
g-h/: -ély: toldalék	12. a/ O-laszország
b/ Olasz-ország
c/ Olaszor-szág
3. Javítás értelem szerint	13. a/ tél
b/ lét
c/ élt
d/ kar
e/ rak
f/ ráz
g/ zár
h/ árt
i/ tár
4. a/ szótő
b/ toldalék
c/ kötőhangzó	14. Javítás értelem szerint
5. Javítás értelem szerint	
6. a/ rajzszeg
b/ vízfolyás
Csak kifogástalan
helyesírással!	
7. a/ gondolunk	
8. a/ suttog /ért.szerint
más is!/
9. Javítás értelem szerint	
10. a/ lámpa: szótő
b/ -k: toldalék
c/ asztal: szótő
d/ -ról: toldalék
e/ vad: szótő
f/ -ász: toldalék	

OSZTÁLYZATTÁ ALAKÍTÁS

0,0 - 25,5: elégtelen
25,6 - 48,7: elégséges
48,8 - 71,9: közpes
72,0 - 94,9: jó
95,0 -100,0: jeles

Témazáró mérőlap
Általános iskola
Nyelvtan, 5. osztály

D/ változat
Név:
Osztály:

A S Z Ó

1. Egészítsd ki!

A hangutánzó szavak hangalakjukkal
.....

a	b
1	

2. Pótold a hiányzó betűt az alábbi két szóban!

vi...szintes

ré...kilincs

a	b
1	1

3. Írd le szótagolva a következő szavakat a mellettük található vonalra!

megél:

vétélár:

a	b	c	d	e
2	2	3	3	3

4. Bontsd elemeikre a következő szavakat, és írd be a szóelemeket a táblázatba!

széknél, szó, ollók

Szótag	Toldalék
-----	-----
-----	-----

a	b	c	d	e	f
3	5	3	4	3	4

5. Mit nevezünk rokon értelmű szónak?

.....
.....

a	b
2	2

6. Írd le az alábbi szavakat úgy, hogy a szóelemeket kötőjellel kapcsold egymáshoz! Azután írd fel a szóelemek fölé, hogy melyik a szótő, és melyik a toldalék!

utász:

szabály:

a	b	c	d	e	f	g	h	
2	3	3	4	3	3	3	4	

7. Írj három rokon értelmű szót a következő szóhoz!

csónak:

.....

a	b	c	
2	2	2	

8. Melyik hangutánzó igével fejezhetjük ki a következő cselekvést:

Mohón, hangokat adva eszik.

A hangutánzó ige:

a	
3	

9. Milyen szót nevezünk többszörösen összetett szónak?

.....

.....

a	b	c	
1	1	1	

10. Helyettesítsd más igével a csinál igét, és írd az új igét föléje!

Joli három számtan példát csinált.

Az ember néha ostobaságot csinál.

a	b	
2	3	

11. Fejezd ki hangutánzó igével, mit csinál

a gép:

a trombita:

a	b	
2	2	

12. Hányféleképpen választható el a következő országnév?
Írd le a vonalra mindegyik elválasztását!

Spanyolország:

.....

a	b	c	
4	3	5	

Teljesítmény:%pont

Érdemjegy:

SZORGALMI FELADATOK

13. Írj egy-egy mondatot az alábbi szavakkal!

ártatlan:

.....

ártalmatlan:

.....

a	b	
2	2	

14. Az alábbi betűkből állíts össze annyi értelmes szót,
ahányat tudsz! A szavakat írd a betűk melletti vonalra!

é, e, t, l:

a, a, k, t, r:

a	b	c	d	e	f	g	h	
2	2	2	2	2	2	2	2	

A szorgalmi feladatok értéke: ...%pont

Ez a teszt - az MM és az OPI támogatásával - a JATE Pedagógiai Tanszékén készült.

Csoportvezető: Dr. Orosz Sándor kandidátus

Az újrásokszorosításért felelős:

JAVÍTÓKULCS

D/ változat

5. osztály

A SZÓ

1. a/ élőlények vagy dolgok hangját utánozzák
2. a/ vízszintes
b/ rézkilincs
Csak kifogástalan helyesírással!
3. a/ meg-
b/ él
c/ vé-
d/ tel-
e/ ár
4. a/ szék: szótő
b/ -nél: toldalék
c/ só: szótő
d/ -z: toldalék
e/ olló: szótő
f/ -k: toldalék
5. A fogalmazás tetszőleges.
A szükséges jegyek:
a/ a hangalak különböző
b/ a jelentés azonos vagy hasonló
6. a-b/ ut: szótő
c-d/ -ász: toldalék
e-f/ szab: szótő
g-h/ -ály: toldalék
7. Javítás értelem szerint!
8. a/ csámcsog.
9. a/ előtagja Összetett szó
b/ vagy utótagja Összetett szó
c/ vagy elő- és utótagja is összetett szó
Mindhárom elem jónak minősül akkor is, ha ezt írja: kettőnél több szóból áll.
10. Javítás értelem szerint.
11. Javítás értelem szerint.
12. a/ Spa-nyolország
b/ Spanyol-ország
c/ Spanyol-or-szág
13. Javítás értelem szerint.
14. a/ élet
b/ étel
c/ léte
d/ élte
e/ tarka
f/ takar
g/ rakta
h/ akart

OSZTÁLYZATI ALAKÍTÁS

0,0 - 19,6: elégtelen
19,7 - 47,0: elégséges
47,1 - 74,4: közepes
74,5 - 94,4: jó
94,5 - 100,0: jeles

3. Összesített eredmények
változatanként

17. tábla

A III/A változat össze-
foglaló adatai

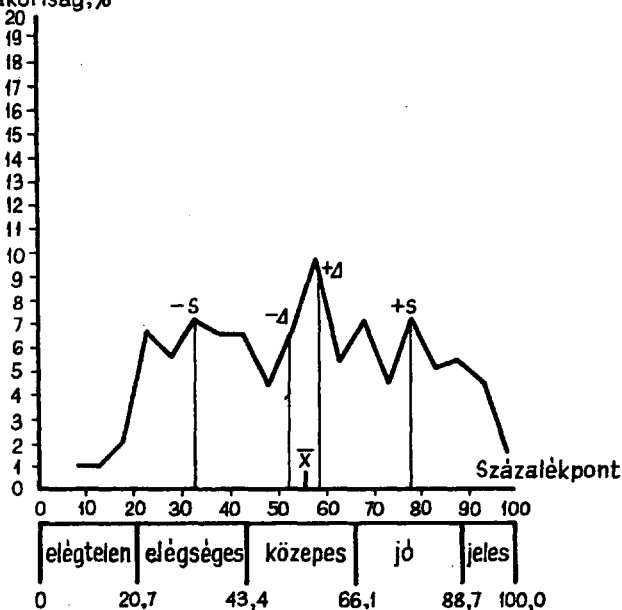
A tanulók száma		223
Átlag	\bar{x}	55,1
Konfidencia intervallum	$\pm \Delta$	$\pm 3,1$
Pontossági követelmény		$\pm 5,8 \%$
Szórás	$\pm s$	$\pm 22,6$
Relatív szórás		41,1 %

18. tábla Feloszlás

%pont	Tanuló /% /
0,1 - 5,0	0,0
5,1 - 10,0	1,0
10,1 - 15,0	1,0
15,1 - 20,0	2,0
20,1 - 25,0	6,7
25,1 - 30,0	5,6
30,1 - 35,0	7,2
35,1 - 40,0	6,7
40,1 - 45,0	6,7
45,1 - 50,0	4,1
50,1 - 55,0	6,7
55,1 - 60,0	9,8
60,1 - 65,0	5,6
65,1 - 70,0	7,2
70,1 - 75,0	4,6
75,1 - 80,0	7,2
80,1 - 85,0	5,1
85,1 - 90,0	5,6
90,1 - 95,0	4,6
95,1 - 100,0	1,5

Relatív
gyakoriság, %

32. ábra

19. tábla

A III/B változat össze-
foglaló adatai

A tanulók száma	227
Átlag \bar{x}	54,5
Konfidencia intervallum $\pm \Delta$	$\pm 3,4$
Pontossági követelmény	$\pm 6,2\%$
Szórás $\pm s$	$\pm 24,5$
Relatív szórás	45,0%

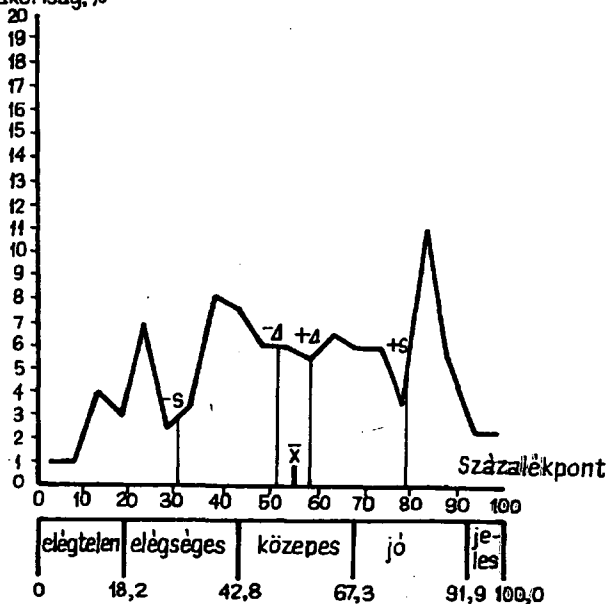
20. tábla

Eloszlás

%pont	Tanuló %/
0,1 - 5,0	1,0
5,1 - 10,0	1,0
10,1 - 15,0	4,0
15,1 - 20,0	3,0
20,1 - 25,0	7,1
25,1 - 30,0	2,5
30,1 - 35,0	3,5
35,1 - 40,0	8,1
40,1 - 45,0	7,6
45,1 - 50,0	6,0
50,1 - 55,0	6,0
55,1 - 60,0	5,5
60,1 - 65,0	6,5
65,1 - 70,0	6,0
70,1 - 75,0	6,0
75,1 - 80,0	3,5
80,1 - 85,0	11,1
85,1 - 90,0	5,5
90,1 - 95,0	2,5
95,1 - 100,0	2,5

Relatív
gyakoriság, %

33. ábra

21. tábla

A III/C változat össze-
foglaló adatai

A tanulók száma	215
Átlag \bar{x}	61,4
Konfidencia intervallum $\pm \Delta$	$\pm 3,2$
Pontossági követelmény	$\pm 5,2\%$
Szórás $\pm s$	$\pm 23,1$
Relatív szórás	37,7%

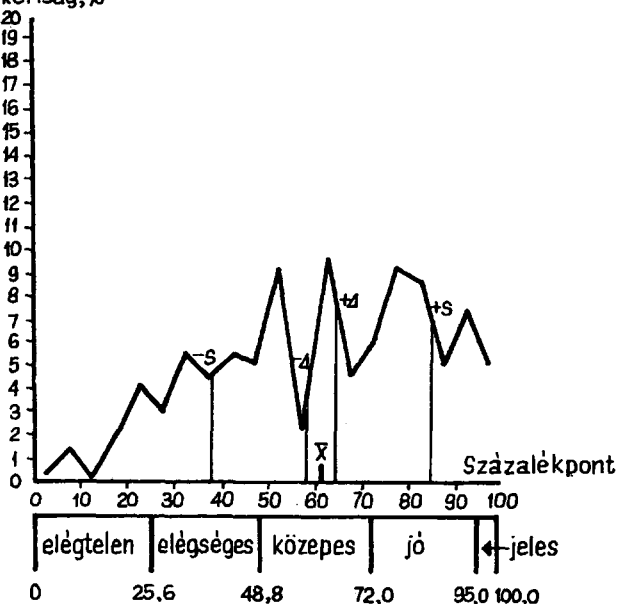
22. tábla

Eloszlás

%pont	Tanuló /% /
0,1 - 5,0	0,0
5,1 - 10,0	1,5
10,1 - 15,0	0,0
15,1 - 20,0	2,0
20,1 - 25,0	4,1
25,1 - 30,0	3,0
30,1 - 35,0	5,6
35,1 - 40,0	4,6
40,1 - 45,0	5,6
45,1 - 50,0	5,1
50,1 - 55,0	9,2
55,1 - 60,0	2,5
60,1 - 65,0	9,7
65,1 - 70,0	4,6
70,1 - 75,0	6,1
75,1 - 80,0	9,2
80,1 - 85,0	8,7
85,1 - 90,0	5,1
90,1 - 95,0	7,6
95,1 - 100,0	5,1

Relatív
gyakoriság, %

34. ábra

23. tábla

A III/D változat össze-
foglaló adatai

A tanulók száma	217
Átlag \bar{x}	60,2
Konfidencia intervallum $\pm \Delta$	$\pm 3,9$
Pontossági követelmény	$\pm 6,5\%$
Szórás $\pm s$	$\pm 27,4$
Relatív szórás	45,5%

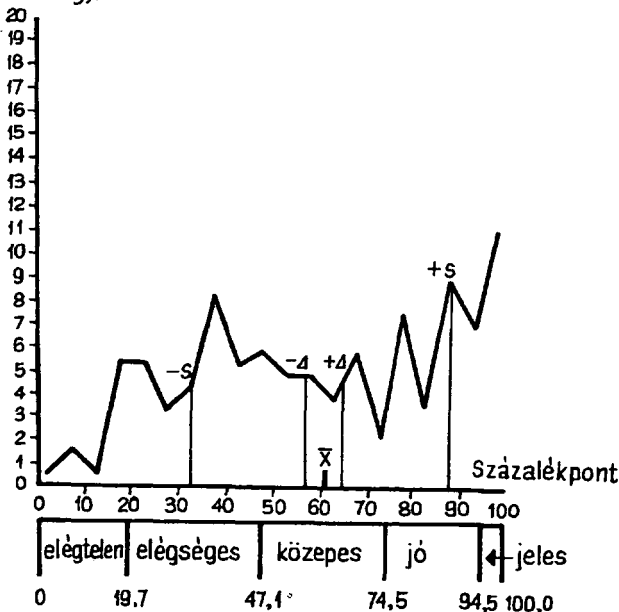
24. tábla

Eloszlás

%pont	Tanuló /%/
0,0 - 5,0	0,5
5,1 - 10,0	1,6
10,1 - 15,0	0,5
15,1 - 20,0	5,3
20,1 - 25,0	5,3
25,1 - 30,0	3,2
30,1 - 35,0	4,2
35,1 - 40,0	8,0
40,1 - 45,0	5,3
45,1 - 50,0	5,8
50,1 - 55,0	4,8
55,1 - 60,0	4,8
60,1 - 65,0	3,7
65,1 - 70,0	5,8
70,1 - 75,0	2,1
75,1 - 80,0	7,4
80,1 - 85,0	3,7
85,1 - 90,0	9,0
90,1 - 95,0	6,9
95,1 - 100,0	11,2

Relatív
gyakoriság, %

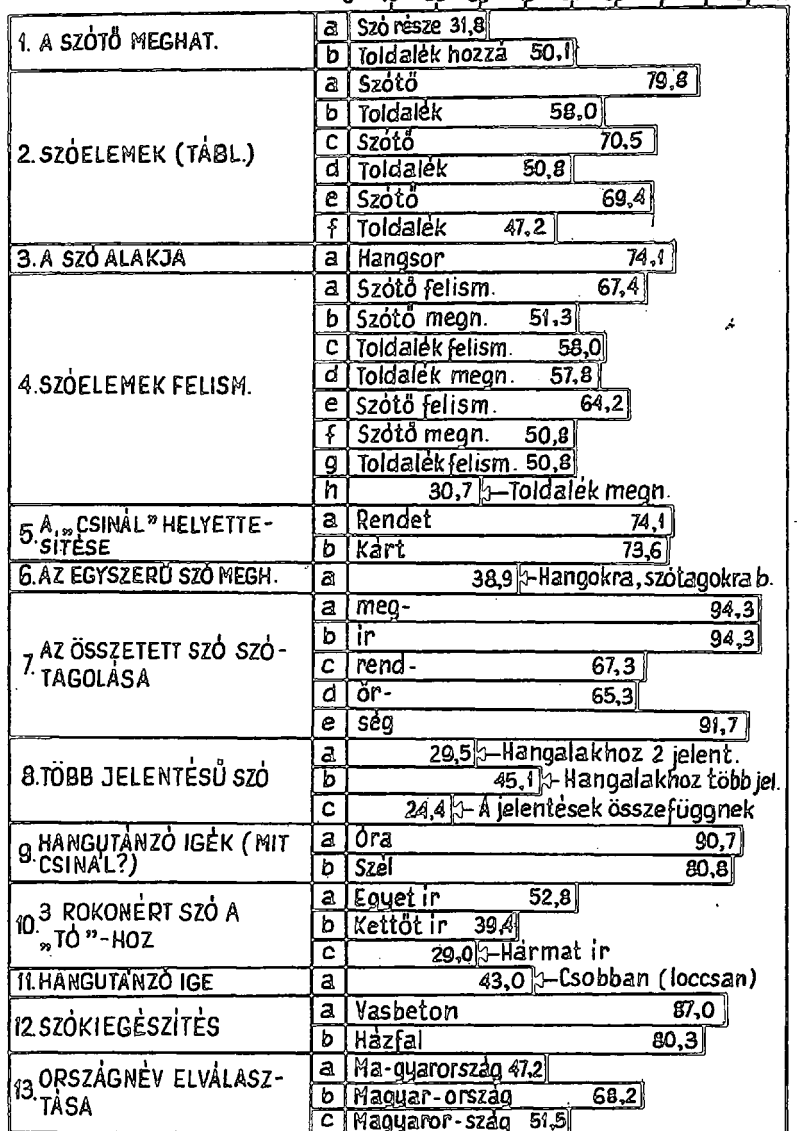
35. ábra

A III/A VÁLTOZAT EREDMÉNYEI

38. ábra
Százalék

0 10 20 30 40 50 60 70 80 90 100

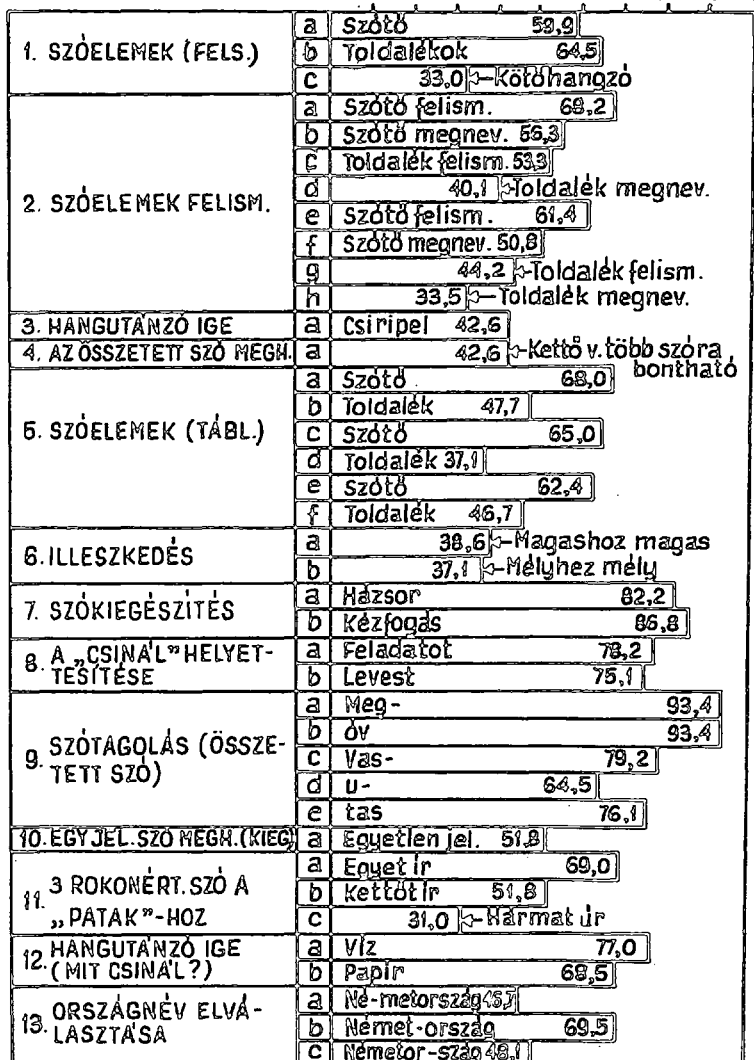

0 10 20 30 40 50 60 70 80 90 100

A III/B VÁLTOZAT EREDMÉNYEI

Százalék

0 10 20 30 40 50 60 70 80 90 100

0 10 20 30 40 50 60 70 80 90 100

38. ábra

A III/C VÁLTOZAT EREDMÉNYEI

Százalék

0 10 20 30 40 50 60 70 80 90 100

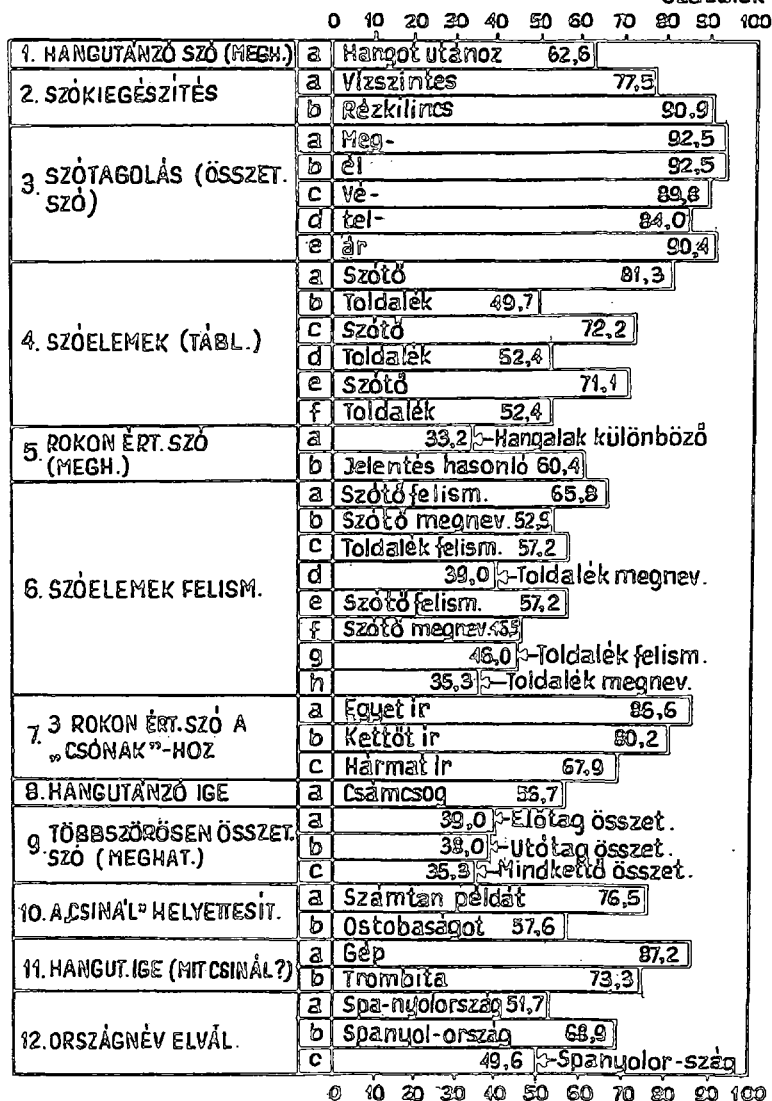
1. A SZÓ FOGALMA (MEGHAT.)	a	Beszédrész	86,7
	b	Legkisebb rész	90,8
	c	Értelmes rész	88,7
2. SZÓELEMÉK FELISM.	a	Szóto felism.	75,9
	b	Szóto megnev.	56,4
	c	Toldalék felism.	64,1
	d	39,5 ← Toldalék megnev.	
	e	Szóto felism.	64,1
	f	Szóto megnev.	51,8
	g	Toldalék felism.	51,8
	h	29,9 ← Toldalék megnev.	
3. A „CSINÁL” HELYET- TESÍTÉSE	a	Széket	79,3
	b	Hibát	76,9
4. A SZÓELEMÉK FELS.	a	Szóto	64,6
	b	Toldalék	67,7
	c	37,9 ← Kötőhangzó	
5. 3 ROKON ÉRT. SZÓ A „DOMB”-HOZ	a	Egyet ír	83,6
	b	Kettőt ír	75,4
	c	Hármat ír	53,3
6. SZÓKIEGÉSZÍTÉS	a	Rajzszeg	89,2
	b	Vízfolyás	55,9
7. A SZÓ JELENTÉSE (MEGH.)	a	Amire gondolunk	66,7
8. HANGUTÁNZÓ IGE	a	Suttog	56,4
9. HANGUTÁNZÓ IGE (MIT CSINÁL?)	a	Lomb	64,1
	b	Szalma	60,0
10. SZÓELEMÉK (TÁBL.)	a	Szóto	65,1
	b	Toldalék	50,3
	c	Szóto	70,8
	d	Toldalék	54,4
	e	Szóto	67,2
	f	Toldalék	50,8
11. SZÓTAGOLÁS (ÖSSZE- TETT SZÓ)	a	Meg-	92,3
	b	ad	92,3
	c	Kert-	92,8
	d	aj-	82,5
	e	tő	86,7
12. ORSZÁGNÉV ELVÁ- LASZTÁSA	a	O-laszország	44,2
	b	Olasz-ország	70,1
	c	Olaszor-szág	52,2

0 10 20 30 40 50 60 70 80 90 100

39. ábra

A III/D VÁLTOZAT EREDMÉNYEI

Százalék

A teljesítmény-átlag szinte teljesen azonos az első és a második tematikus egységével. Az eredmények eloszlása azonban egyenetlenebb, mint a második egységé, de nem annyira szélsőséges, mint az elsőé. Egészében tehát elfogadható tudást mutatnak a tanulók ebből az anyagrészből.

Érdekessége az eloszlásnak, hogy a B és a D változaton feltűnő a görbe felszálló ága a maximális teljesítményeknél: eléggé elkülönülnek a jó és a gyenge teljesítmények, ill. sok az egészen jó eredmény.

Már a változatonkénti összesítőkn /32-35. ábra/ is jól érzékelhető, hogy e tematikus egység fogalmi definícióinak a megtanítására kevés gondot fordítanak a tanárok országosan: jóval alacsonyabb színvonalon tudják őket a tanulók, mint ahogyan az alkalmazási feladatokat megoldják.

A minőségi elemzést most is témánként adjuk.

4. Az eredmények témánként

Az egyes témák átlaga eléggé eltérő. A szó fogalma; az egyszerű és az összetett szó c. téma feladatait a tanulók 59 %-a jól oldotta meg, A szó alakja és jelentése c. témában csak 44 % a jó megoldást adók aránya, A rokon értelmű szavak témájából 62 %, A hangutánzó szavakból 66 %, A szóelemek c. témából 57 %, A toldalékokból 61 % ért el helyes megoldást. Minden változatban szerepelt egy hangtani ismétlési, kiegészítési feladat a mássalhangzók zöngésedésére és zöngétlenedésére; ezt az egyszerű feladatot a tanulók 80 %-a jól oldotta meg. A már többször említett országos helyesírási mérésben, ahol nem megjelölt helyesírási problémára koncentrálták figyelmüket, 50 százalékuk hibázott.

A magánhangzók illeszkedési törvényét igen gyenge szinten tudják reprodukálni.

A szó fogalma; az egyszerű és az összetett szó

Összesen négy definíciót kértünk számon. Ezek közül kettőt olyan kiegészítési feladatban /A₆, B₄/, ahol megadtuk a genuszt, és a tanulóknak két tulajdonságot jelölő tény

kellott leírniuk. E két fogalom az egyszerű és az összetett szó. Mindkettőt a tanulók 40 %-a tudta csak. - Teljes definíciót reprodukáltattunk a szó fogalmáról /C₁/: mind a genuszt, mind a két megkülönböztető jegyet a tanulók közel 90 %-a írta helyesen. Ugyancsak teljes definíció reprodukálását kértük a többszörösen összetett szó fogalmáról /D₉/: ezt viszont átlagosan 40 százalékuk írta jól. /Mindezeket a 40. ábrán szemléltethetjük./

Lényegében tehát csak a szó fogalmát tudják megnyugtatóan.

A szó alakja és jelentése

A tartalmi - struktuális elemzéskor rámutattunk arra, hogy milyen problémák állnak fenn e téma fogalmaival összefüggésben. Azt is említettük már, hogy e témából a leggyengébb az eredmény. A 41. ábrán megfigyelhető, hogy a több jelentésű szó fogalmát tudják a legkevésbé a tanulók.

A szó alakjának és jelentésének fogalma jóval kevesebb problémát okoz. Érdekes viszont, hogy az egyjelentésű szónak - az elnevezésében is szereplő - megkülönböztető jegyét csak a tanulók fele reprodukálta.

A rokon értelmű szavak

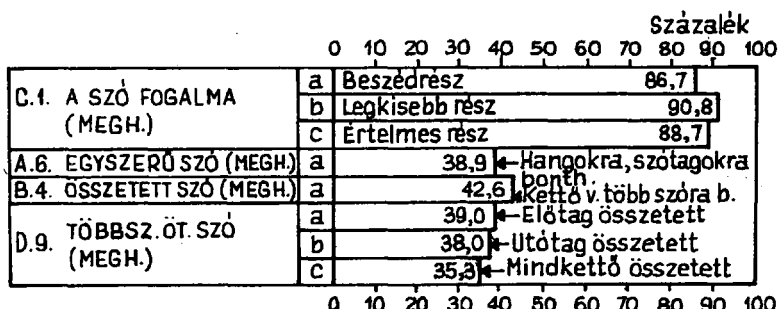
A fogalmi definícióban szereplő két megkülönböztető jegy közül a hangalakra vonatkozót csak a tanulók egyharmada tudja, míg a jelentésre vonatkozót közel kétharmada. /42. ábra./

Minden mérőlapváltozaton szerepel egy olyan feladat, amelyben a "csinál" ige fordul elő két különböző mondatban: ezt kellett rokon értelmű szóval helyettesíteniük a tanulóknak. Szokásos nyelvi környezetben háromnegyed részük megfelelő igével helyettesíti. Az egyetlen, számunkra szokatlabb szerkezetben /"ostobaságot csinál"/ 20 %-kal gyengébb az eredmény.

Ugyancsak minden mérőlapváltozatra felvettünk egy-egy olyan feladatot, amelyben megadott, közismert szóhoz három rokon értelmű szót kellett írni. Ez a feladat a szókinsz egy

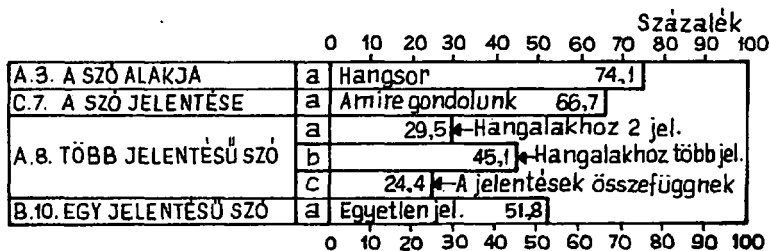
40. ábra

A SZÓ FOGALMA; AZ EGYSZERŰ ÉS ÖSSZETETT SZÓ

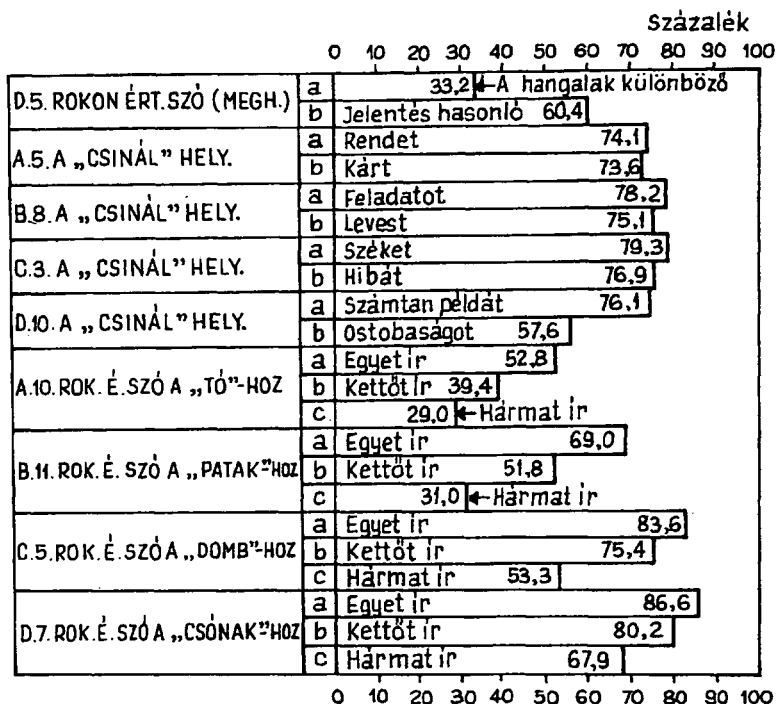
41. ábra

A SZÓ ALAKJA ÉS JELENTÉSE

42. ábra

ROKON ÉRTELMŰ SZAVAK

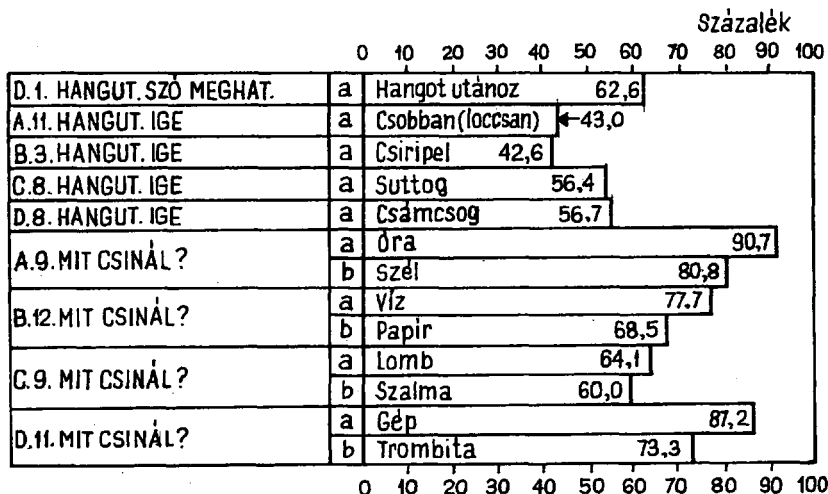
szempontu vizsgálatára is alkalmas. Az adott szavakhoz /tó, patak, domb, csónak/ átlagosan a tanulók 73 %-a ír legalább egy rokon értelmű szót; kettőt már csak 62 %-uk tud, hármát pedig csupán 45 %.

A hangutánzó szavak

A fogalom egyetlen jegyét reprodukáltattuk kegyesítéssel feladatban. Közel kétharmados a jó megoldás. /43. ábra/.

Minden változaton szerepel egy feladat, amelyben körülírtunk egy jelenséget, amelyet a tanulóknak hangutánzó szóval

HANGUTÁNZÓ SZAVAK

kellett megnevezniük. Ilyen gyakorlat elég szép számmal található a tankönyvben. Az eredmény mégis csak 50 % körüli.

Egy másik, minden változaton megoldandó feladatban Mit csinál? kérdésre kellett két-két különböző alanyhoz hangutánzó igét írniuk a tanulóknak. Háromnegyed részük irt helyeset. Érdekes, hogy a lomb és a szalma hangját érzékeltető hangutánzó igéket irtak a legkevesebben.

A szóelemek

Az eredmények a 44. ábrán szemlélhetők.

Rákérdeztünk a szótőnek a tankönyvben adott meghatározására. A genuszt, azt, hogy a szónak része /eleme/, csupán a tanulók egyharmada, a megkülönböztető jegyet fele nevezte meg. E fogalom reprodukálása tehát elég gyengén megy. - Emlékezzünk rá: a mondatrészek definíciójában általában többen tudták a genuszt, mint a differencia specifikákat. Nyilván nem életkori sajátosság tehát, hogy a fogalmi definíció mely

elemét jegyzik meg jobban, könnyebben a gyerekek, hanem a tanítás módjának függvénye.

A szóelemek felsorolását két változaton is kértük. A szótövet és a toldalékot közel azonos mértékben tudják: átlagosan a tanulók 65 %-a, a kötőhangzót viszont csak egyharmad részük sorolja a szóelemek közé.

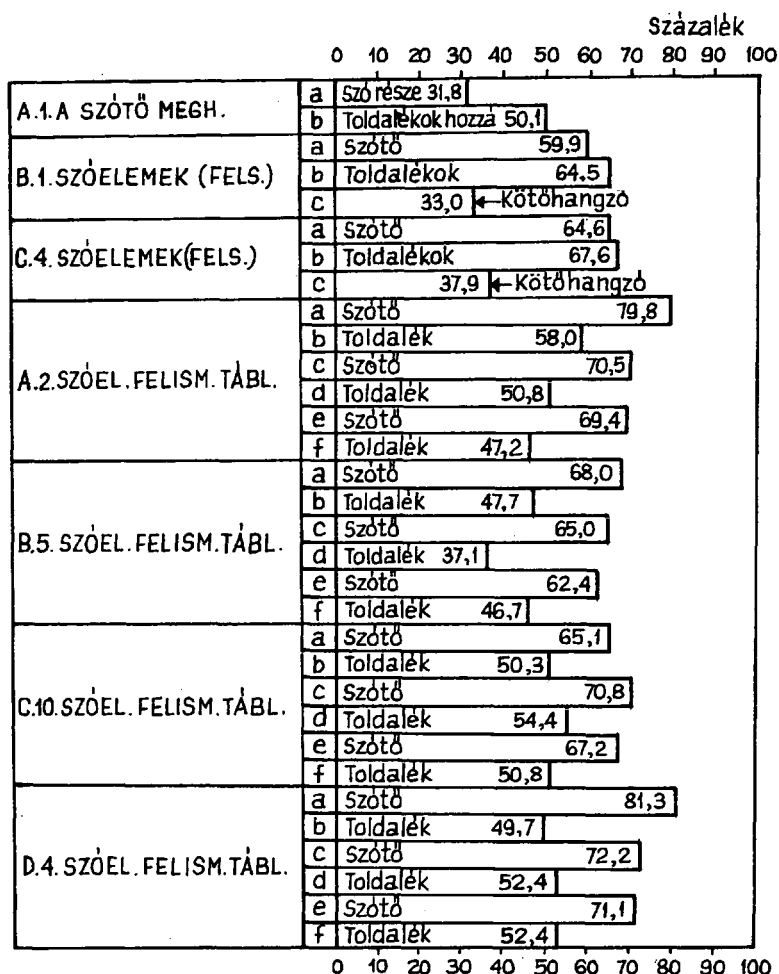
A gyakorlatban, más formájú, más szintű ellenőrzés esetén jobb tudást tanusítanak.

Mind a négy változat feladatai közé tettünk egy olyat, amelyben három toldalékos szót kellett elemezni táblázat segítségével. A tábla fejrovatában a két szóelem /szótő, toldalék/ megnevezése található. A szóelemek nevét tehát nem kellett a tanulóknak felidézniük, hanem a megadott szavakat kellett felbontaniuk elemeikre, és minden egyes elemben rá kellett ismerniük az adekvát fajtára. A szótövet átlagosan 70 %-uk, a toldalékot pedig csak 50 %-uk emeli ki, ill. sorolja be helyesen. Mint érdekességet jegyezzük meg, hogy a toldalékok között egyetlen egy van, amelyet feltűnően kevés tanuló /37 %/ ismert fel, és ez az egy a tárgyrag /B₅ feladat "d" eleme: ceruzát/. - Emlékezzünk rá, hogy a tárgyragját akkor is elég gyengén tudták /46 %/, amikor új anyag volt. /Lásd: I. tematikus egység, D₁₁ feladatát!/ Ez a hiányosság megmaradt tehát.

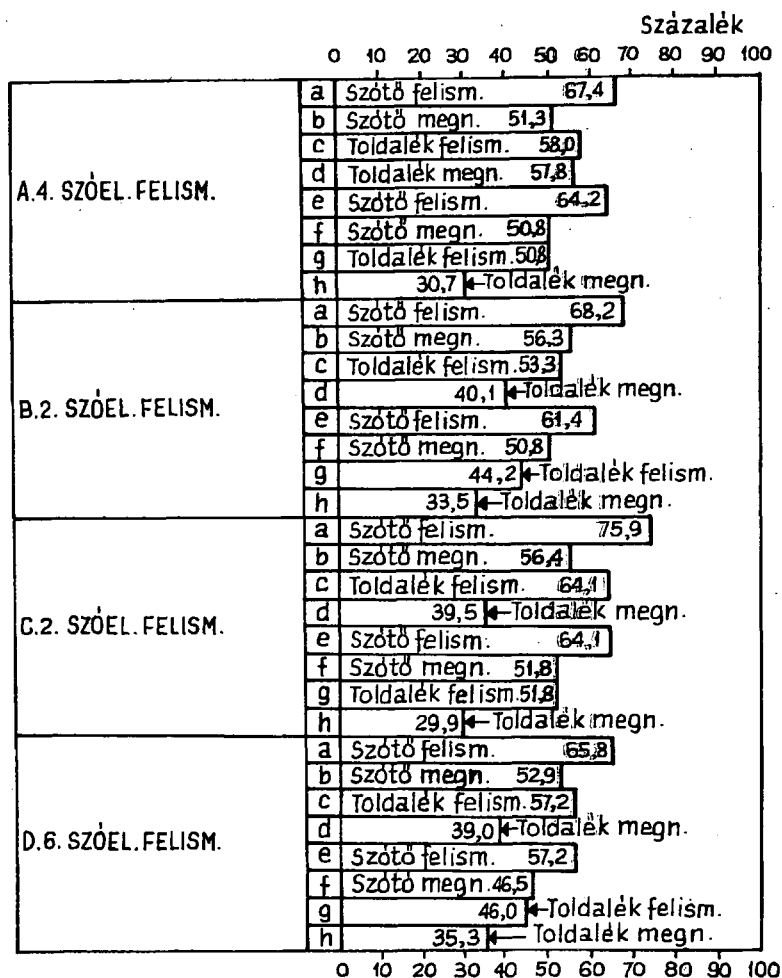
Beépítettünk mind a négy változatba egy másik azonos jellegű feladatot is. Ezek mindegyikében két-két képzett szót kellett elemezniük a tanulóknak úgy, hogy a szóelemeket kötőjellel kapcsolják egymáshoz, és mindkét elem fölé beírják a szóelem nevét /szótő, toldalék/. Az egyik szó főnévből -ász, -ész képzővel létrejött főnév, a másik igéből -ály, -ély képzővel alkotott főnév volt minden változaton.

A főnévből képzett főnévben átlagosan a tanulók 69 %-a emelte ki sikeresen a szótövet, megnevezni azonban csak 54 % tudta. A toldalékot 58 % választotta el helyesen /sokan az "á"-t ill. "é"-t is elkülönítették, mintha kötőhangzó lenne, mások egyszerűen "elsikkasztották"/. A "toldalék" megnevezését viszont csak 44 % adta meg. /Elég nagy arányban nem írtak megnevezést./

A SZÓELEMEK

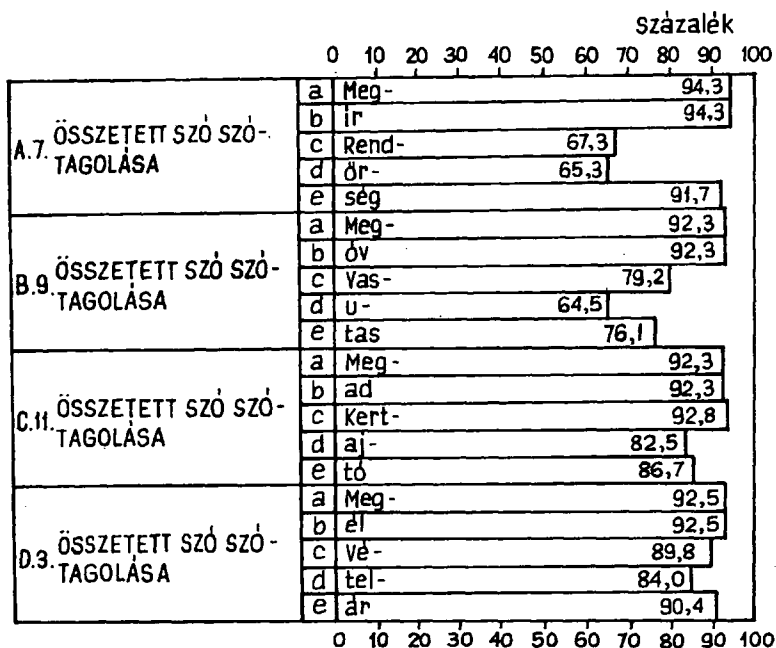

A SZÓELEMEK (Folytatás)

44/3 ábra

A SZÓELEMEK (Folytatás)

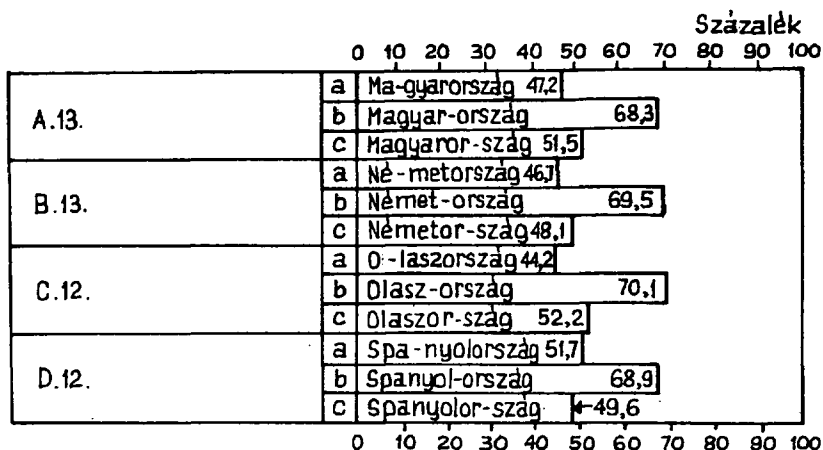
Az igéből képzett főnévben kevesebben különítették el sikerrel a szótövet /62 %/, a megnevezés is valamivel gyengébben ment /50 %/. A képző leválasztását 10 %-kal gyengébben /48 %/, a toldalék megnevezését viszont még rosszabbul végezték /32 %/.

Ez a feladat is hasonló tényeket mutat tehát az előzőben észlelthez, csupán a helyes megoldások aránya csökkent, aminek az lehet a magyarázata, hogy ez a feladat nehezebb: az ismeretek bonyolultabb alkalmazását kívánta az előzőnél.

Minden változatban szótagoltattunk két összetett szót.

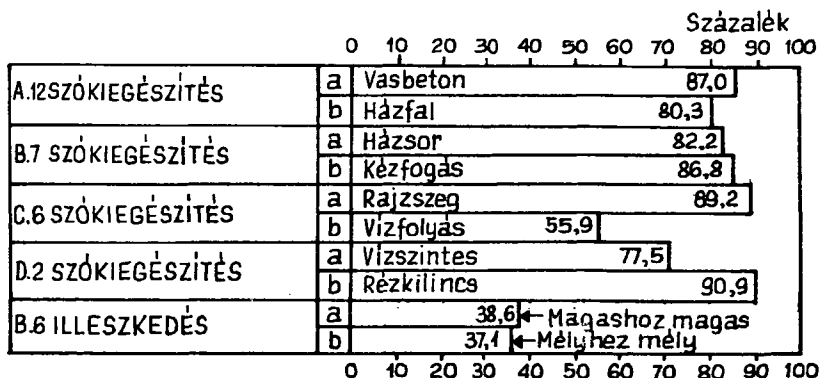
45. ábra

ORSZÁGNEVEK ELVÁLASZTÁSA

46. ábra

ISMÉTLŐ FELADAT HANGTANBÓL

Az egyik magánhangzóval kezdődő ige "meg-" igekötős alakja volt. Ezt a feladatot gyakorlatilag maradéktalanul megoldották a tanulók: átlagosan 93 % a jó szótagolás, és ez az átlag minimálisan szóródó teljesítményekből adódik. - A másik szó olyan összetett főnév volt, amelyben az előtag rövid egyjegyű mássalhangzóra végződött, az utótag pedig magánhangzóval kezdődött. A probléma tehát az volt, hogy az összetétel határán álló mássalhangzót a következő szótaghoz csatolják-e. Jó megoldást adott átlagosan a tanulók 81 %-a, ami jó eredmény. Ennél szembetűnően gyengébb eredmény a "rendőrség" és a "vasutas" szó szótagolásában mutatkozott; az előbbinél valószínűleg azért, mert nem érzékelik, hogy összetett szó, az utóbbinál viszont inkább az önmagában szótagot alkotó magánhangzó szokatlansága okozott dilemmát. Erre utal, hogy a hibázó tanulók egy része így szótagol: va-su-tas, másik része így: vas-ut-as, vagyis "nem hagyják magára" az u-t.

Végül felvettünk mind a négy változatba egy olyan feladatot, amelyben "ország" utótagú tulajdonnevek minden elválasztási lehetőségét fel kellett irniuk a tanulóknak. Az eredmény leolvasható a 45. ábráról. Látható, hogy a tanárok az összetétel határán mutakozó helyesírási problémára, vagyis a "különös"-re összpontosítják a figyelmet a tanításban, s emiatt elsikkad az "általános": a szótagolás általános szabályai szerint lehetséges elválasztás.

A hangtani ismétlő feladatot minden változaton igen jól oldották meg a tanulók /46. ábra/.

IV. FEJEZET

"Az ige" c. tematikus egység

1. A tematikus egység ismeretanyaga

Induljunk ki ismét a tankönyvi beosztásból! - A következő témákra tagolja az egységet:

Mit tudunk a szófajokról?

Mit tudunk az igékről?

Az ige jelentése

Az igék a beszédben és az írásban

Az ige alanyi és tárgyas ragozása

Az igemódok

Az igemódok és az igeidők

A kijelentő mód alakjai

A jelen és a jövő idő

A múlt idő

A feltételes mód alakjai

A felszólító mód alakjai

Az ikés ige

Ezek közül az ikés igét a tananyagcsökkentés következtében nem tanítjuk.

Nyilvánvaló, hogy az első téma /szófajok/ a tematikus egységnek nem szerves része.

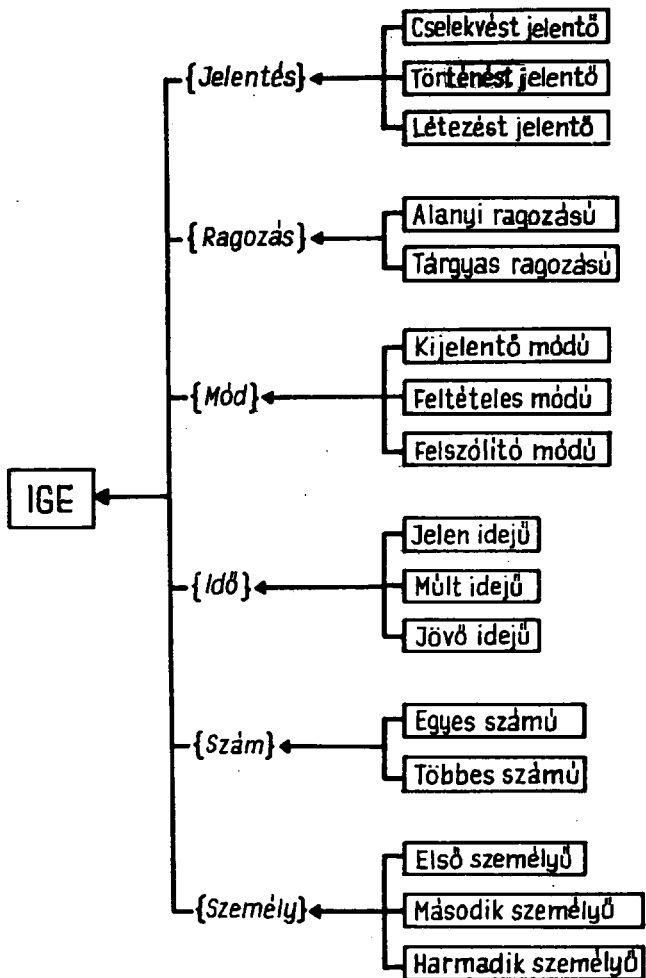
A könyvben tárgyalt fogalom /ige/ szokásos felosztási alapjai közül a tankönyv csak kettőt vesz fel /jelentés, tárgy/. Ebbe a szisztémába azonban a tanítandó fogalmaknak csak kisebbik része fér bele. Olyan strukturát kell megalkotnunk, amelyben minden fogalom helyet kap, és amelyben minden rendszerképző fogalommal az igék teljes halmazát bontjuk részhalmozokra. Ezt a strukturát mutatja a 47. ábra. Ugy gondoljuk, e logikai szerkezet világos látására szükség van; ilyen módon lehet rendet teremteni abban a - tapasztalatunk szerint eléggé általános - zürzavarban, amely az igeragozással kapcsolatosan a tanulók fejében van. Az bizonytalanítja el őket általában, hogy amikor igeragozásról hallanak, akkor

szóba kerül alanyi és tárgyas ragozás, beszélünk igeidőkről, igemódokról, egyes és többes számról, első, második és harmadik személyről, és mindez nem rendeződik el bennük. Ha viszont egy ilyen struktúra alapján világosan látják, hogy minden ígéről el kell dönteni azt is, hogy alanyi vagy tárgyas ragozásu, azt is, hogy kijelentő, feltételes, vagy felszólító módu, azt is, hogy jelen, múlt vagy jövő idejű, azt is, hogy egyes vagy többes számu, végül azt is, hogy első, második vagy harmadik személyű, akkor kialakul bennük egy algoritmus, amely alapján biztosan tájékozódnak mindenkor.

Ezért hangsúlyozzuk ezt ennyire, mert - mint majd látni fogjuk - e tematikus egységben értek el a tanulók országosan leggyengébb eredményt. Az itt tanultaknak viszont rendkívüli jelentősége van nemcsak a magyar nyelvtan további ismereteinek, hanem az idegen nyelvek tanulása szempontjából is.

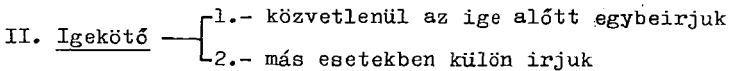
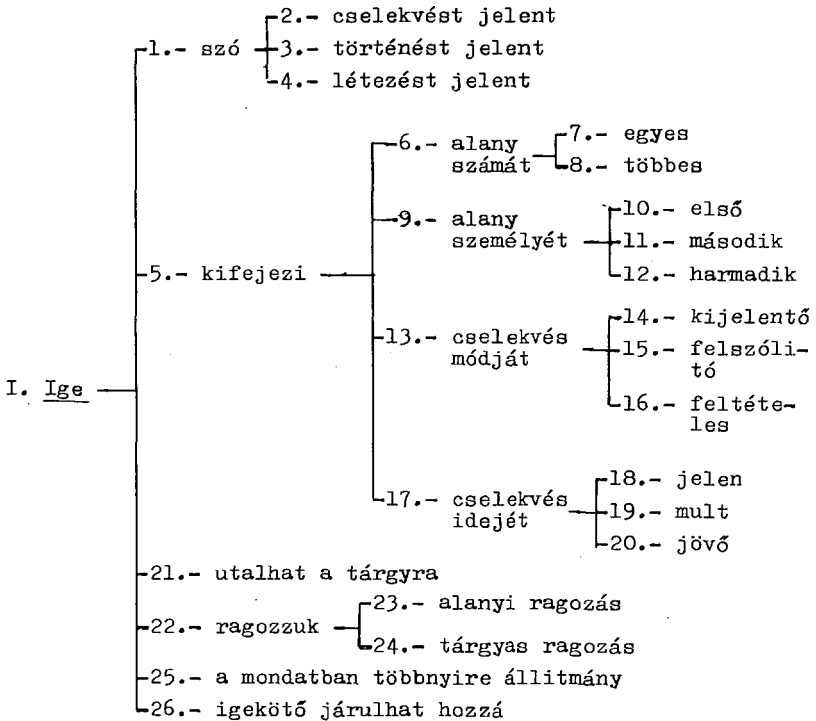
A fogalmak tulajdonságait tükrözö, a tankönyvben található tényeket is - az előzőekhez hasonlóan - rendszerezve közöljük. Rögtön megjegyezzük, hogy a tankönyvben ezek meg lehetős kuszaságban fordulnak elő. Oka egy nem túl szerencsésen alkalmazott didaktikai szempont lehet; először ugyanis összefoglalja, hogy mit tanultak az alsó tagozaton, majd új ismereteket közöl, de ezeket nem hozza szintézisbe az addigiakkal. Leírja például az igenek az alsó tagozatban tanult definícióját /Tk.70.o., vastag szedés/, de ebben nem szerepel az a tény, hogy az ige létezését is jelent. Később külön foglalkozik "Az ige jelentése" címen e problémával is, de miután tárgyalta a létezését jelentő igét, sehol sem kerül elő olyan definíció, amelyben megtalálhatná a tanuló azt a tényt, hogy az ige létezését jelentő szó. Ehhez hasonlóan az ismétlődésben adott definíció a tények között közli: "A ragozott ige kifejezi az alany számát és személyét ... továbbá a cselekvés idejét... Felszólítást is kifejezünk vele." /Tk.70.o./ - Később - új ismeretként - közli az alanyi és a tárgyas ragozást, majd foglalkozik az igemódokkal, de ezeket az új tényeket nem szintetizálja az ige fogalmában. E szintézist elvégezhetik a tanárok a tanítás folyamatában, mi azonban erre a méréskor nem építhetünk. Csakis azt vehetjük figyelembe, ami a tantervben és a tankönyvben található.

AZ IGE

A következőkben az egyes fogalmak tulajdonságait tükröző tények rendszerét vázoljuk. Ezek a tankönyvben rendszertelenül találhatók meg.

Az ige fogalma, jelentése

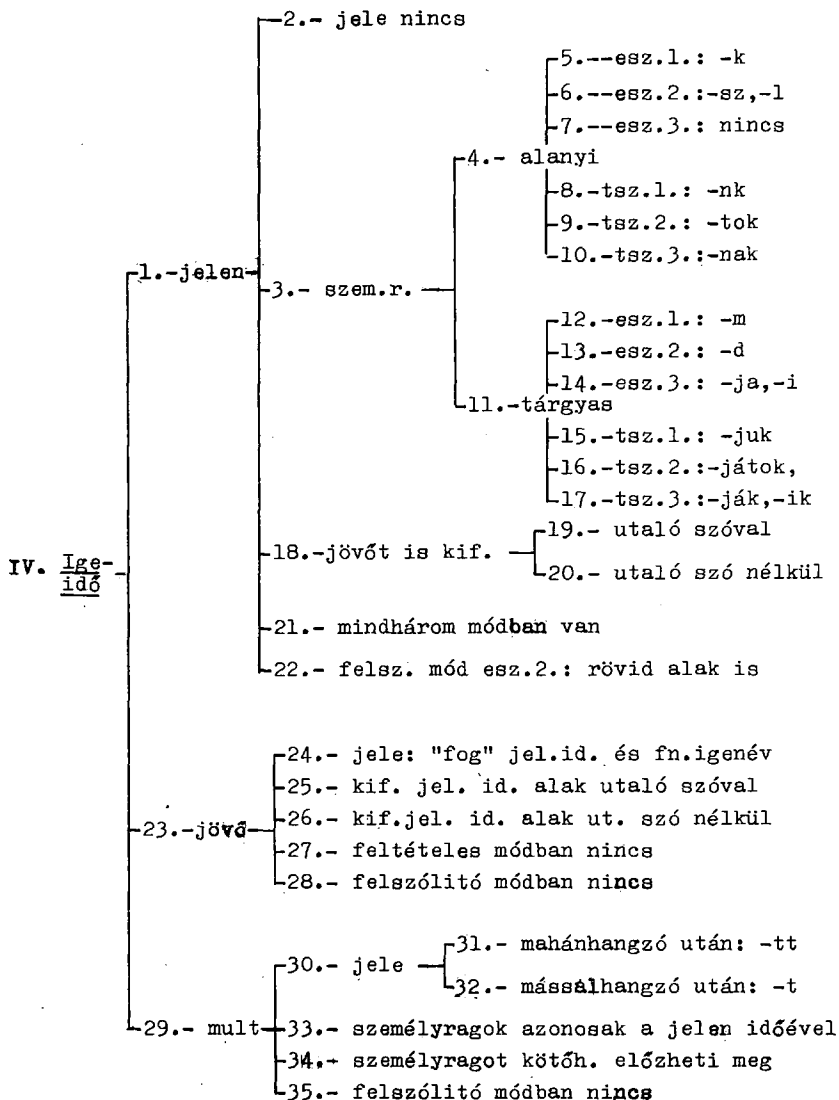

Elméleti ismeretek az igeragozásról

- I. Alanyi ragozás
- 1.- kifejezi az alany számát
 - 2.- kifejezi az alany személyét
 - 3.- vagy egyáltalán nem kapcsolható tárgy
 - 4.- vagy a "valamit" fűzhető hozzá tárgyként
 - 5.- alanyi ragozásban alanyi személyragok
 - 6.- minden módban van alanyi ragozás
 - 7.- minden időben van alanyi ragozás
- II. Tárgyas ragozás
- 1.- ? /kifejezi az alany számát/
 - 2.- ? /kifejezi az alany személyét/
 - 3.- a tárgyra is utal
 - 4.- tárgyas személyragok
 - 5.- minden módban van tárgyas ragozás
 - 6.- minden időben van tárgyas ragozás
- III. Igemód
- 1.- kijelentő
 - 2.- valóban megtörtént a csel.
 - 3.- módjele nincs
 - 4.- jelen ideje van
 - 5.- múlt ideje van
 - 6.- jövő ideje van
 - 7.- feltételező
 - 8.- cselekvést feltételhez köti
 - 9.- módjele: -na, -ne, -ná, -né
 - 10.- jelen ideje van
 - 11.- múlt ideje van
 - 12.- jövő ideje nincs
 - 13.- jelen i. jövőre is utal
 - 14.- felszólító
 - 15.- felszólít a cselekvésre
 - 16.- módjele: -j
 - 17.- jelen ideje van
 - 18.- múlt ideje nincs
 - 19.- jövő ideje nincs
 - 20.- a jelen i. jövőre is utal

Megjegyzés:

Fölöslegesnek tűnik talán, hogy a tárgyas ragozásnál is feltüntettük az alany számának és személyének kifejeződését, hisz "az alanyon kívül a tárgyra is utal" implicite kifejezi ezt a két tényt is. - Hasonlóképpen szükségtelennek tűnhet a feltételes és a felszólító módnál külön-külön tényként feltüntetnünk a hiányzó igeidőket. Tapasztalataink szerint azonban a 10-11 éves gyermekek jelentős részének nem felel meg a tények ilyen forma megfogalmazása: "A felszólító módban csak jelen idejű igealakok vannak" /Tk.90.o./, mert csak egyirányú asszociációt alakít ki; szükséges felsorolni azt is, ami nincs. Ezt igazolják az e fejezet 3. és 4. pontjában az eredményeket elemenként feltüntető ábrák: a tanulók 40-50 %-a a felszólító módhoz besorolja a múlt és a jövő időt is.

A tanítandó tények száma összesen tehát 95.

Szabályok: az igekötő írásának 3 szabálya; alanyi ragozás egyes szám 2., többes szám 2. és 3. személyű alakjának írása /3 szabály/; a tárgyás ragozásban a j-vel kezdődő személyragok írása /2 szabály/; a múlt idő jelének írása; a feltételes mód jele az alanyi ragozás egyes szám 1. személyében /nyelvhelyességi szabály/; a n végű igető és a feltételes módjel írása; a sz végű igék írása feltételes módban; a felszólító módjel írásának 4 szabálya /nem változik; s, sz, z, dz végű igék; t végű igék; hisz ige/. Összesen 15 szabályt kell tudniuk a tanulóknak.

Tevékenységek: /8 típus/

Elemzés: szótagok szerint,

mondatrészek szerint,
ige ragozott alakjait,
szöveget stiláris szempontból /monotónia/,
szöveget az igék módja szerint,
igékben szóelemeket.

Ragozás: szófajok szerint,

megadott témáról igéket,
adott igékhez rokon értelmű igéket,
különböző hangulatu szavakat, analógiás alapon,

Átalakítás: mondatokat az akar ige beillesztésével,
mondatokat ellentétes jelentésű állitmánnyal,
lét igés állitmányu mondatokat cselekvő igével,
egyes számú állitmányt többes számúra,
mondatokat rokon értelmű állitmánnyal.

Kiegészítés: kihagyott betűket problematikus írásu igékben,
hiányzó betűket megadott kódjellel /egyjegyű: 1,
kétjegyű: 2/
hiányzó állitmányt megadott igével,
írásjelek.

Magyarázat, indoklás: helyesírási szabályt,
ragozott alak helyesírását.

Mondatalkotás: adott igékkel felszólító mondatot,
adott igék rokon értelmű igéjével,

az ütök-üttök, üzenek-üzennek szópárokkal,
-ll, -t végű igékkel.

Kombinált: hangoztatás - írás - magyarázat,
d végű igék gyűjtése, ragozása,
t végű igék gyűjtése, mondatalkotás meghatározott
ragozott igei állítmánnyal,
mondatelemzés az egyes mondatrészek helyesírásá-
nak magyarázatával,
népdalsornak a folyik ige megfelelő alakjával va-
ló kiegészítése, az írásmód magyarázata,
megkezdett feltételes mondat befejezése, a rago-
zott igealakok elemzése,
adott igék ragozása megadott alakban, mondatalko-
tás a megadott alakokkal.

2. A mérőlapok és a javítókulcsok

A fogalmakat általában a definíció reprodukáltatásával kértük számon. Hasonló módon ellenőriztük sok tény és a szabályok tudását is. Az ige fogalmának definícióját nem reprodukáltattuk az említett tankönyvi probléma miatt.

Igyekeztünk változatos feladatokkal ellenőrizni az ismeretek alkalmazni tudását, törekedvén arra, hogy egyazon típusú feladatok szerepeljenek minden változaton.

Témazáró mérőlap
Általános iskola
Nyelvtan, 5. osztály

A/ változat
Név:
Osztály:.....

A Z I G E

1. Sorold fel az igeidőket!

.....

a	b	c	
1	1	1	

2. Mit fejez ki a tárgyas ragozású igealak?

.....

.....

a	b	
1	1	

3. Egészítsd ki!

A kijelentő mód igealakjai

..... idejűek.

a	b	c	
1	1	1	

4. Mikor nem írjuk egybe az igekötőt az igével?

.....

a	
1	

5. Húzd alá a következő szavak közül az igéket!

a/ bokrosodik, b/ terül, c/ terítő, d/ gyakorol,
e/ ketyeg, f/ csengő

a	b	c	d	e	f	
1	1	1	1	1	1	

5/4. A

6. A következő igéket írd be az alábbi tábla megfelelő helyére!

a/ hervad, b/ cincog, c/ lesz, d/ fürdik, e/ van
f/ eszik

Cselekvést jelent	Történést jelent	Létezést jelent

a	b	c	d	e	f	
1	1	1	1	1	1	

7. Írd le az alábbi igék kijelentő mód jelen idejű ragozott alakjait a mellettük álló vonalakra!

Alanyi ragozás, többes szám 2. személy	Tárgyas ragozás, többes szám 1. személy
--	---

ragoz: a/ b/
visz: c/ d/
óhajt: e/ f/

a	b	c	d	e	f	
1	2	1	2	2	2	

5/4. A

8. A következő ragozott igealakokat helyezd el a ragozási táblázatban! Ne az igéket, hanem az alóttük álló betűket írd be a táblázat megfelelő rovatába!

a/ húzzad	d/ nézik	g/ láttalak volna
b/ láttalak	e/ írnád	h/ írj
c/ olvastok	f/ írni fogunk	i/ olvasni fogjátok
		j/ felelne

Szám	Sze- mély	Kijelentő mód			Feltételes mód		Fel- szó- lító mód
		Jelen idő	Múlt idő	Jövő idő	Jelen idő	Múlt idő	
Egyes	1.						
	2.						
	3.						
Töb- bes	1.						
	2.						
	3.						

a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	
3	5	2	3	3	3	6	3	4	3	

5/4. A

9. Írd az ige melletti vonalra a következő ragozott alakját!

Alanyi ragozás, kijelentő mód, jelen idő, többes szám 2. személy:

a/ lát:

b/ küld:

Alanyi ragozás, kijelentő mód, jelen idő, többes szám 3. személy:

c/ zuhan:

a	b	c	
2	2	2	

10. A következő feladatokban igéket kell ragoznod. Szavakkal csak az igemódot, az igeidőt és azt írjuk ki, hogy alanyi vagy tárgyas ragozás, a számot és a személyt pedig így jelöljük:

E. = egyes szám, T. = többes szám; 1. = első személy, 2. = második személy, 3. = harmadik személy. Például ez a jelzés: E.3. azt jelenti, hogy egyes szám harmadik személyben kell leírnod az igét az utána következő vonalra.

Ragozd felszólító mód alanyi ragozásban a következő igéket!

E.3. merül:

a/

E.2. futkos:

b/

T.3. szólít:

c/

a	b	c	
3	3	4	

5/4. A

11. Ragozd kijelentő mód, múlt idő, alanyi ragozásban!

T.1. küld: T.3. vet:
a/ a/

E.2. áll:
b/

a	b	c	
2	3	5	

12. Ragozd feltételes mód, jelen idő, alanyi ragozásban!

E.1. indul: T.2. vesz:
a/ c/

E.2. eszik:
b/

a	b	c	
3	2	3	

Teljesítmény:%pont

Érdemjegy:

SZORGALMI FELADAT

13. Bontsd szőelemekre a következő igealakokat!

induljak:

.....

szaladtam:

.....

a	b	c	d	e	f	g	h	
2	2	2	2	2	2	2	2	

14. Írd le, milyen módban, időben, számban, személyben állnak a következő igék, és hogy alanyi vagy tárgyas ragozásúak!

játszottuk:

.....

kergetődzünk:

.....

a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	
2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	

A szorgalmi feladatok értéke:....%pont

Ez a teszt - az MM és az OPI támogatásával - a JATE Pedagógiai Tanszékén készült.

Csoportvezető: Dr. Orosz Sándor kandidátus

Az újrasokszorosításért felelős:.....

JAVÍTÓKULCS

A/ változat

5. osztály

A SZÓ

1. a/ jelen idő
b/ múlt idő
c/ jövő idő
 2. a/ az alany személyén és számán /az alanyon/ kívül
b/ a tárgyra is utal /jelöl-
li/
 3. a/ jelen
b/ múlt
c/ jövő
 4. a/ Ha nem közvetlenül a hoz-
zá tartozó ige előtt áll
/Minden olyan válasz is
elfogadható, amely ezt a
tényt körülírással kime-
ríti, vagyis felsorol min-
den olyan esetet, amikor
nem írandó egybe az igével/
 5. Javítás értelem szerint
 6. Javítás értelem szerint
 7. a/ ragoztok
b/ ragozzuk
c/ visztek
d/ visszük
e/ óhajtottok
f/ óhajtjuk
 8. Javítás értelem szerint
 9. a/ láttok
b/ küldtök; /küldötök/
c/ zuhannak
Jó ragozott alak csak
jó helyesírással fogad-
ható el!
 10. a/ merüljön
b/ futkoss
c/ szólítsanak
 11. a/ küldtünk
b/ áltál
c/ vetettek
Csak helyes ragozott a-
lak jó helyesírással!
 12. a/ indulnék
b/ ennél
c/ vennének
Csak hibátlan helyesí-
rással
 13. a/ szótő: indul
b/ felszólító mód jele:-j
c/ kötőhang: -a
d/ személyrag: -tok
e/ szótő: szalad
f/ múlt idő jele: -t
g/ kötőhang: -a
h/ személyrag: -m
 14. a/ kijelentő mód
b/ múlt idő
c/ többes szám
d/ első személy
e/ tárgyas ragozás
f/ felszólító mód
g/ jelen idő
h/ többes szám
i/ első személy
j/ alanyi ragozás
- OSZTÁLYZATTÁ ALAKÍTÁS
- 0,0 - 10,6: elégtelen
10,7 - 32,4: elégséges
32,5 - 54,2: közepes
54,3 - 76,1: jó
76,2 -100,0: jeles

Témazáró mérőlap
Általános iskola
Nyelvtan, 5. osztály

B/ változat
Név:
Osztály:.....

A Z I G E

1. Hányféle igeragozás van? Írd le a nevüket az alábbi vonalra!

.....

a	b	
1	1	

2. Jelentés szerint hányfélék az igék? Sorold fel az alábbi vonalon!

.....

a	b	c	
1	1	1	

3. Egészítsd ki!

A feltételes mód igealakjai

.....idejűek.

a	b	c	
1	1	1	

4. Mikor írjuk egybe az igekötőt az igével?

.....

a	
1	

5. Húzd alá a következő szavak közül az igéket!

a/ veszekszik, b/ dörgés, c/ villámlik, d/ dörgő,

e/ hever, f/ szundikál

a	b	c	d	e	f	
1	1	1	1	1	1	

6. A következő igéket írd be az alábbi tábla megfelelő helyére!

létezik, kilyukad, tengődik, virul, brummog, játszik
a/ b/ c/ d/ e/ f/

Cselekvést jelent	Történést jelent	Létezést jelent

a	b	c	d	e	f	
1	1	3	1	1	1	

7. Írd le az alábbi igék kijelentő mód, jelen idejű következő ragozott alakjait!

Alanyi ragozás,	Tárgyas ragozás
többes szám	többes szám
2. személy	1. személy

hoz: a/ b/
teszt: c/ d/
tagad: e/ f/

a	b	c	d	e	f	
1	1	1	1	1	1	

8. Írd az ige melletti vonalra a következő ragozott alakját! Alanyi ragozás, kijelentő mód, jelen idő, többes szám 2. személy:

a/ izzad:

b/ vet:

Alanyi ragozás, kijelentő mód, jelen idő, többes szám 3. személy:

c/ pottyan:

a	b	c	
1	2	1	

9. A következő feladatokban igéket kell ragoznod. Szavakkal csak az igemódot, az igeidőt és azt írjuk ki, hogy alanyi vagy tárgyas ragozás, a számot és a személyt pedig így jelöljük:

E. = egyes szám, T. = többes szám, 1. = első személy, 2. = második személy, 3. = harmadik személy. Például ez a jelzés: E. 3. azt jelenti, hogy egyes szám harmadik személyben kell leírnod az igét az utána következő vonalra.

Ragozd felszólító mód, alanyi ragozásban a következő igéket!

T.2. mozdít:

a/

E.1. iszik:

b/

E. 3. remél:

c/

a	b	c	
3	3	3	

5/4. B

10. A következő ragozott igealakokat helyezd el a ragozási táblázatban! - Ne az igéket, hanem az előtti álló betűket írd be a táblázat megfelelő rovatába!

a/ vedd d/ kérlek g/ küldtelek volna
b/ kerestelek e/ kértél h/ fuss
c/ szaladtok f/ versenyezni i/ nézni fogjátok
 fogunk j/ írta

Szám	Sze- mély	Kijelentő mód			Feltételes mód		Fel- szó- lító mód
		Jelen idő	Múlt idő	Jövő idő	Jelen idő	Múlt idő	
E- gyes	1.						
	2.						
	3.						
Töb- bes	1.						
	2.						
	3.						

a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	
3	9	2	3	3	2	7	3	4	2	

11. Ragozd kijelentő mód, múlt idő, alanyi ragozásban a következő igéket!

E.1. vár: E.2. hall:
a/ c/

T.2. kezd:
b/

a	b	c	
2	3	4	

12. Ragozd feltételes mód, jelen idő, alanyi ragozásban!

E.1. Vigyáz: T.3. tesz:
a/ c/

E.3. visz:
b/

a	b	c	
3	3	5	

Teljesítmény:%pont
Érdemjegy:

SZORGALMI FELADAT

13. Bontsd szóelemekre a következő igealakokat!

írjatok:

.....

hallottuk:

.....

a	b	c	d	e	f	g	h	
2	2	2	2	2	2	2	2	

14. Írd le, milyen módon, időben, számban, személyben állnak a következő igék, és hogy alanyi vagy tárgyas ragozásúak!

hallgassatok:

.....

megírtátok:

.....

a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	
2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	

A szorgalmi feladatok értéke:.....%pont

Ez a teszt - az MM és az OPI támogatásával - a JATE Pedagógiai Tanszékén készült.
Csoportvezető: Dr. Orosz Sándor kandidátus
Az újrasokszorosításért felelős:

JAVÍTÓKULCS

B/ változat

5. osztály

AZ IGE

1. a/ alanyi
b/ tárgyas	11. a/ vártam
b/ kezdtetek
c/ hallottál
Csak hibátlan helyesírással!
2. a/ cselekvést jelentő
b/ vagy történést jelentő
c/ vagy létezést jelentő	12. a/ vigyáznék
b/ vinne
c/ tennétek
Csak hibátlan helyesírással!
3. a/ jelen idejűek
b/ múlt idejűek
c/ ha nem írja a jövő időt	13. a/ szótő: ír
b/ felszólító mód jele:-j
c/ kötőhang: -a
d/ személyrag: -tok
e/ szótő: hall
f/ kötőhang: -o
g/ múlt idő jele: -tt
h/ személyrag: -uk
4. a/ ha közvetlenül hozzá tartozó ige előtt áll	14. a/ felszólító mód
b/ jelen idő
c/ többes szám
d/ 2. személy
e/ alanyi ragozás
f/ kijelentő mód
g/ múlt idő
h/ többes szám
i/ 2. személy
j/ tárgyas ragozás
5. a/ <u>veszekszik</u>
b/ dörgés
c/ <u>villámlik</u>
d/ dörgő
e/ <u>hever</u>
f/ <u>szundikál</u>	<u>OSZTÁLYZATTÁ ALAKÍTÁS</u>
0,0 - 7,1: elégtelen
7,2 -22,5: elégséges
22,6 -56,1: közepes
56,2 -75,4: jó
75,5-100,0: jeles
6. Javítás értelem szerint	
7. a/ hoztok
b/ hozzuk
c/ tesztek
d/ tesszük
e/ tagadtok
f/ tagadjuk	
8. a/ izzadtok
b/ vettek
c/ pottyannak	
9. a/ mozdítsatok
b/ igyam /igyak/
c/ reméljen
Csak hibátlan helyesírással!	
10. Javítás értelem szerint	

Témazáró mérőlap

Általános iskola

Nyelvtan, 5. osztály

C/ változat

Név:.....

Osztály:.....

AZ I G E

1. Mit fejez ki az alanyi ragozású igealak?

.....

a	b	
1	1	

2. Sorold fel az igemódokat!

.....

a	b	c	
1	1	1	

3. Egészítsd ki!

A felszólító mód igealakjai

.....idejűek.

a	b	c	
1	1	1	

4. Írd le a feltételes mód jelét!

.....

a	
1	

5. Húzd alá a következő szavak közül az igéket!

a/ író, b/ olvas, c/ lát, d/ vágás,

e/ készülődik, f/ fél

a	b	c	d	e	f	
1	1	1	1	1	1	

5/4. C

6. A következő igéket írd be az alábbi tábla megfelelő helyére!

a/ kibuggyan, b/ él, c/ ír, d/ derül, e/ hallgat,

f/ nincs

Cselekvést jelent	Történést jelent	Létezést jelent

a	b	c	d	e	f	
1	1	1	1	1	1	

7. Írd le az alábbi igék kijelentő mód jelen idejű ragozott alakjait a mellettük álló vonalakra!

Alanyi ragozás, Tárgyas ragozás
többes szám többes szám
2. személy 1. személy

húz: a/ b/.....

vesz: c/ d/

hagy: e/ f/

a	b	c	d	e	f	
1	2	1	2	1	3	

8. Írd az ige melletti vonalra a következő ragozott alakját!

Alanyi ragozás, kijelentő mód, jelen idő, többes szám 2. személy:

a/ szalad:

b/ üt:

Alanyi ragozás, kijelentő mód, jelen idő, többes szám 3. személy:

c/ koppan:

a	b	c	
2	2	2	

9. A következő feladatokban igéket kell ragoznod. Szavakkal az igemódot, az igeidőt és azt írjuk ki, hogy alanyi, vagy tárgyas ragozás, a számot és a személyt pedig így jelöljük:

E. = egyes szám, T. = többes szám, 1. = első személy, 2. = második személy, 3. = harmadik személy. Például ez a jelzés: E.3. azt jelenti, hogy egyes szám harmadik személyben kell leírnod az igét az utána következő vonalra.

Ragozd felszólító mód, alanyi ragozásban a következő igéket!

T.1. indít :
a/

T.2. eszik:
b/

E.3. cserél:
c/

a	b	c	
4	3	3	

5/4. C

10. A következő igealakokat helyezd el a ragozási táblázatban. Ne az igét, hanem az előttük álló betűket írd be a táblázat megfelelő rovatába!

a/ nézd	d/ mérik	g/ kerestetek volna
b/ vártalak	e/ néznéd	h/ készülj
c/ varrtok	f/ utazni	i/ festeni fogjátok
	fogunk	j/ emelkedne

Szám	Sze- mély	Kijelentő mód			Feltételes mód		Fel- szó- litó mód
		Jelen idő	Múlt idő	Jövő idő	Jelen idő	Múlt idő	
E- gyes	1.						
	2.						
	3.						
Töb- bes	1.						
	2.						
	3.						

a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	
3	6	2	3	3	3	6	3	4	3	

11. Ragozd kijelentő mód, múlt idő, alanyi ragozásban!

T.2. lát: E.3. szalad:
a/ c/

T.1. vár:
b/

a	b	c	
3	2	2	

5/4. C

12. Ragozd feltételes mód, jelen idő, alanyi ragozásban!

E.1. tud: T.l. hisz:

a/

c/

E.3. iszik:

b/

a	b	c	
4	3	3	

Teljesítmény:%pont

Érdemjegy:

SZORGALMI FELADATOK

13. Bontsd szóelemekre a következő igealakokat!

írtátok:

.....

sírjatok:

.....

a	b	c	d	e	f	g	h	
2	2	2	2	2	2	2	2	

14. Írd le, milyen módon, időben, számban, személyben állnak a következő igék, és hogy alanyi vagy tárgyias ragozásúak!

hallgattad:

.....

fusson:

.....

a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	
2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	

Szorgalmi feladatok értéke: ...%pont

Ez a teszt - az MM és az OPI támogatásával - a JATE Pedagógiai Tanszékén készült.

Csoportvezető: Dr. Orosz Sándor kandidátus

Az újrasokszorosításért felelős:

JAVÍTÓKULCS

C/ változat

5. osztály

AZ IGE

1. a/ az alany számát
b/ az alany személyét	10. Javítás értelem szerint
2. a/ kijelentő
b/ feltételes
c/ felszólító	11. a/ láttatok
b/ vártunk
c/ szaladt
Csak hibátlan helyesírással!
3. a/ jelen idő
b/ ha nem írja a múlt időt
c/ ha nem írja a jövő időt	12. a/ tudnék
b/ inna
c/ hinnénk
Csak hibátlan helyesírással!
4. a/ -na, -ne, -ná, -né /El-
fogadható, ha csak a -na,
-ne alakokat írta./	13. a/ szótő: ír
b/ múlt idő jele: -t
c/ kötőhang: -á
d/ személyrag: -tok
e/ szótő: sír
f/ felszólító mód
jele: -j
g/ kötőhang: -a
h/ személyrag: -tok
5. a/ író
b/ <u>olvas</u>
c/ <u>lát</u>
d/ vágás
e/ <u>készülődik</u>
f/ <u>él</u>	14. a/ kijelentő mód
b/ múlt idő
c/ egyes szám
d/ 2. személy
e/ tárgyas ragozás
f/ felszólító mód
g/ jelen idő
h/ egyes szám
i/ 3. személy
j/ alanyi ragozás
6. Javítás értelem szerint	
7. a/ húztok
b/ húzzuk
c/ vesztek
d/ vesszük
e/ hagytok
f/ hagyjuk
Csak hibátlan helyesírással!	
8. a/ szaladtok
b/ üttök
c/ koppannak
Csak hibátlan helyesírással!	
9. a/ indítsunk
b/ egyetek
c/ cseréljen
Csak hibátlan helyesírással!	<u>OSZTÁLYZATTÁ ALAKÍTÁS</u>
0,0 - 9,4: elégtelen
9,5 - 33,9: elégséges
34,0 - 58,3: közepes
58,4 - 82,7: jó
82,8 - 100,0: jeles

Témazáró mérőlap

Általános iskola

Nyelvtan, 5. osztály

D/ változat

Név:

Osztály:

A Z I G E

1. Sorold fel, hány félék az igék jelentés szerint!

.....

a	b	c	
1	1	1	

2. Mi a kijelentő és mi a felszólító mód jele?

Kijelentő mód jele:

a/

Felszólító mód jele:

b/

a	b	
1	1	

3. Egészítsd ki!

Az alanyi ragozású igealak csak az alany

..... fejez ki, a tárgyas ragozású ige az
b/

alanyon kívül a utal
c/

a	b	c	
1	1	1	

4. Az igealakban mi utal az igemódra?

.....

a	
2	

5. Húzd alá a következő szavak közül az igéket!

a/ élet, b/ éldegél, c/ úszik, d/ ivó, e/ sürget,

f/ tenyészt

a	b	c	d	e	f	
1	1	1	1	1	1	

5/4. D

6. A következő igéket írd be az alábbi tábla megfelelő helyére!

a/ növekszik, b/ keresgél, c/ zörget,
d/ éldégél, e/ hallatszik, f/ volt

Cselekvést jelent	Történést jelent	Létezést jelent

a	b	c	d	e	f	
1	1	1	1	1	1	

7. Írd le az alábbi igék kijelentő mód, jelen idejű ragozott alakjait a mellettük álló vonalákra!

Alanyi ragozás Tárgyas ragozás
többes szám többes szám
2. személy 1. személy

főz: a/ b/
hisz: c/ d/
tart: e/ f/

a	b	c	d	e	f	
1	2	1	2	2	2	

8. Írd az ige melletti vonalra a következő ragozott alakját!
Alanyi ragozás, kijelentő mód, jelen idő, többes szám
2. személy:

a/ marad:
b/ fut:

Alanyi ragozás, kijelentő mód, jelen idő, többes szám
3. személy:
c/ csobban:

a	b	c	
2	2	1	

5/4. D

9. A következő feladatokban igéket kell ragozni. Szavakkal csak az igemódot, az igeidőt és azt írjuk ki, hogy alanyi vagy tárgyas ragozás, a számot és a személyt pedig így jelöljük:

E. = egyes szám, T. = többes szám, 1. = első személy, 2. = második személy, 3. = harmadik személy. Például ez a jelzés: E.3. azt jelenti, hogy egyes szám harmadik személyben kell leírnod az igét az utána következő vonalra.

Ragozd felszólító mód, alanyi ragozásban a következő igéket!

E.1. keres: E.2. buzdít:.....
a/ b/

T.2. heverész:
c/

a	b	c	
2	3	2	

10. A következő igealakokat helyezd el a ragozási táblázatban! Ne az igéket, hanem az előttük álló betűket írd be a táblázat megfelelő rovatába!

a/ írd d/ írják g/ hívtalak volna
b/ néztelek e/ felelnéd h/ olvass
c/ készültök f/ felelni i/ emelni fogjátok
fogunk j/ festene

Szám	Személy	Kijelentő mód			Feltételes mód		Felszólító mód
		Jelen idő	Múlt idő	Jövő idő	Jelen idő	Múlt idő	
Egyes	1.						
	2.						
	3.						
Többes	1.						
	2.						
	3.						

a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	
3	8	2	3	3	2	12	2	4	2	

11. Ragozd kijelentő mód, múlt idő, alanyi ragozásban!

T.1. halad:.....T.3.száll:.....
a/ c/

E.2. mozdít:
b/

a	b	c	
2	2	2	

12. Ragozd feltétles mód, jelen idő, alanyi ragozásban!

E.1. fut: T.3. iszik:
a/ c/

T.2. tesz:
b/

a	b	c	
3	3	3	

Teljesítmény:.....%pont

Érdemjegy:

SZORGALMI FELADAT

13. Bontsd szóelemekre a következő igealakokat!

faragjam:

mutattatók:
.....

a	b	c	d	e	f	g	h	
2	2	2	2	2	2	2	2	

14. Írd le, milyen módban, időben, számban, személyben állnak a következő igék, és hogy alanyi vagy tárgyias ragozásúak!

halogatta:

ússzunk:

a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	
2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	

A szorgalmi feladatok értéke:%pont

Ez a teszt - az MM és az OPI támogatásával - a JATE Pedagógiai Tanszékén készült.

Csoportvezető: Dr. Orosz Sándor kandidátus

Az újraskiosztásért felelős:

JAVÍTÓKULCS

D/ változat

5. osztály

AZ IGE

1. a/ cselekvést jelentő
b/ vagy történést jelentő
c/ vagy létezést jelentő
 2. a/ kijelentő módnak nincs
b/ felszólító mód jele: -j
 3. a/ számát
b/ személyét
c/ tárgyra
 4. a/ módjel
 5. a/ élet
b/ éldögél
c/ úszik
d/ ivó
e/ sürgel
f/ tenyészt
 6. Javítás értelem szerint
 7. a/ főztök
b/ főzzük
c/ hisztek
d/ hisszük
e/ tartotok
f/ tartjuk
Csak hibátlan helyesírással!
 8. a/ maradtok
b/ futtok
c/ csobbannak
Csak hibátlan helyesírással!
 9. a/ keressek
b/ buzdíts
c/ heverésszetek
Csak hibátlan helyesírással!
 10. Javítás értelem szerint
 11. a/ haladtunk
b/ mozdítottál
c/ szálltak
 12. a/ futnék
b/ tennétek
c/ innának
Csak hibátlan helyesírással!
 13. a/ szótő: farag
b/ felszólító mód jele: -j
c/ kötőhang: -a
d/ személyrag: -m
e/ szótő: mutat
f/ múlt idő jele: -t
g/ kötőhang: -á
h/ személyrag: -tok
 14. a/ kijelentő mód
b/ múlt idő
c/ egyes szám
d/ harmadik személy
e/ tárgyas ragozás
f/ felszólító mód
g/ jelen idő
h/ többes szám
i/ első személy
j/ alanyi ragozás
- OSZTÁLYZATTÁ ALAKÍTÁS
- 0,0 - 8,4: elégtelen
8,5 - 29,9: elégséges
30,0 - 53,3: közepes
53,4 - 76,8: jó
76,9 - 100,0: jeles

3. Összesített eredmények
változatonként

25. tábla

A IV/A változat össze-
foglaló adatai

A tanulók száma		238
Átlag	\bar{x}	39,9
Konfidencia intervallum	$\pm \Delta$	$\pm 3,2$
Pontossági követelmény	\pm	8,0%
Szórás	$\pm s$	$\pm 21,8$
Relatív szórás		54,5

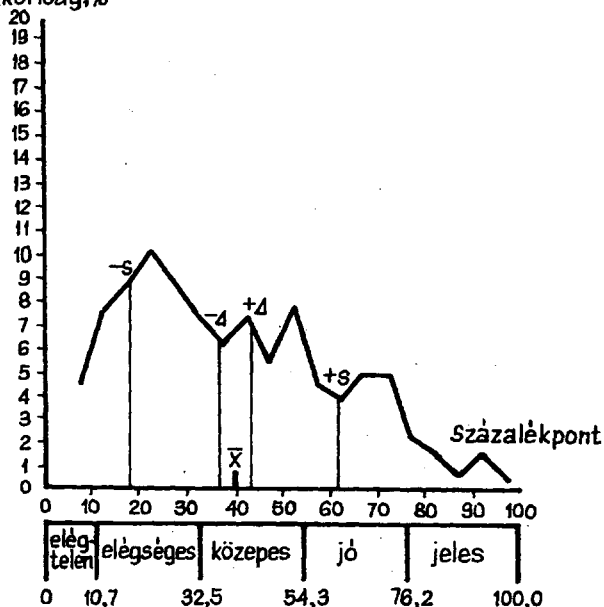
26. tábla

Eloszlás

%pont	Tanuló /%
0,1 - 5,0	0,0
5,1 - 10,0	4,4
10,1 - 15,0	7,8
15,1 - 20,0	8,9
20,1 - 25,0	10,1
25,1 - 30,0	8,9
30,1 - 35,0	7,3
35,1 - 40,0	6,1
40,1 - 45,0	7,3
45,1 - 50,0	5,6
50,1 - 55,0	7,8
55,1 - 60,0	4,4
60,1 - 65,0	3,9
65,1 - 70,0	5,0
70,1 - 75,0	5,0
75,1 - 80,0	2,2
80,1 - 85,0	1,6
85,1 - 90,0	0,5
90,1 - 95,0	1,6
95,1 - 100,0	0,5

Relatív
gyakoriság,%

48. ábra

27. tábla

A IV/B változat össze-
foglaló adatai

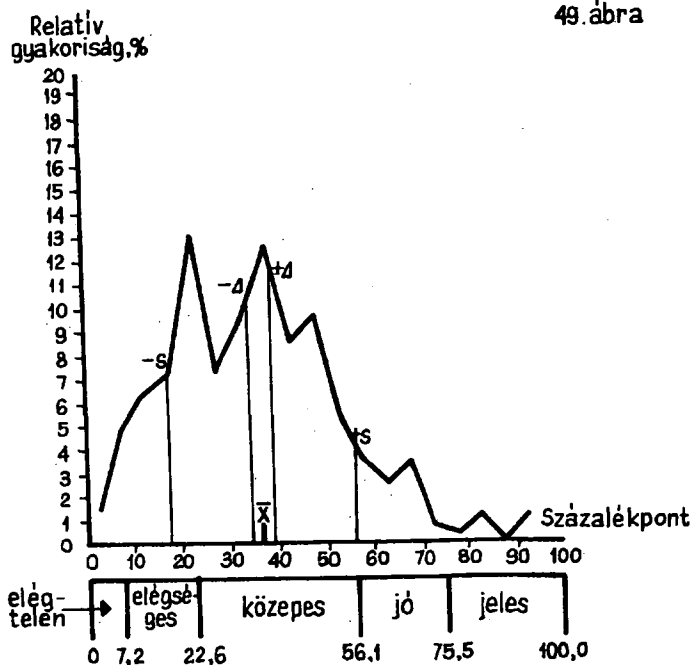
A tanulók száma	260
Átlag \bar{x}	36,5
Konfidencia intervallum $\pm \Delta$	$\pm 2,3$
Pontossági követelmény	$\pm 6,3\%$
Szórás $+s$	$+19,4$
Relatív szórás	53,5%

28. tábla

Eloszlás

%pont	Tanuló /% /
0,1 - 5,0	1,5
5,1 - 10,0	5,0
10,1 - 15,0	6,4
15,1 - 20,0	7,3
20,1 - 25,0	13,0
25,1 - 30,0	7,2
30,1 - 35,0	9,5
35,1 - 40,0	12,6
40,1 - 45,0	8,4
45,1 - 50,0	9,6
50,1 - 55,0	5,7
55,1 - 60,0	3,4
60,1 - 65,0	2,6
65,1 - 70,0	3,4
70,1 - 75,0	0,7
75,1 - 80,0	0,3
80,1 - 85,0	1,1
85,1 - 90,0	0,0
90,1 - 95,0	1,1
95,1 - 100,0	0,0

49. ábra

29. tábla

A IV/C változat össze-
foglaló adatai

A tanulók száma		219
Átlag	\bar{x}	41,1
Konfidencia intervallum	$\pm \Delta$	$\pm 3,5$
Pontossági követelmény		$\pm 8,7\%$
Szórás	$\pm s$	$\pm 24,4$
Relatív szórás		59,4%

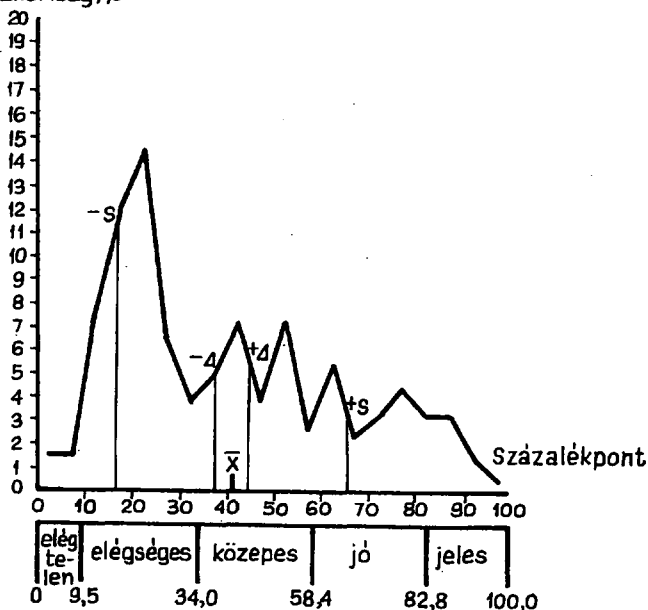
30. tábla

Eloszlás

%pont	Tanuló /% /
0,1 - 5,0	1,6
5,1 - 10,0	1,6
10,1 - 15,0	7,8
15,1 - 20,0	12,4
20,1 - 25,0	14,5
25,1 - 30,0	6,7
30,1 - 35,0	3,9
35,1 - 40,0	5,0
40,1 - 45,0	7,2
45,1 - 50,0	3,9
50,1 - 55,0	7,2
55,1 - 60,0	2,5
60,1 - 65,0	5,5
65,1 - 70,0	2,7
70,1 - 75,0	3,3
75,1 - 80,0	4,4
80,1 - 85,0	3,3
85,1 - 90,0	3,3
90,1 - 95,0	1,6
95,1 - 100,0	0,5

Relatív
gyakoriság, %

50. ábra

31. tábla

A IV/D változat össze-
foglaló adatai

A tanulókész száma	214
Átlag \bar{x}	37,9
Konfidencia intervallum $\pm \Delta$	$\pm 3,5$
Pontossági követelmény	+9,4%
Szórás $\pm s$	$\pm 23,4$
Relatív szórás	61,8%

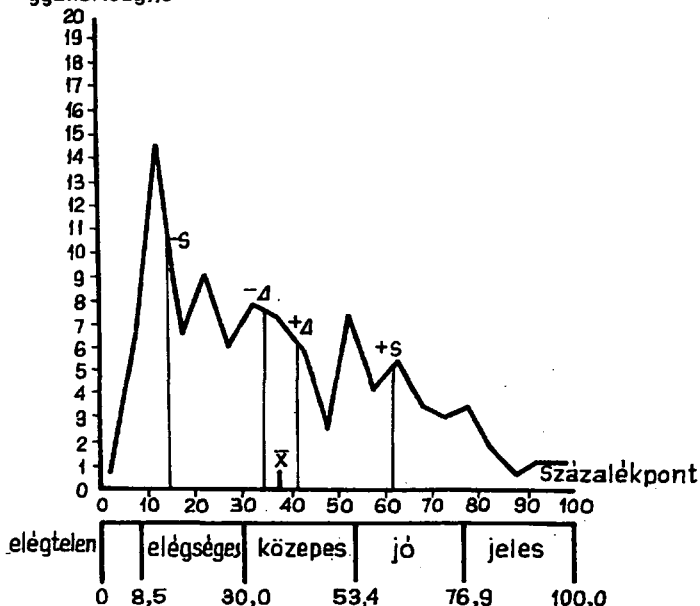
32. tábla

Eloszlás

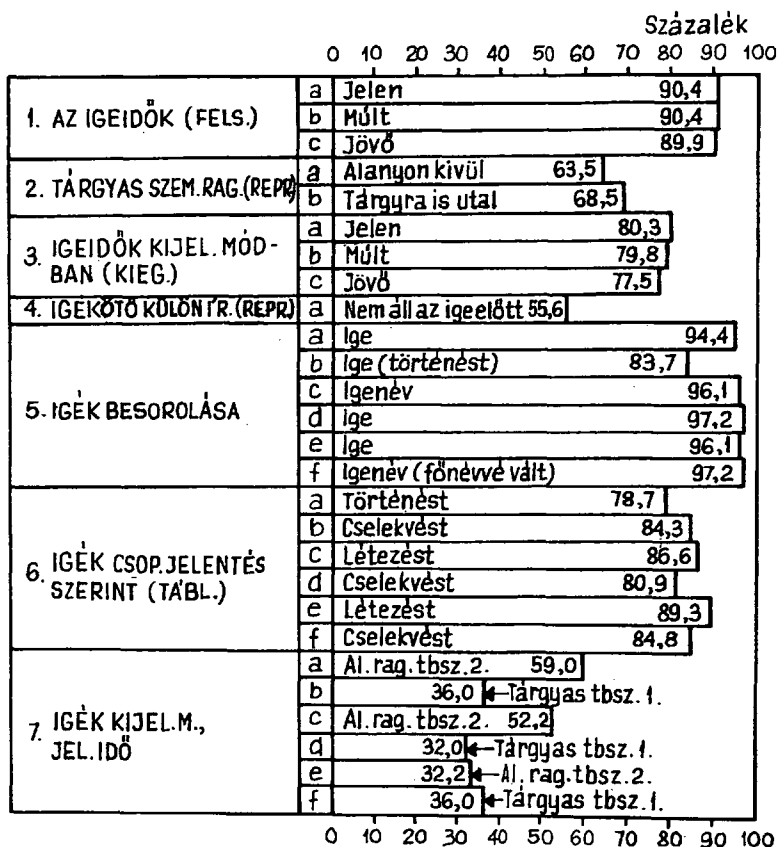
%pont	Tanuló / %/
0,1 - 5,0	0,6
5,1 - 10,0	6,7
10,1 - 15,0	14,6
15,1 - 20,0	6,7
20,1 - 25,0	9,1
25,1 - 30,0	6,0
30,1 - 35,0	7,9
35,1 - 40,0	7,3
40,1 - 45,0	6,0
45,1 - 50,0	2,4
50,1 - 55,0	7,3
55,1 - 60,0	4,2
60,1 - 65,0	5,4
65,1 - 70,0	3,6
70,1 - 75,0	3,0
75,1 - 80,0	3,5
80,1 - 85,0	1,8
85,1 - 90,0	0,6
90,1 - 95,0	1,2
95,1 - 100,0	1,2

Relatív
gyakoriság, %

51. ábra

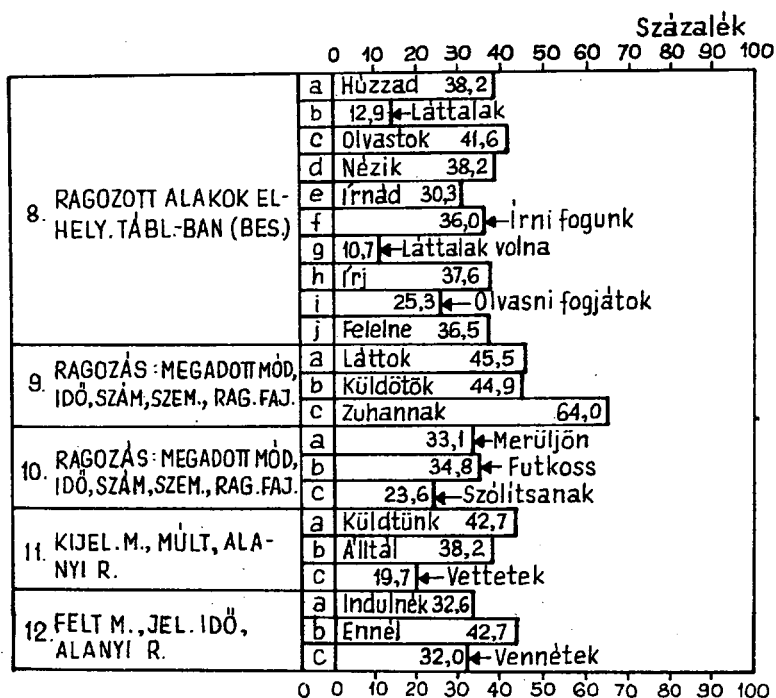

A IV/A VÁLTOZAT EREDMÉNYEI

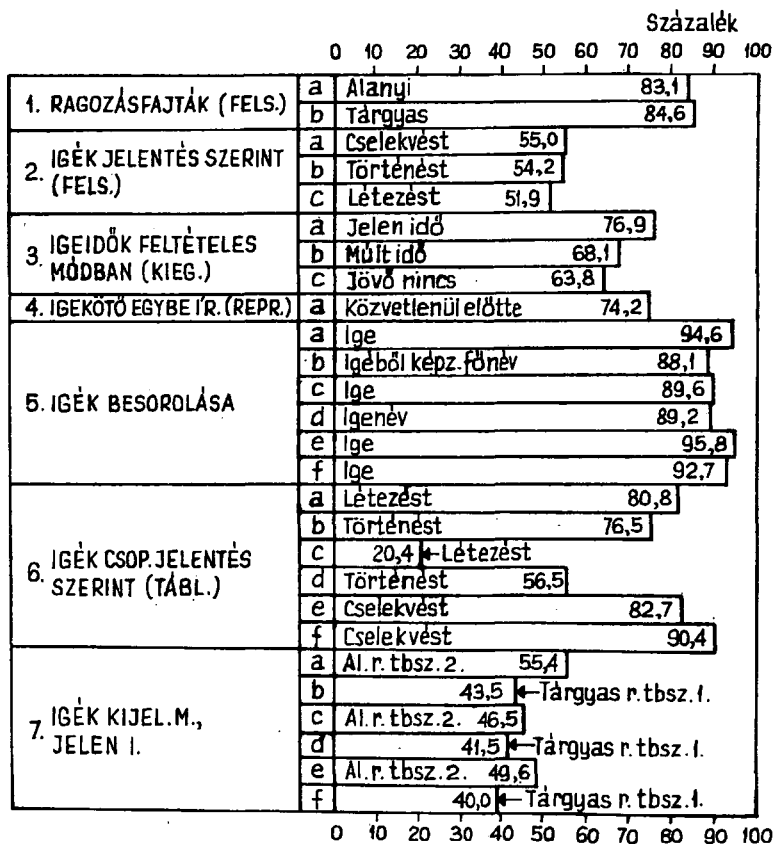

52/2 ábra

A IV/A VÁLTOZAT EREDMÉNYEI /Folytatás/

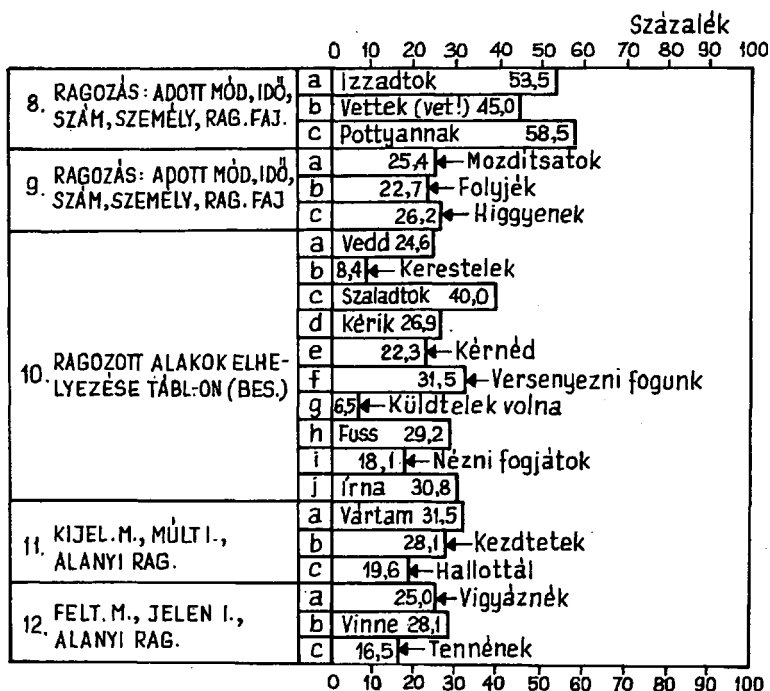

A IV/B VÁLTOZAT EREDMÉNYEI

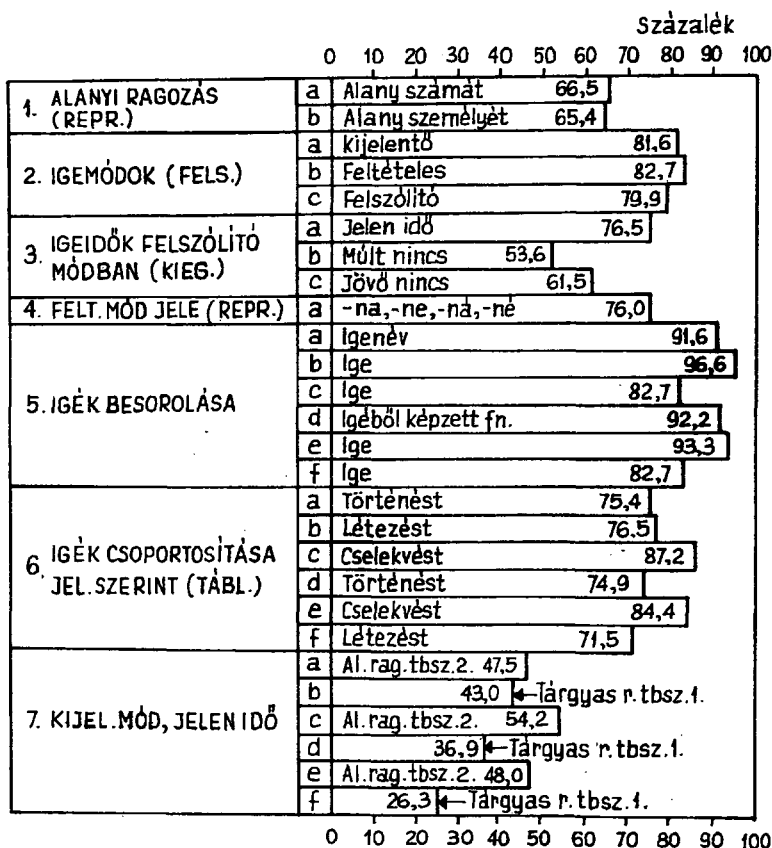

53/2 ábra

A IV/B VÁLTOZAT EREDMÉNYEI / Folytatás /

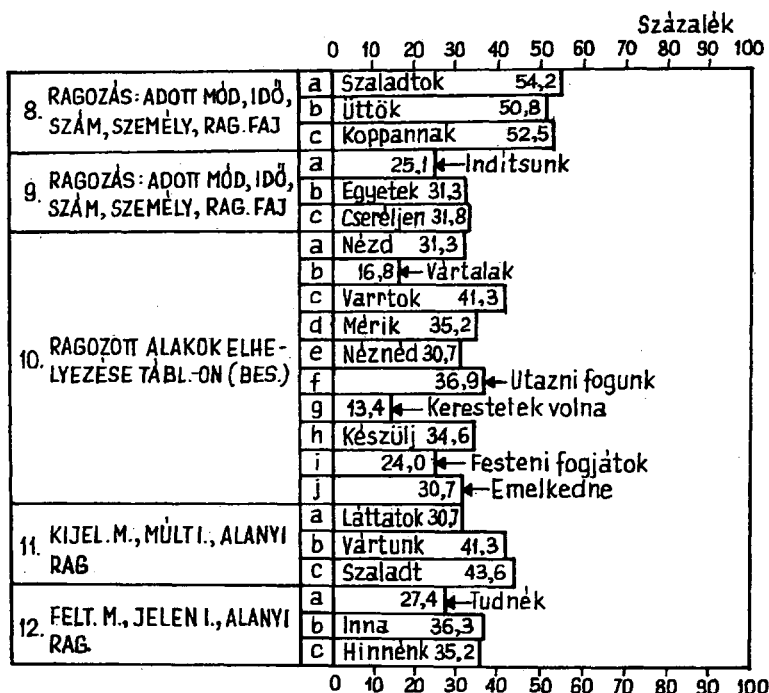

A IV/C VÁLTOZAT EREDMÉNYEI

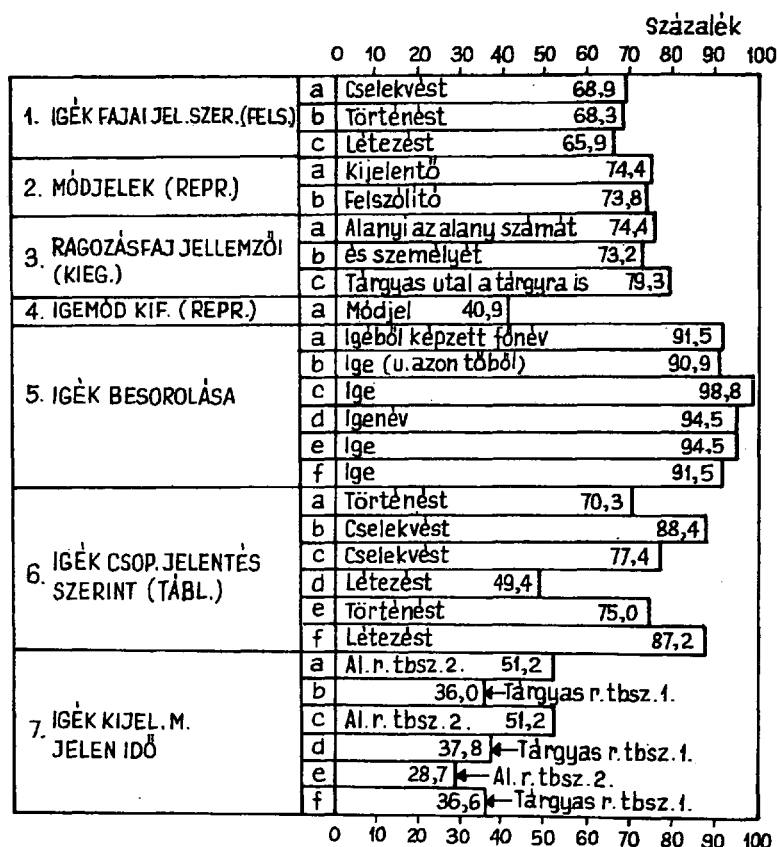

54/2 ábra

A IV/C VÁLTOZAT EREDMÉNYEI (Folytatás)

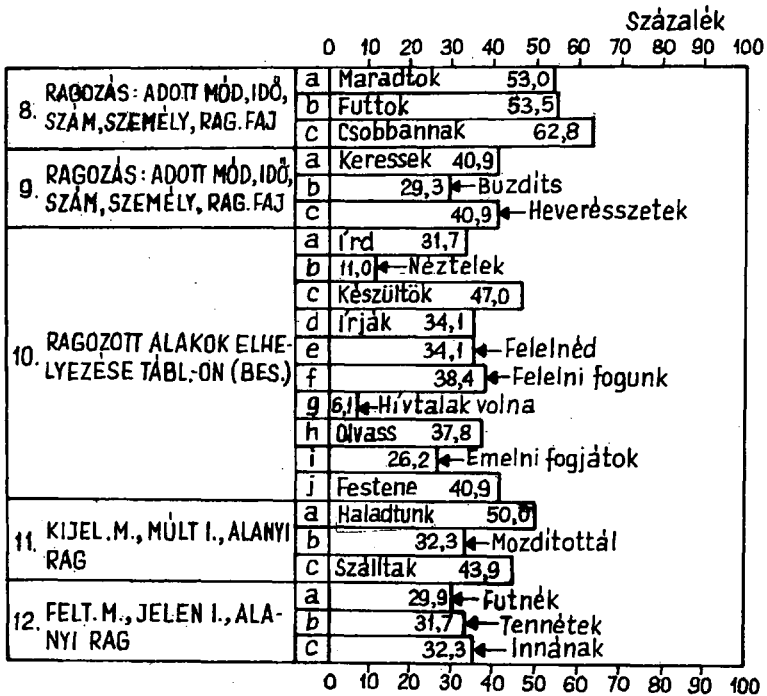

A IV/D VÁLTOZAT EREDMÉNYEI

55/2 ábra

A IV/D VÁLTOZAT EREDMÉNYEI (Folytatás)

A közölt táblákon és ábrákon először az ünik szembe, hogy igen alacsony az országos átlag: valamivel 40 % alatt marad. Ez közelítően 20 %-kal alacsonyabb teljesítmény az első három tematikus egységből elért országos színvonalnál. És ehhez az alacsony átlaghoz rendkívül erős szórás járul. Az eddig legszélsőségeibbnél /I. tematikus egység: 47 %-os relatív szórás/ is jóval nagyobb: a négy változat átlagában 57 %-os a relatív szórás. - Az eloszlás nem normális: elég erős baloldali aszimmetriát mutat, vagyis a teljesítmények a legalacsonyabb értékek felé tolódnak. /48., 49., 50., 51. ábra/ Aránytalanul sok az igen alacsony eredmény. Mintha két, teljesen külön minta alakulna ki: a végzetesen lemaradók csoportjára /a tanulók 35 %-ának a teljesítménye 25 % pont alatt marad!/ és a normálisan fejlődőkére. Sajnos, ez utóbbi csoport nem valami népes: a tanulók 30 %-a nyújt csak 50 %pont feletti teljesítményt, 60 %pontnál magasabb eredményt már csak 19 % ért el, és mindössze 8 % teljesített 77 %pontnál magasabb átlagot. - Nagyon egészségtelen polarizáció mutatkozik ezekben az eredményekben.

E lehangoló helyzetkép behatóbb vizsgálatra szorul.

4. Az eredmények témánként

Megjegyezzük, hogy nem követtük a tankönyvi témák szerinti csoportosítást. A könnyebb áttekintés és elemzés érdekében "Az ige fogalma, jelentése /56. ábra/, "Elméleti ismeretek az igeragozásról" /57. ábra/ címmel csoportosítottuk az elméleti tudnivalókat, és hat csoportba osztottuk /58-63. ábra/ az igeragozással foglalkozó gyakorlati feladatokat /alkalmazás/.

Az ige fogalma, jelentése

Kértük az igék jelentés szerinti csoportjainak a felsorolását: átlagosan a tanulók 60 %-a reprodukálta helyesen. Láthatóan nem okozott nagyobb gondot az ujonnan tanult létezését jelentő igeinek a sorba illesztése /56. ábra/.

Változatoként egy-egy egyszerű feladattal ellenőriztük,

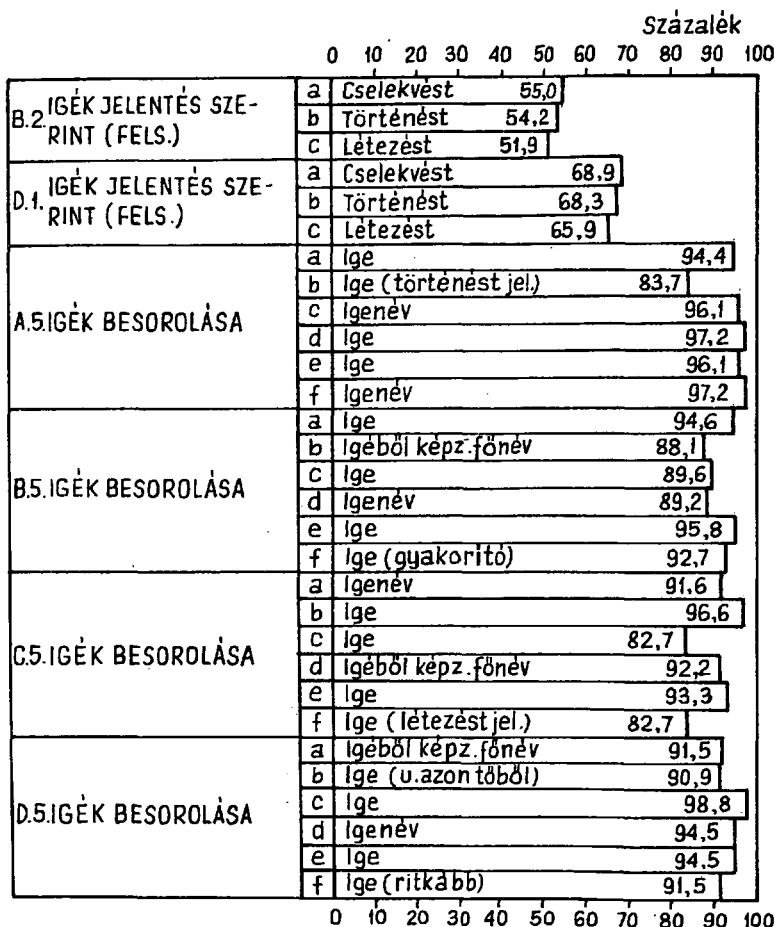
hogy különféle szavak között hogyan ismerik fel a tanulók az igéket. A vegyesen megadott szavak között elhelyeztünk igéken kívül igeneveket és igéből képzett főneveket. Az eredmény: a tanulók 90 % feletti arányban jól válogatták ki az igéket. Három ige kiválasztása nem sikerült ezen a szinten: a "terül" /A₅b/, aminek magyarázata az lehet, hogy nem cselekvést jelent, sőt dilemmát okozhat, hogy a létezést vagy történést jelentő igék közé sorolandó-e; a másik a "fél" /C₅f/, ami igének és névszónak egyaránt tekinthető, ezért nem szerencsés a feladatba építése; a harmadik a "lát" /C₅e/: nincs magyarázat rá, hogy miért az átlagnál kevesebben minősítették ezt igének.

A következő, szintén minden változatba beépített feladattal azt kívántuk megállapítani, hogy milyen mértékben tudják a tanulók megkülönböztetni az igéket jelentés szerint. A feladat megoldását könnyítette, hogy a jelentés szerinti csoportokat nem kellett reprodukálniuk, hanem táblázat fejrovatában megadtuk azokat: a besorolás művelete így kevesebb gondolkodási tevékenységet kívánt. - Az eredmény jó. A cselekvést jelentő igét minden esetben több mint 80 százalékuk helyesen sorolta be. A történés mint elvontabb viszonylat több gondot okozott nekik, de ezt a besorolást is jó átlaggal /73 %/ végezték el, bár az eredmény nem olyan egységes: a virul igét alig több mint 50 százalékuk minősítette történést jelentőnek. - A legtöbb problémát a létezést jelentő igék okozzák. Ha a helyes besorolást végzők átlagát nézzük, itt is eléri a 70 %-ot. Érdekes azonban a jó megoldási arányok alapján rangsorba állítanunk a 8 igét:

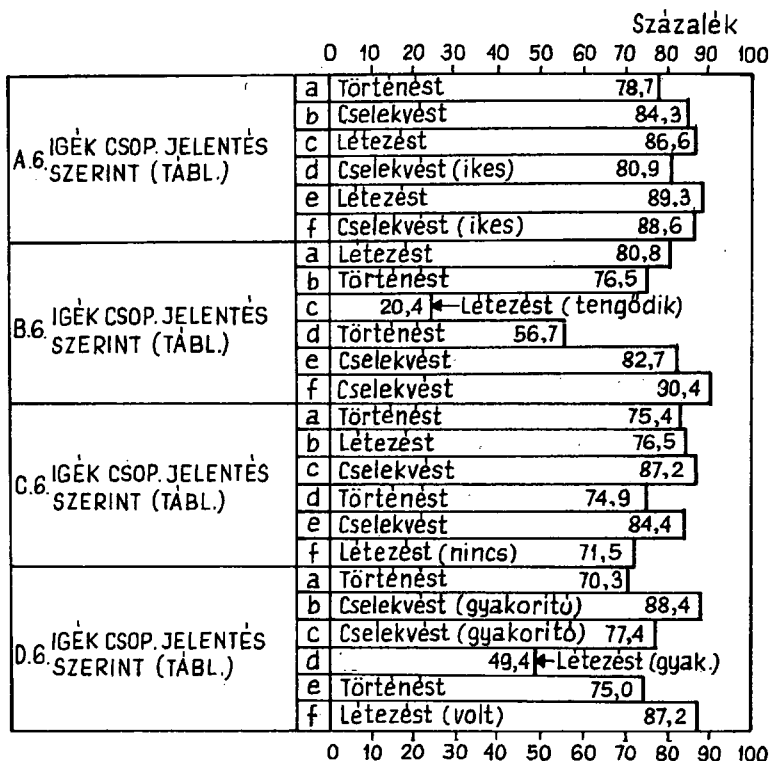
van	89,3 %	él	76,5 %
volt	87,2 %	nincs	71,5 %
lesz	86,6 %	éldegél	49,4 %
létezik	80,8 %	tengődik	20,4 %

A sor gondolkodáslélektani és didaktikai szempontból egyaránt érdeklődésre tarthat számot. Hogy a van, volt, lesz alakokat a legtöbben sorolják ide, az természetesnek tűnik. De hogy a létezést jelentő igék közé ennél kevesebben sorolják a létezik igét, ez kevésbé természetes. Persze: nem volt ismeretlen jelenség számunkra; az iskolai gyakorlatban

AZ IGE FOGALMA, JELENTÉSE

AZ IGE FOGALMA, JELENTÉSE (Folytatás)

elvétve találkoztunk hasonló jelenséggel, de az, hogy a tanulók egyötöde nem ismeri fel benne a létezést jelentő igét, eléggé meglepő. Tudjuk, hogy jó képességű, fejlett gondolkodású emberrel is előfordul néha /fáradtság, egyirányú koncentráció stb. következtében/, hogy egészen evidens dolgokat nem asszociál. A 20 %-os hibázás azonban valószínűleg mélyebb okokra vezethető vissza: ezek vizsgálata azonban külön feladat.

A gondolkodás fejlettsége szempontjából még két tényező érdemel figyelmet. Az egyik, hogy közel 20 %-kal kevesebb tanuló minősíti létezést jelentő igének a "nincs"-et, mint a "van"-t: nem tudatosult bennük, hogy a lét és a nemlét egyazon dolog két ellentétes oldala. A logikus gondolkodás fejlődése szempontjából rendkívül fontos annak tudatosítása, hogy bármely dolog ellentéte egyenlő a dolog tagadásával, hogy a "feketé"-nek nem a "fehér", hanem a "nem fekete" az ellentéte stb.- A másik figyelemre méltó jelenség az "él" és az "éldegél" besorolásának eredményében mutatkozó jelentős eltérés: hogy az "él"-t a tanulók háromnegyede létezést jelentő igének minősíti, tehát ilyen arányban kialakult az élet - lét azonosságának tudata; ugyanakkor az azonos tőből származó, jelentésben is csak árnyalatnyi eltérést mutató "éldegél"-t a tanulók fele nem azonosítja a létezéssel. Az ok valószínűleg az, hogy az "éldegél - létezik" kapcsolattal még sokan nem találkoztak 10-11 éves korukig, így ez az asszociáció nem alakult ki. És ennek didaktikai konzekvenciái is vannak: a nyelvi jelenségek szemléltetésekor, gyakorlása-kor törekedjünk minél többféle kapcsolat kialakításra: a szűk területen vagy általánosított formában feltárt kapcsolatok nem transzferálódnak automatikusan más jelenségekre, illetőleg egyedi konkrét esetekre.

Magyarázatra szorul még a "tengődik" sikertelen besorolása. Ugy véljük, hogy ennek társadalmi alapja van: korunk magyar embere - szerencsére - általában él és nem tengődik; a mai tízévesek már többnyire csak irodalmi olvasmányaikban találkoznak ezzel a fogalommal és szóval. Ritka előfordulása miatt valószínűleg az értelme sem világos a legtöbb ötödikes előtt, így nem csoda, ha besorolni sem tudják a jelentés szerint.

Elméleti ismeretek az igeragozásról

Mint az 57. ábra mutatja, az alanyi és a tárgyas ragozás, az igemódok és igeidők, valamint az igeekötőre vonatkozó legalapvetőbb ismeretekre kérdeztünk rá. Mellőztük az olyan memória - teljesítményeket, mint például a különféle személyragok felsorolása.

Az eredmény egészében nem rossz, hisz átlagosan a tanulók 73 %-a adott jó válaszokat. Az ismereteket azonban általában csak a reprodukálás szintjén kértük itt számon.

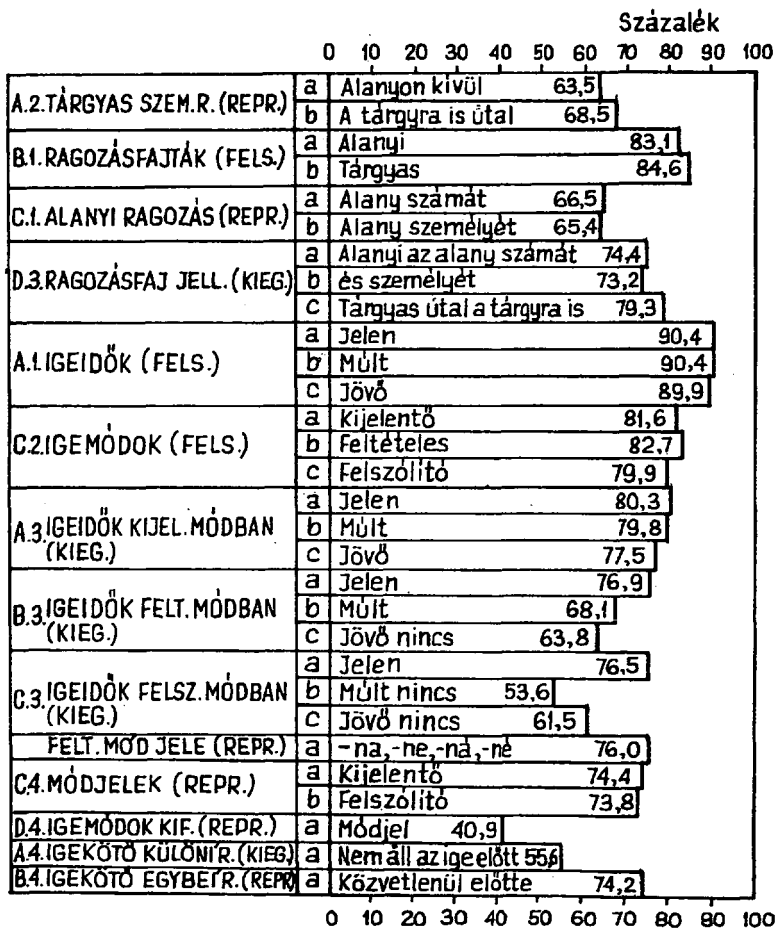
Figyelmet érdemlő fogyatékoság: a tanulók közel fele nem tudja azt a szabályt, hogy mikor nem írjuk egybe az igeekötőt az igével. Ennek magyarázatát abban kereshetjük, hogy általában a szükségesnél bonyolultabban tanítjuk ezt a szabályt; nem vesszük figyelembe, hogy egyetlen kritériuma van a külön írásnak: az, hogy ne álljon az igeekötő közvetlenül az ige előtt. Hogy mit jelent a "nem közvetlenül előtte", azt természetesen bőséges szemléltetéssel kialakított képzeti bázisra alapozva tudatosíthatjuk /az ige után áll, az igeekötő és az ige közé más szó ékelődik: akár ige, akár nem ige; melyik igéhez tartozik az igeekötő stb./, de ezeket az eseteket szükségtelen belefoglalni a szabályba, mert ennyi tényezőt nem tudnak emlékezetben tartani olyan mértékben, mint az egyetlen lényeges kritériumot, és nem biztos, hogy a sok asszociáció közül éppen a lényegeset őrzi meg a tanulók memóriája. Ha az egyetlen lényeges jegy emlékezetbe vésésére és megőrzítésére koncentrálnunk, és ezt a kritériumot sokrétűen alkalmazzuk, kialakul a megőrzött szabály ill. szabály-elem önálló alkalmazásának a képessége, ill. a tevékenység algoritmusa rögződik.

Másik fogyatékoság: a tanulók jelentős hányada nem tudja, hogy a feltételes és a felszólító módban milyen igeidők nincsenek. Ezzel a problémával e fejezet első pontjában, a tények számbavételekor már foglalkoztunk.

Feltűnően kevesen vették emlékezetükbe, hogy a ragozott igealakokban a módjel utal az igemódra / D_4 feladat/. Talán jelentéktelennek látszó tényező. De ha nem tudják a tanulók, hogy mi a módjel általában, nehezebben jegyzi meg az egyes

57. ábra

ELMÉLETI ISMERETEK

konkrét igemódok jeleit is.

Igeragozás I.

Alanyi ragozásban, kijelentő mód, jelen idő, többes szám második és harmadik személyben kellett ragozniuk a tanulóknak megadott igét. /58. ábra/

A többes szám második személyű ragozott alakokat átlagosan a tanulók fele adta meg jól. A hibák elsősorban a rossz helyesírásból adódtak, de elég szép számmal akadtak olyan tanulók is, akik vagy az igemódot vétették el, vagy tárgyas ragot irtak alanyi helyett, vagy nem megfelelő személyű személyragot fűztek az ígéhez. Átlagosnál jóval több hibát követtek el akkor, ha a személyrag és a fő közé kötőhangzót kellett iktatni /A_{7e}, D_{7e}/.

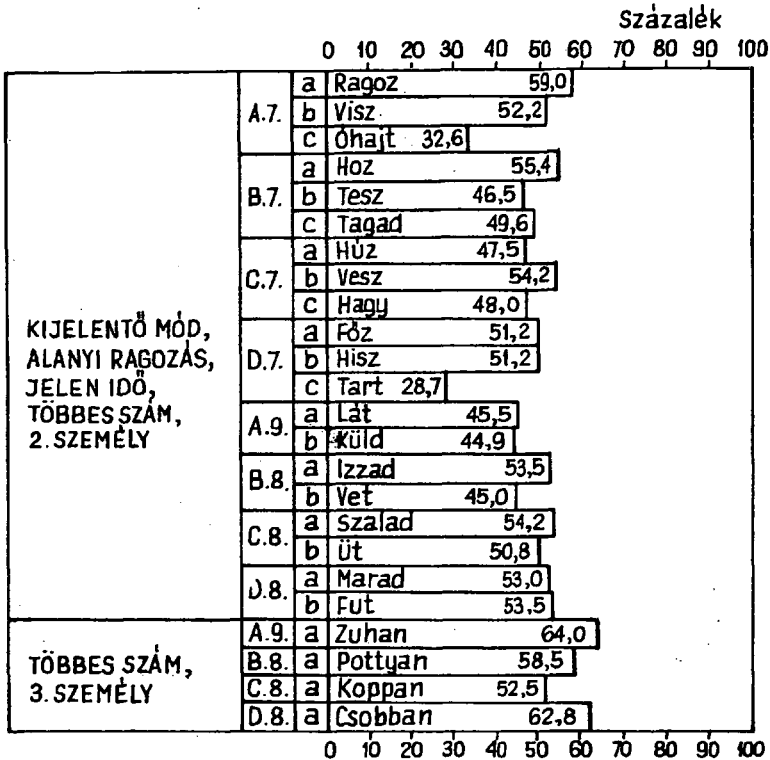
A többes szám harmadik személyű rag hozzáfűzésében körülbelül 10 százalékkal kevesebben hibáztak. Itt a -nak rag előtti, tövégi n miatt kettőzésre volt szükség.

Igeragozás II.

Változatoként három ige ragozása volt a feladat, alanyi ragozás, kijelentő mód, múlt idő különféle számú és személyű alakban. Arra törekedtünk, hogy a múlt idő jele lehető sokféle környezetben forduljon elő. Az átlagos eredmény lehangoló: a tanulók egyharmada ad csak jó megoldásokat. A ragozott alakok kétharmada hibás tehát /59. ábra/. A hibák tipizálása is nehéz: minden elképzelhető és elképzelhetetlen variáció előfordul, kezdve a nem megfelelő időtől, módtól, számtól és személytől a legkülönbözőbb helyesírási vétségekig. Példaképpen csak helyesírási problémákat említünk. Az A₁₁ feladat c eleme ez volt: vetettek /kijelentő mód, alanyi ragozás, múlt idő, többes szám 3. személy/. Ehelyett irtak ilyeneket: vetetek, vettetek, vetetekk, vetekek, vettek, - A B₁₁ feladat c elemének megoldása: hallottál; az előforduló rossz helyesírási variációk: hallotál, halotál, halottál, halotáll. - Ezek a példák - sajnos - megerősítik a korábbi helyesírási mérésakor szerzett rossz tapasztalatokat.

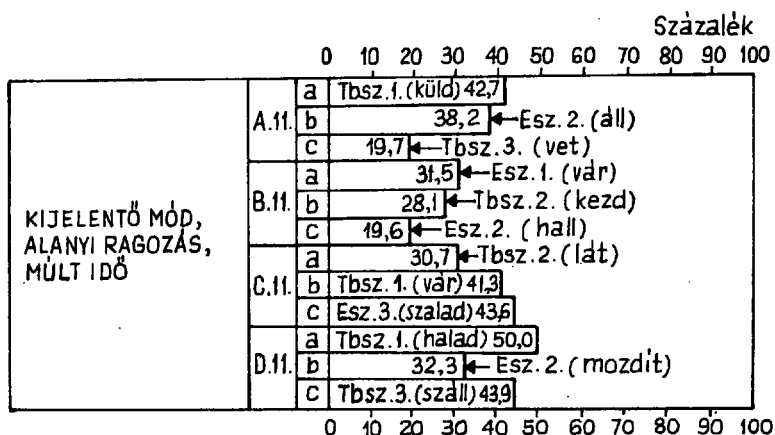
58. ábra

IGERAGOZÁS I.

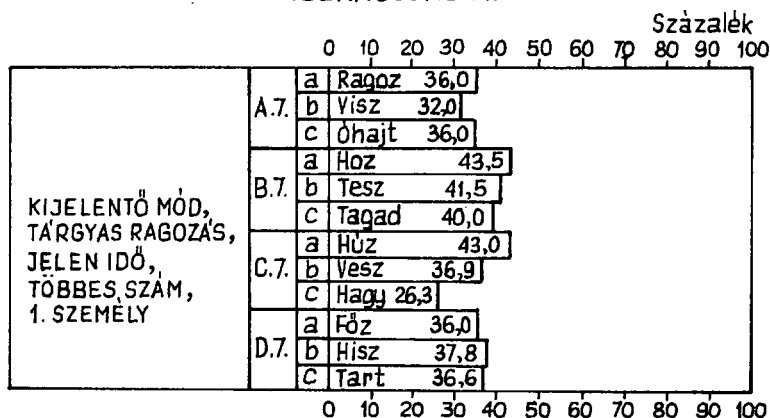
59. ábra

IGERAGOZÁS II.

60. ábra

IGERAGOZÁS III.

Igeragozás III.

Változatonként három - három ígét láttak el a tanulók ki-jelentő mód, jelen időben többes számú tárgy-as személyragok-kal - igen kevés sikerrel /60. ábra/. A probléma kettős: ré-szint ragozási, részint helyesírási.

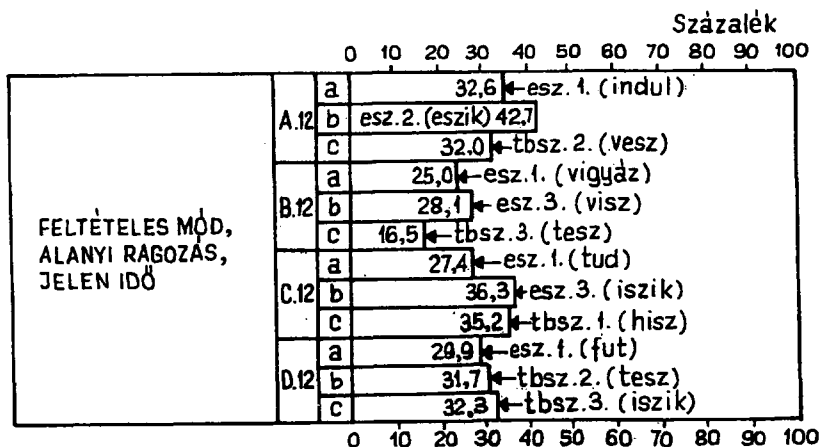
Mint látható, a tanulók több mint 60 %-a hibázott. A mi-nőség-elemzés azt mutatta, hogy jelentős részük mindkét probléma megoldásában. A többség azonban megtalálja a meg-felelő ragot, de hibás a helyesírása. Az ebből adódó didak-tikai feladat egyértelmű: az eddiginél lényegesen több, tu-datosítással párosuló gyakorlásra van szükség.- Ügyeljünk azonban arra, hogy a gyakorlatok változatosak legyenek, ne-hogy az unalom, a kedvetlenség gátolja az eredmények javu-lását

Igeragozás IV.

Feltételes mód, alanyi ragozás, jelen idő különféle ala-kokat kellett megalkotniuk a tanulónak változatonként 3-3 igéből. Az eredmény lehangoló: átlagosan 30,8 % a helyes megoldás. /61. ábra/

61. ábra

IGERAGOZÁS IV.

Különösebb elemzésre nincs szükség: az ábráról könnyen leolvasható, hogy mely alakokkal vannak az átlagosánl is súlyosabb problémák.

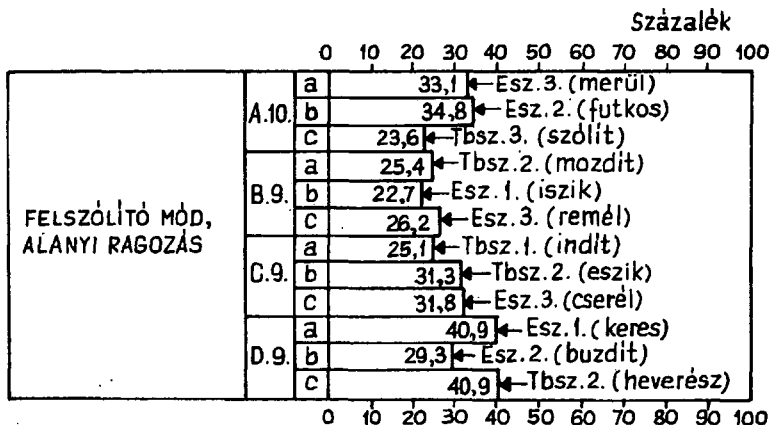
Igeragozás V.

A felszólító mód tudását ellenőriztük itt /62. ábra/.

Minden változatban szerepelt egy-egy olyan feladat, amelyben három igét alanyi ragozásu, különböző számú és személyi alakjaiban kellett leírniuk a tanulóknak. Az igéket úgy válogattuk, hogy a felszólító mód írásának lehető sok problémáját reprezentálták. Az eredmény az eddigieknél is gyengébb: átlagosan 30 % a jó megoldás, tehát a tanulók bő kétharmada nem birkózik meg a gyakorlatban a felszólító mód alanyi ragozásának problémáival. Itt sem elemezzük külön a hiányosságokat: a 62. ábra világosan megmutat mindent.

62. ábra

IGERAGOZÁS V.

Igeragozás VI.

Az általános tanári tapasztalat szerint a tanulók könyvben ismerik fel és sorolják be a ragozott igealakokat, mint ahogyan megadott igéket meghatározott időben, módban, számban és személyben ragoznak. Ellenőrzésképpen felvettünk minden mérőlapváltozatra egy-egy olyan feladatot, amelyben tíz ragozott igét el kellett helyezni egy az igemódot, ige-időt, számot és személyt feltüntető táblázatban.

A munkát nehezítette a megoldás szokatlan módja: az igék betűjelét kellett a táblázat megfelelő rovatába helyezni /"kódolás"/. Ez többirányú figyelemkoncentrációt, ill. figyelemmegosztást igényelt. A lényegi - szaktárgyi feladatot viszont könnyítette, hogy kevesebb tényezőt kellett egyidejűleg aktualizálniuk, mint azokban a ragozási feladatokban, ahol megadott igét kellett ragokkal ellátniuk: nem kellett arra gondolniuk például, hogy a felszólító vagy a feltételes módban milyen igeidők nincsenek, mert a táblázaton ezek nem is szerepeltek. Így is eléggé bonyolult gondolkodási műveleteket /emlékezetbe idézés, összehasonlítás, különbségek megállapítása stb./ kívánt a feladat.

Az eredmény nagyon gyenge: 29 % a jó megoldás átlagosan. /63. ábra/

Tudjuk, hogy az igeragozás nem könnyű feladat; igen sokféle viszonylat egyidejű tekintetbe vételét kívánja. Ezek közül némely együttest jobban megjegyeztetünk, gyakoroltattunk, mások pedig elkerülik figyelmünket. Érdemes megjegyeznünk, hogy az igemódoktól és igeidőktől függetlenül a leggyengébben azt a relációt tanulták meg a tanulók, amikor tárgyas ragozásban az alany egyes szám első személyű, a tárgy egyes szám második személyű. Lásd az A₈ feladatban: láttalak /12,9 %/, láttalak volna /10,7 %/, a B₁₀ feladatban: kerestelek /8,5 %/, küldtelek volna /6,5 %/, a C₁₀ feladatban: kerestelek volna /13,4 %/, vártalak /16,8 %/, a D₁₀ feladatban: néztelek /11,0 %/, hívtalak volna /6,1 %/.

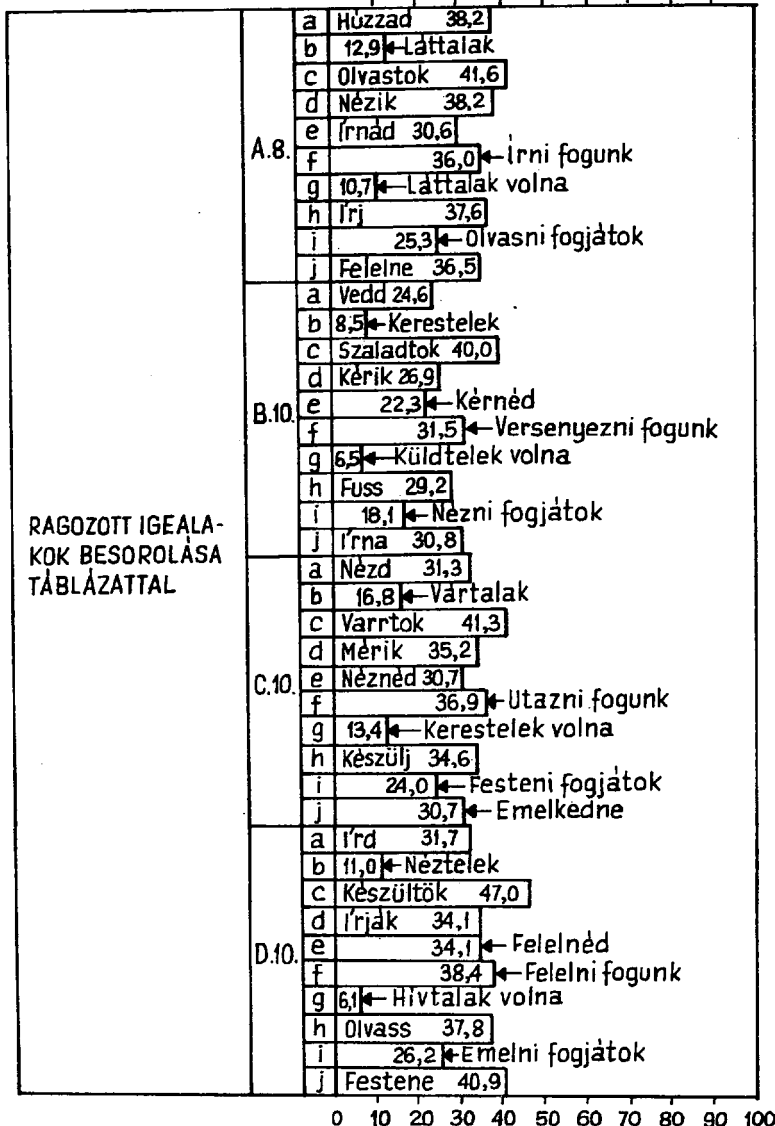
Igaz, hogy e sokszoros relációnak a kifejezésére a magyar nyelvben eléggé kevés a nyelvi jel /gondoljunk arra, hogy más nyelvekben e viszonylatokban a tárgyat, de többnyi-

IGERAGOZÁS VI.

63. ábra

Százalék

0 10 20 30 40 50 60 70 80 90 100

re az alanyt is külön névmás jelöli a ragozott igealakon kívül/, mégsem nyugodhatunk bele a rendkívül gyenge eredménybe.

Bizonyára az is segítene a fogyatékosságok megszüntetésében, ha a tematikus egység ismeretanyagának elemzésekor felvetett problémákra gondolnánk a tanítás munkájában.

A rossz eredményből aligha azt a következtetést kell levonnunk, hogy az igeragozás nem tanítható az ötödik osztályban, hiszen az elméleti ismeretek tudása jó: az alkalmazás megy igen gyengén. A megoldás a tanítás módszereiben keresendő.

Láthatóan jó utat választottak a tankönyv szerzői, amikor igen sok, változatos szemléleti anyagot és gyakorló feladatot építettek be a munkájukba. Véleményünk szerint a tanítás gyakorlatában is ezen az úton kell járni

F Ü G G E L É K

Az osztály, az évfolyam tudásszintjének

tartalmi elemzése^x

Tekintettel arra, hogy a mérőlapváltozatokban az adott tantervi téma teljes tudásanyaga szerepel, a mérőlapokon kapott eredmények hién tükrözik a téma oktatásában elért eredményeket és problémákat.

Ha az adott évfolyamon csak egy tanulócsoporthban tanítunk, akkor a tartalmi elemzést az alábbi becsléssel célszerű elvégezni.

Ezt a becslést úgy végezhetjük eredményesen, hogy az adott mérőlapváltozatot feladatonként újból és újból végiglapozzuk. Tehát az adott mérőlapváltozathból vesszük az első feladatot, és minden mérőlapon megvizsgáljuk az adott feladathoz tartozó alternatív elemeket. Kiírjuk azokat az elemeket, amelyeket sok tanuló nem tudott megoldani. Nyomban megkíséreljük keresni az okokat is. Vajon miért éppen az adott elemet nem tudják a tanulóink? Feltévéssünket is lejegyezzük, valamint a javításra, pótlásra és a következő tanévre utaló szándékunkat is.

Igy megyünk sorra a feladatokon, a mérőlapváltozatokon.

Ezenkívül érdemes az azonos típusu, jellegű feladatokat csoportosítani /pl. külön vizsgálni az operatív feladatmegoldásokat/, és megnézni, hogy melyik területen milyen eredményt értünk el.

Egy osztály mérőlapjai alapján végzett ilyen önvizsgálat általában 2-3 órás munkát igényel. Azt tapasztaltuk, hogy az önmagukkal szemben igényes pedagógusok ezernyi más elfoglaltságuk ellenére is érdeklődéssel és szívesen végzik a tartalmi elemzést. A témazáró tudásszintmérés egyébként éppen ebben a vonatkozásban nyújthat a legkézzelfoghatóbb módon közvetlen segítséget a tanítás eredményességének javításához.

A pedagógus közvetlen és pontos visszajelzést kaphat saját munkájára vonatkozóan is. Ezeket a tapasztalatokat részben azonnal hasznosíthatja a dolgozat értékelésekor, amikor

^x Kivonat dr. Nagy József: A témazáró tudásszintmérés gyakorlati kérdései c. munkájából. /Tankönyvkiadó, 1972./

is a súlyosabb problémát az osztállyal közösen tisztázzák. Erre a munkára még akkor se sajnáljunk 10-20 percet fordítani, ha a téma elsajátításának általános színvonala megnyugtató, és nincsenek alapvető hiányok a tanulók többségénél egyes területeken. Ugyanis - miután a tanuló megpróbálkozott a feladat megoldásával - közvetlenül érdekelt a helyes megoldás megismerésében. A motiváció e régóta használt módjára ezuttal is érdemes felhívni a figyelmet. Az elemzés alapján gyűjtött tapasztalatok közvetett felhasználásának lehetősége is igen fontos. Az alacsony színvonalon megoldott feladatok, alternatív elemek ismerete módszertani kultúránk fejlesztésének egyik fontos eszköze lehet.

Ha az adott évfolyamon több párhuzamos osztályunk van, külön-külön osztályonként értelmetlen tartalmi elemzést végezni. Hiszen nem az egyes osztályokban elért tartalmi eredmények és problémák megismerése a közvetlen cél, hanem a saját munkánké. Ezért, miután valamennyi párhuzamos osztályban megtörtént a mérés, mérőlapváltozatunként csoportokba válogatjuk az összes osztály mérőlapjait.

Ily módon az egy adott változatot megoldó tanulók száma jelentősen megnövekszik, ezért következtetéseink is biztonságosabbak lehetnek. Ha minden osztályunkban baj van az adott elemmel, az adott feladattípussal, az adott témarészlettel, akkor ez igen fontos jelzés lehet számunkra.

Több párhuzamos osztály esetén is elvégezhetjük a fentiekben leírt becsléssel történő tartalmi elemzést, az ön-elemzést. De több párhuzamos osztály esetén számításokat is végezhetünk.

Alternatív elemenként megállapítjuk, hogy hány tanuló oldotta meg jól az adott alternatív elemet. Meghatározzuk, hogy ez az adott mérőlapváltozatot megoldó összes tanulóhoz viszonyítva hány százalékot tesz ki. Így minden alternatív elemre megkapjuk, hogy hány százalékos teljesítményt értünk el az évfolyamon. E százalékok már pontosabban mutatják az eredményeket és problémákat. /Egy osztály alapján azért nem indokolt számításokat végezni, mert egy-egy mérőlapváltozatra igen kevés, 4-10 tanuló jut./

Az országos felmérés adatai alapján a megfelelő táblázatban adott, hogy az egyes alternatív elemeket a tanulók hány

százaléka oldotta meg helyesen országos szinten. Ennek következtében módunkban áll a saját évfolyamunkon elért eredményeket és a felmerülő problémákat az országos helyzettel összehasonlítani.

Ez a típusú tartalmi elemzés már több munkával jár. Három osztálynyi mérőlap elemzése egy teljes délutánt is igénybe vehet. Egy-egy problematikus témával kapcsolatban mégis érdemes megfontolni az elemzés elvégzését.

IRODALOM

Ágoston-Nagy-Orosz, 1971.

Méréses módszerek a pedagógiában. Tankönyvkiadó. 372 o.

Chikán Zoltánné, 1970.

Az ige tanításának néhány módszertani kérdése az 5. osztályban. Magyaritanítás, XIII. 4-5. 233-235.o.

Paludi Szilárd, 1960.

Kutatásmetodikai vita a PTI-ben a "felmérésről". Pedagógiai Szemle, 11. 1026-1031.o.

Gálos Tibor, 1971.

Az 1970-es gimnáziumi magyar nyelvi központi dolgozat néhány tanulsága. Magyaritanítás, XIV.1.10-16.o.

Hernádi Sándor - Szemere Gyula, 1967.

Magyar nyelvtan az általános iskolák 5. osztálya számára. Tankönyvkiadó. 106 o.

Kelemen László, 1963.

A 10-14 éves tanulók tudásszintje és gondolkodása
Akadémiai Kiadó. 352 o.

Kiss Árpád, 1960.

Iskolai tanulóink tudásszintjének vizsgálata.

Pedagógiai Szemle, 3. 194-206.o.

7-8. 585-593.o.

9. 775-784.o.

1961. 7-8. 600-613.o

K.Nagy Istvánné, 1971.

Az ellenőrzés folyamatosságáról és módszereinek korszerűsítéséről. Magyaritanítás, XIV.3. 131-135.o.

Nagy József, 1972.

Témazáró tudásszintmérés gyakorlati kérdései.
Tankönyvkiadó 148 o.

Orosz Sándor, 1972.

A fogalmazástechnika mérésmetodikai problémái és országos színvonala. Tankönyvkiadó. 208 o.

1973.

A helyesírás fejlődése az általános iskola 5. osztályától a középiskola IV. osztályáig. Tankönyvkiadó

Pásztor Bertalan, 1967.

Feleltetés: elégtelenek nélkül. Magyaritanítás.
X.2. 67-74.o.

Pásztor Bertalan, 1969.

Nyelvtani feladatok megoldásának ellenőrzése - géppel
Magyartanítás, XII. 6. 265-271.o.

Statisztikai adattár az alsó-, közép- és felsőfoku oktatás
helyzetéről. 1960/61-1970/71. Művelődésügyi Minisz-
térium. 1971.

Stéger Hajnal, 1965.

Korszerű ellenőrzés - korszerű értékelés
Magyartanítás, VIII.3. 97-100.o.

Szemere Gyula, 1958/59.

Teljesítményvizsgálat magyar nyelvtanból az általános
iskola V. osztályában. KPTI dokumentáció.

Tanterv, 1963./Szerk.: Miklósvári Sándor/

Tanterv és utasítás az általános iskolák számára.
Tankönyvkiadó. 672 o.

Török Károly, 1962.

Nyelvtani teljesítményvizsgálatok és az új tanterv
Magyartanítás, V.4. 152-156.o.

TÁBLÁK JEGYZÉKE

	Oldal
1. Az I/A változat összefoglaló adatai	42.
2. Az I/A változat eredményeinek eloszlása	42.
3. Az I/B változat összefoglaló adatai	43.
4. Az I/B változat eredményeinek eloszlása	43.
5. Az I/C változat összefoglaló adatai	44.
6. Az I/C változat eredményeinek eloszlása	44.
7. Az I/D változat összefoglaló adatai	45.
8. Az I/D változat eredményeinek eloszlása	45.
9. A II/A változat összefoglaló adatai	91.
10. A II/A változat eredményeinek eloszlása	91.
11. A II/B változat összefoglaló adatai	92.
12. A II/B változat eredményeinek eloszlása	92.
13. A II/C változat összefoglaló adatai	93.
14. A II/C változat eredményeinek eloszlása	93.
15. A II/D változat összefoglaló adatai	94.
16. A II/D változat eredményeinek eloszlása	94.
17. A III/A változat összefoglaló adatai	135.
18. A III/A változat eredményeinek eloszlása	135.
19. A III/B változat összefoglaló adatai	136.
20. A III/B változat eredményeinek eloszlása	136.
21. A III/C változat összefoglaló adatai	137.
22. A III/C változat eredményeinek eloszlása	137.
23. A III/D változat összefoglaló adatai	138.
24. A III/D változat eredményeinek eloszlása	138.
25. A IV/A változat összefoglaló adatai	187.
26. A IV/A változat eredményeinek eloszlása	187.
27. A IV/B változat összefoglaló adatai	188.
28. A IV/B változat eredményeinek eloszlása	188.
29. A IV/C változat összefoglaló adatai	189.
30. A IV/C változat eredményeinek eloszlása	189.
31. A IV/D változat összefoglaló adatai	190.
32. A IV/D változat eredményeinek eloszlása	190.

ÁBRÁK JEGYZÉKE

	Oldal
1. A Mondattani bevezető fogalmai	11.
2. Az I/A változat eloszlási görbéje	42.
3. Az I/B változat eloszlási görbéje	43.
4. Az I/C változat eloszlási görbéje	44.
5. Az I/D változat eloszlási görbéje	45.
6. Az I/A változat eredményei elemenként	46.
7. Az I/B eredményei elemenként	47.
8. Az I/C eredményei elemenként	48.
9. Az I/D eredményei elemenként	49.
10. Az egyszerű és az összetett mondat	52.
11. Az egyszerű mondat fajai tartalom szerint	52.
12. Az egyszerű mondat fajai szerkezet szerint.	53.
Az állítmány és az alany	
13. A tárgy	54.
14. A határozó	56.
15. A jelző	59.
16. A Hangtan fogalmai	65.
17. Hangtan	66.
18. A II/A változat eloszlási görbéje	91.
19. A II/B változat eloszlási görbéje	92.
20. A II/C változat eloszlási görbéje	93.
21. A II/D változat eloszlási görbéje	94.
22. A II/A eredményei elemenként	95.
23. A II/B eredményei elemenként	96.
24. A II/C eredményei elemneként	97.
25. A II/D eredményei elemenként	98.
26. Hangtani alapismeretek	100 - 101.
27. A magánhangzók	104 - 105.
28. A mássalhangzók	106.
29. A szótag	107.
30. A szó c. téma strukturája	110.
31. A szó fogalmai	111.
32. A III/A eloszlási görbéje	135.

	Oldal
33. A III/B változat eloszlási görbéje	136.
34. A III/C változat eloszlási görbéje	137.
35. A III/D változat eloszlási görbéje	138.
36. A III/A eredményei elemenként	139.
37. A III/B eredményei elemenként	140.
38. A III/C eredményei elemenként	141.
39. A III/D eredményei elemenként	142.
40. A szó fogalma; az egyszerű és az összetett szó	145.
41. A szó alakja és jelentése	145.
42. Rokon értelmű szavak	146.
43. Hangutánzó szavak	147.
44. A szóelemek	149 - 150 - 151.
45. Országnevek elválasztása	152.
46. Ismétlődő feladat hangtanból	152.
47. Az ige c. téma fogalmai	157.
48. A IV/A változat eloszlási görbéje	187.
49. A IV/B változat eloszlási görbéje	188.
50. A IV/C változat eloszlási görbéje	189.
51. A IV/D változat eloszlási görbéje	190.
52. A IV/A eredményei elemenként	192 - 193.
53. A IV/B eredményei elemenként	194 - 195.
54. A IV/C eredményei elemenként	196 - 197.
55. A IV/D eredményei elemenként	198 - 199.
56. Az ige fogalma, jelentése	202 - 203.
57. Elméleti ismeretek az igeragozásról	206.
58. Igeragozás I.	208.
59. Igeragozás II.	209.
60. Igeragozás III.	209.
61. Igeragozás IV.	210.
62. Igeragozás V.	211.
63. Igeragozás VI.	213.

T A R T A L O M

Oldal

Előszó	3.
Bevezető	4.

I. FEJEZET

A "Mondattani bevezető" c. tematikus
egység

1. A tematikus egység ismeretanyaga	11.
2. A mérőlapok és a javítókulcsok	23.
3. Összesített eredmények változatokként	41.
4. Az eredmények témaként	51.

II. FEJEZET

A "Hangtan" c. tematikus egység

1. A tematikus egység ismeretanyaga	63.
2. A mérőlapok és a javítókulcsok	74.
3. Összesített eredmények változatokként	91.
4. Az eredmények témaként	99.

III. FEJEZET

"A szó" c. tematikus egység

1. A tematikus egység ismeretanyaga	109.
2. A mérőlapok és a javítókulcsok	116.
3. Összesített eredmények változatokként	135.
4. Az eredmények témaként	143.

IV. FEJEZET

"Az ige" c. tematikus egység

1. A tematikus egység ismeretanyaga	155.
-------------------------------------	------

	Oldal
2. A mérőlapok és a javítókulcsok	163.
3. Összesített eredmények változatokként	187.
4. Az eredmények témánként	200.

FÜGGELÉK

Az osztály, az évfolyam tudásszintjének tartalmi elemzése	217.
Irodalom	221.
Táblák jegyzéke	223.
Ábrák jegyzéke	225.

74166